

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
Інститут соціальної та політичної психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Вченою радою Інституту соціальної
та політичної психології АПН України
“ 21 ” січня 2010 року, протокол № 1/10
Директор**

_____ **М. М. Слюсаревський**

З В І Т
про роботу Інституту
соціальної та політичної психології
АПН України
за 2009 рік

Київ – 2010

З М І С Т

I. Загальна характеристика діяльності установи	4
II. Основні результати науково-дослідної роботи	16
III. Експериментальна робота.....	83
IV. Упровадження і використання результатів наукових досліджень у практиці	93
V. Робота вченої ради.....	109
VI. Кадри. Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	116
VII. Робота спеціалізованої вченої ради	125
VIII. Проведення масових науково-практичних заходів.....	132
IX. Зв'язки установи із засобами масової інформації та громадськістю	149
X. Міжнародна діяльність	159
XI. Публікації та видавнича діяльність	165
XII. Інформатизація наукової діяльності	170
XIII. Фінансування. Матеріальне забезпечення	173
XIV. Висновки	179
XV. Список наукових праць.....	194
XVI. Основні показники діяльності установи (у таблицях).....	235
Таблиця 1. Кількісний і якісний склад керівних кадрів	236
Таблиця 2. Кількісний і якісний склад наукових кадрів	237
Таблиця 3. Розподіл наукових кадрів за науковими підрозділами	238
Таблиця 4. Підготовка докторів наук.....	240
Таблиця 5. Підготовка кандидатів наук	241
Таблиця 6. Підготовка наукових кадрів в аспірантурі (прийом).....	242
Таблиця 7. Підготовка наукових кадрів в аспірантурі (випуск).....	243
Таблиця 8. Підготовка наукових кадрів у докторантурі	244
Таблиця 9. Робота спеціалізованої вченої ради Д 26.457.01	245

Таблиця 10. Атестація наукових кадрів вищої кваліфікації спеціалізованою вченою радою	246
Таблиця 11. Виконання тематики наукових досліджень.....	247
Таблиця 12. Дані про проведення експериментальної роботи	248
Таблиця 13. Упровадження і використання результатів наукових досліджень	249
Таблиця 14. Дані про публікації	251
Таблиця 15. Дані про участь у масових науково-практичних заходах.....	252
Таблиця 16. Виконання завершених галузевих фундаментальних і прикладних досліджень у 2009 р.....	253
Додатки	255
Додаток І. Анотований перелік наукових розробок, готових до практичного застосування і впровадження	256
Додаток ІІ. Перелік тем дисертаційних досліджень, захищених у спеціалізованій вченій раді Інституту.....	266
Додаток ІІІ. Інформація про проведення експериментальної роботи	268

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВИ

У 2009 р. Інститут соціальної та політичної психології АПН України здійснював статутну діяльність відповідно до затверджених АПН України “Основних напрямів досліджень з педагогіки і психології в Україні” і тематичного плану НДР. Науковий потенціал установи було зосереджено на розв’язанні актуальних психологічних проблем модернізації освіти і суспільства в цілому, що загострилися в умовах глобальної фінансово-економічної кризи.

Спрямованість на забезпечення соціальної затребуваності результатів фундаментальних і прикладних досліджень та пріоритети наукового пошуку в розробленні конкретних тем визначалися положеннями Конституції України, Законами України, що регулюють відносини у сфері освіти і науки, Указами Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні” від 4 липня 2005 р., “Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні” від 20 березня 2008 р., “Про додаткові заходи щодо забезпечення розвитку наукової сфери” від 20 березня 2008 р., розпорядженням Кабінету Міністрів України “Про затвердження комплексного плану заходів з розвитку освіти в Україні на період до 2011 року” від 16 жовтня 2008 р. № 1352-р, “Про затвердження плану заходів з підтримки молодих учених” від 22 квітня 2009 р. № 433-р, Програмою спільної діяльності Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України на 2008–2010 роки, іншими документами Міністерства освіти і науки України, Президії АПН України.

Значний вплив на науковців установи справила Постанова Президії АПН України “Про результати виконання наукового дослідження з теми “Соціально-психологічні засади формування медіа-культури особистості” в Інституті соціальної та політичної психології” від 15 жовтня 2009 р. № 1-7/10-317, якою окреслено головні напрями подальшого експериментально-впроваджувального розвитку медіа-освіти в Україні.

Набирає потужності стратегія поєднання пошукової наукової роботи з розширенням активного громадського втілення новітніх соціально-

психологічних і політико-психологічних ідей у практику через організацію суспільного діалогу, інтенсивне представлення науки в сучасному інформаційному просторі. Важливим етапом у цій роботі стала участь науковців Інституту у створенні та обговоренні Білої книги освіти України. У звітному році вперше за історію незалежної України Інститутом було організовано всеукраїнський семінар-нараду завідувачів кафедр соціально-психологічного профілю для обговорення запропонованого Проекту концепції розвитку соціальної психології в Україні. Об'єднання зусиль науковців і освітян вищої школи допомогло учасникам семінару-наради відчутти себе представниками єдиної спільноти, здатної розвивати свою науку, готувати для неї гідне поповнення, впливати на процеси державотворення, відповідально служити суспільству й освіті.

У звітний період Інститут виконував функцію провідного фахового центру з проведення соціально-психологічних досліджень для забезпечення освітянської галузі науковими репрезентативними даними про динаміку суспільних перетворень і їх відображення у громадській думці населення України. Репрезентативні масові опитування здійснюються переважно в моніторинговому форматі і дають змогу аналітично виокремити головні тенденції змін. У 2009 р. проведено 10 масових опитувань, якими охоплено понад 19 тисяч осіб. За їх результатами підготовлено 8 інформаційних бюлетенів, аналітичні записки, методичні рекомендації. Проведено 5 прес-конференцій, які сприяли висвітленню отриманих результатів у різноманітних засобах масової інформації, а відповідно, широкому використанню виявлених закономірностей і наукових висновків.

Продовжено моніторинг політичної та економічної складових сучасної соціальної ситуації в Україні, зокрема досліджено вплив на соціальну ситуацію світової фінансово-економічної кризи. На основі отриманих даних зроблено висновок про те, що впродовж останнього півріччя в Україні розпочався процес адаптації населення до кризових умов

життя. Порівняно з початком року загалом по Україні кількість людей, які відчують на собі вплив кризи, зменшилася на 14%.

Моніторинг громадської думки щодо національної символіки дає змогу говорити, що в українському суспільстві триває процес підвищення рівня національної і державницької свідомості громадян, започаткований подіями помаранчевої революції. Порівняно з 2003 роком, коли проводилося аналогічне опитування, частка громадян, для яких символами України є державна символіка (синьо-жовтий прапор, тризуб, Державний Гімн) збільшилася на 8,2 % і становить 46 %. Наступні, друге і третє, місця у рейтингу символів України посіли національне вбрання, вишиті рушники (43,6 %; приріст + 9 %), національні страви і напої (41,2 %; приріст +6 %). Зросла також кількість респондентів, котрі символами України вважають національні музичні інструменти (26 %; приріст +5,1 %), Карпатські гори (24,7 %; приріст +9,7 %), гетьманську булаву (19,4 %; приріст +10 %), острів Хортицю (10 %; приріст 4,6 %). Натомість із 15,5 % до 11,5 % зменшилася частка опитаних, для яких Україну символізує насамперед Чорнобиль, тобто тих, хто схильний сприймати свою країну у трагічно-негативному забарвленні. При цьому все менше стає тих, хто вважає, що Україна не має символів (2,5 % проти 4,3 % у 2003 році) та не можуть назвати жодного символу (2,5 % проти 6,6 %).

Водночас в українському суспільстві продовжують діяти політико-психологічні чинники, що блокують зниження соціальної напруженості. До таких чинників належать, наприклад, порівняння громадянами нинішньої соціально-економічної та політичної ситуації з тією, в якій вони жили раніше, і власні прогнози на майбутнє (поліпшиться ситуація чи погіршиться). Як засвідчують опитування, абсолютна більшість респондентів ідентифікує наявну ситуацію як таку, що склалася після помаранчевої революції, з приходом нового керівництва країною. Її вважають гіршою, ніж та ситуація, що була раніше, 72,4% опитаних, не погоджуються з ними лише 9,5%. Особливо дошкуляє громадянам України

те, що вони зазвичай не можуть істотно змінити ситуацію, в якій протікає їхнє життя. Більш або менш виражене невдоволення можливостями свого впливу на ситуацію, що склалася, висловлюють загалом понад 61% опитаних. Відповідальність за поточну соціально-економічну і політичну ситуацію громадяни сьогодні покладають передусім на центральну владу, що свідчить про збільшення дистанції між державою та громадянським суспільством і відповідно позначилося на результатах вибрів Президента України.

У структурі мотивації ймовірної протестної поведінки громадян нині виразно домінують спонуки соціально-економічного плану (передусім не виплата зарплати, пенсії, стипендії і стрімке зростання цін), тоді як мотив порушення прав людини, що посідав перше місце 2004 р., напередодні помаранчевої революції, тепер змістився на третє місце. Послабилася також роль протестних мотивів, пов'язаних з корупцією в керівних структурах та зловживанням владою з боку місцевого керівництва, втягуванням України в НАТО тощо. Такі зміни в структурі мотивації протестної поведінки населення дають підстави прогнозувати в найближчій перспективі радше локальні виступи з економічними вимогами (більш чи менш радикальні), ніж політичні акції загальнонаціонального масштабу.

Особлива увага під час масових опитувань, що проводилися Інститутом, приділялась питанням освіти. Опитування показують, що в громадській думці поки що не сходить з порядку денного проблема хабарництва в освіті, хоча під час останнього набору студентів на перші курси вищих навчальних закладів корупцію вдалося потіснити. Без грошей і сторонньої допомоги студентами стали 57,2% абітурієнтів, що набагато більше, ніж у 2008 р. (38,9%). Істотно зменшилася частка абітурієнтів, яким допомогли зв'язки з впливовими людьми, що зазвичай називають блатом (14,1% проти 20,5% у 2008 р.). Разом з тим слід наголосити, що серед опитаних є, на жаль, і такі, кому вступ обійшовся у чималу суму грошей (12,9%) або хто розплатився за нього послугою, яка варта великих грошей

(5,1%). Тому закономірно, що більше половини респондентів (54,2%) вважають: нинішня вступна кампанія теж не обійшлася без корупції і лише 16% згодні з тим, що корупції вдалося позбутись.

Моніторинг ситуації з реформуванням освіти засвідчує, що громадська думка хоч і просувається в цілому в бік визнання освітніх новацій, але досі залишається не до кінця усталеною. Зовнішнє незалежне оцінювання знань випускників шкіл, поки воно існувало у вигляді ідеї, здавалося привабливим більшості громадян, практичне ж запровадження ЗНО помітно розчарувало громадськість. Опитуванням зафіксовано майже однакові частки тих, хто ставиться до цього нововведення позитивно (33,4%), і тих, хто оцінює його негативно (36%). Водночас звертає на себе увагу те, що серед респондентів, члени родин яких проходили ЗНО, позитивні оцінки значно переважають негативні (46,2 % проти 32,2%). Отже, існує проблема формування адекватної громадської думки з даного питання, оскільки в ній інтегруються вочевидь і хибні уявлення недостатньо поінформованих громадян. Крім того, ця тема починає активно експлуатуватися політичними виборчими технологіями, що не сприяє ефективному розв'язанню проблем ЗНО на науково обґрунтованих фахових засадах.

Вивчення громадської думки з приводу вступної кампанії до вищих навчальних закладів на основі ЗНО, показує, що найбільш суттєвими проблемами респонденти вважають надмірну кількість абітурієнтів-пільговиків і фальсифікацію довідок, що давали право на вступ до ВНЗ на пільгових умовах. Рідше висловлюється стурбованість у зв'язку з недопущенням деякими ВНЗ громадських організацій до контролю за проведенням вступної кампанії та нарікання на роботу інформаційної системи "Конкурс", де навіть кількість бюджетних місць у деяких випадках не відповідає дійсності.

Думки щодо способів вирішення проблем, які виявила вступна кампанія – 2009, розділилися майже навпіл між тими респондентами, хто

вважає, що слід удосконалити процедуру прийому до ВНЗ на основі зовнішнього незалежного оцінювання (36,8 %), і прихильниками повернення до традиційної практики вступних іспитів (40,2%). Зафіксовано значні розбіжності в цьому питанні між регіонами. Найбільшу підтримку вдосконаленню практики ЗНО висловлюють жителі Західного регіону (50,4 %), найменшу – Східного (26,8 %). Із вікових груп удосконалення практики прийому до ВНЗ на основі ЗНО підтримує передусім молодь 18–29 років (44,2 %). Прихильники прийому до ВНЗ на основі зовнішнього незалежного оцінювання можливість його вдосконалення пов'язують насамперед з вирішенням проблеми пільговиків.

У звітному році проводилися дослідження, безпосередньо спрямовані на розв'язання таких актуальних завдань освіти і виховання молоді, як створення передумов особистісної самореалізації в соціумі; активізація соціального наuczіння як механізму політичної соціалізації молоді в умовах модернізації освіти. Отримано вагомі теоретичні результати в дослідженні історіогенезу і методологічного простору побудови соціально-психологічних теорій, спрямованого на підвищення ефективності і дієвості психологічного знання в цілому. Продовжено розроблення теоретико-методологічних засад і прикладного потенціалу когнітивної психології спілкування та вивчення психотехнологічних складових формування в громадській думці позитивного образу освітніх і суспільних інновацій.

Започатковано дослідження особливостей становлення групової ідентичності в освітніх та соціальних середовищах, соціально-психологічних аспектів взаємодії інформаційного та освітнього просторів України, соціально-психологічних умов формування у молоді мотивації та навичок політичної участі.

У звітний період у Інституті розроблялося 14 тем, з яких 3 – за державною і 11 – за відомчою тематикою. Десять тем відомчої тематики були фундаментальними, одна – прикладною.

У межах державної тематики у звітному році виконувалися 3 теми.

Відповідно до Державної програми розвитку і функціонування української мови продовжено дослідження за темою **“Психологічні передумови підвищення престижності україномовного спілкування в студентському середовищі”** (керівник – д. психол. н. Васютинський В. О.). Обґрунтовано тезу про істотне опосередкування ставлення російськомовної молоді до української мови діалогічністю або недіалогічністю моделей конструювання Ми-ідентичності. Розроблено новий варіант психосемантичного опитувальника для здійснення моніторингу престижності україномовного спілкування студентів різних регіонів України. Завдяки проведеним масовим опитуванням виявлено, що порівняно з попереднім роком значуще зросла позитивна оцінка молоддю української мови у сфері сприймання інформації, проте опитані студенти Східного і Південного регіонів здебільшого не наважуються ставати ініціаторами україномовного спілкування. Розроблено й апробовано чотири варіанти програми тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування. Показано, що важливою умовою подолання негативних настановлень щодо нього є свобода вибору мови спілкування.

У межах Міжгалузевої комплексної програми “Здоров’я нації” науковці Інституту під керівництвом чл.-кор. Титаренко Т. М. продовжують роботу над темою **“Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій”**. У звітний період проаналізовано результати всеукраїнського опитування учнівської, студентської та працюючої молоді, здійснено порівняльний аналіз з результатами попередніх досліджень. Виявлено ступінь поширення стресових явищ у молодіжному середовищі та причини порушень адаптації молоді до повсякденних стресів. Визначено основні напрями і ресурси соціально-психологічної профілактики порушень

адаптації молоді до повсякденного стресу, зокрема щодо ключового ресурсу – розвитку вміння прогнозувати власне майбутнє.

Згідно із завданнями Державної програми підтримки сім'ї на період до 2010 року виконано другий етап дослідження за темою “**Науково-методичні засади соціально-психологічної допомоги сім'ї**” (керівник – к. психол. н. Кляпець О. Я.). Виявлено особливості готовності сучасної молоді до шлюбу і створення сім'ї, з'ясовано структуру готовності до подружнього життя, класифіковано чинники готовності молоді до створення сім'ї (соціальні, соціально-психологічні, індивідуально-психологічні). Визначено основні напрями психологічної роботи для оптимізації соціально-психологічної готовності молоді до шлюбу та запропоновано відповідні способи підвищення її готовності до шлюбно-сімейних взаємин.

Опубліковано підготовлену згідно з робочими планами наукову продукцію на виконання державних і міжгалузевих програм. Розроблення цих тем триває.

У межах відомчої тематики у звітному році за напрямом *19. Психологія професійної освіти* завершено прикладну тему – “**Моніторинг рівня та чинників престижності професій**” (2008–2009 роки), що виконувалася на замовлення Міністерства праці та соціальної політики України (керівник – канд. психол. н. Найдьонов М. І.). Проведено змістовий аналіз статистичних показників, наданих Державним центром зайнятості населення України за 2001–2008 роки; визначено перелік дефіцитарних професій. Здійснено інвентаризацію наявних методик оцінювання престижності професій, у т. ч. міжнародних; запропоновано методичні інструменти, які відображають реалії ринку праці згідно з чинними класифікаціями професій. На основі проведених всеукраїнських масових репрезентативних опитувань розроблено узгоджену з міжнародною українську стандартизовану шкалу оцінювання престижності професій, завдяки якій можна побачити рейтинг престижності будь-якої існуючої

професії, як вона представлена в громадській думці населення країни. Виявлено трансформацію соціально-психологічних чинників, що визначають престижність професії в часи економічної кризи, – збільшення ваги стабільності і соціальних ресурсів виживання. Закладено основи використання моніторингу престижності професій як інструменту управління ринком праці та вдосконалення системи профорієнтації. За кінцевими результатами дослідження підготовлено рукописи 3-х інформаційних бюлетенів загальним обсягом 6 друк. арк., опубліковано 2 статті. Отримані в результаті дослідження дані використано для розроблення навчального плану і програми спецкурсу “Соціально-психологічні чинники престижності масових професій та їх врахування в профорієнтаційній роботі з молоддю”. Розпочато впровадження цього навчального плану та програми спецкурсу в Інституті підготовки кадрів Державної служби зайнятості України.

Триває розроблення 10 фундаментальних тем, щодо виконання яких за підсумками року порушень не виявлено, а проміжні результати визнано перспективними як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Ключове значення для забезпечення достовірності наукових результатів, отриманих підрозділами Інституту, мала експериментальна робота, що здійснювалася на базі низки освітніх закладів у більшості регіонів України. На експериментальному майданчику всеукраїнського рівня, створеному згідно з рішенням МОН України на базі Канівської гімназії ім. Івана Франка, продовжено реалізацію розвивально-формульовального етапу роботи за темою “Організація навчально-виховного процесу на засадах суб’єктно-вчинкового підходу” (науковий керівник – чл.-кор. АПН України Татенко В. О.).

Протягом звітнього періоду багато уваги приділялося впровадженню наукових розробок у практичну діяльність освітніх закладів різного рівня, державних і громадських організацій, закладів і структур охорони здоров’я та соціального захисту, інші сфери життя. Докладалися зусилля до

зміцнення зв'язків з громадськими організаціями. Значно зросла продуктивність взаємодії співробітників установи із засобами масової комунікації, майже на чверть порівняно з минулим роком збільшилася кількість виступів науковців на телебаченні та радіомовленні. Урізноманітнюються форми презентації наукових досягнень перед широкою аудиторією: від коментарів та окремих інтерв'ю здійснено перехід до участі в цільових авторських теле- і радіопрограмах, розроблення власних, авторських медіа-проектів. Використання медіа-ресурсів як форми впровадження наукових розробок підтверджує свою ефективність у підвищенні психологічної освіченості громадян України.

Про зростання авторитету соціально-психологічного знання свідчать звернення до Інституту за експертними висновками в минулому році від Секретаріату Президента України, Комітету з питань науки і освіти Верховної Ради України, Служби безпеки України, Міністерства освіти та науки України, Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства юстиції України, Центральної виборчої комісії України, Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, інших установ і громадських організацій. У відповідь на ці запити співробітники Інституту протягом року своєчасно готували інформацію, експертні висновки, аналітичні матеріали та пропозиції.

Підвищенню ефективності наукової роботи сприяв глибокий аналіз резервів упорядкування науково-організаційної та фінансової діяльності установи на виконання постанови Президії АПН України "Про результати ревізії використання бюджетних коштів АПН України за 2006–2008 роки та січень–лютий 2009 р." від 24 квітня 2009 р. № 1-7/4-119.

Головний зміст науково-організаційної роботи керівництва Інституту і лабораторій становило забезпечення своєчасного та якісного виконання планів наукових досліджень і реалізації їх результатів, поліпшення роботи докторантури та аспірантури, вирішення інших питань розвитку установи. Зросла роль вченої ради Інституту у здійсненні всього комплексу завдань,

які розв'язує колектив. Протягом звітнього періоду проведено 13 її засідань, на яких розглянуто понад 80 питань з основних напрямів діяльності установи.

Розпочала роботу спеціалізована вчена рада Д 26.457.01 із захисту докторських дисертацій із соціальної та політичної психології, створена за наказом ВАК України за № 269 від 06.05.2009 р. Налагоджувалися контакти із зарубіжними партнерами, використовувалися наявні можливості для презентації досягнень української психологічної науки на міжнародній арені, проводилися масові заходи, здійснювалася видавнича діяльність. Реалізовувалися заходи з подальшої інформатизації діяльності установи, розбудови її матеріальної бази, поліпшення умов праці співробітників.

У звіті докладно висвітлено роботу Інституту з усіх означених вище напрямів, подано змістові і фактичні характеристики виконання планових тем, наведено відповідні статистичні дані.

II. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ

1. ЗАВЕРШЕНІ ТЕМИ НДР

Напрямок 19. ПСИХОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Тема: МОНІТОРИНГ РІВНЯ ТА ЧИННИКІВ ПРЕСТИЖНОСТІ ПРОФЕСІЙ

Термін виконання: 2008 – 2009 рр.

Номер держреєстрації: 0108U001802

Науковий керівник – канд. психол. наук Найдьонов М. І.

Виконавці – 6 осіб (у т.ч. штатних – 0, сумісників – 6)

Проведено змістовий аналіз статистичних показників, наданих Державним центром зайнятості населення України за 2001–2007 роки; визначено перелік дефіцитарних професій. Здійснено інвентаризацію наявних методик оцінювання престижності професій, у тому числі міжнародних; обґрунтовано потребу адаптації на всеукраїнській репрезентативній вибірці для дорослого населення міжнародної шкали престижності професій, яка використовується в розвинутих країнах як інструмент прогнозування ринку праці і охоплює все поле професій.

Сформульовано *проблему розмірності поля професій і розроблено методологічний інструментарій калібрування одиниці дослідження*. Виокремлено два типи суперечностей уявлень про поле професій: інституційні (похідні від традицій аналізу поля професій різними суб'єктами-інституціями – освітою та управлінням ринком праці) і дискурсивні (похідні від особливостей репрезентації в громадській думці поля професій та особливостей когнітивного опрацювання громадянами реалій різноманітності професій). Запропоновано такі методичні

інструменти: правила виокремлення *переліку дефіцитних професій* на основі статистичних даних служби зайнятості; *словник-кодифікатор найменувань професій*, який узгоджує Державний класифікатор професій (традиційний для системи управління ринком праці), класифікацію професій за Е. Климовим (традиційну для системи профорієнтації) і побутові назви професій, які використовують громадяни.

Щоб дослідити рівень і чинники престижності професій, проведено опитування громадської думки з урахуванням максимально повного переліку професій (440 професій), який відповідає міжнародним стандартам їх класифікації, і спектру чинників, конкретизованих в актуальному соціальному контексті. У зв'язку із зміною ситуації на ринку праці введено *нові індикатори дефіцитарності робочої сили і робочих місць*.

Розроблено гайд для поглибленого дослідження чинників престижності професій і рівня престижності у виборі професії старшокласниками. Головним результатом якісного дослідження стало розширення поняття чинників із таких, що фіксують вплив на престижність професії в економічній, соціальній, особистісній сферах, до таких, що дають змогу з'ясувати результативність впливів, можливість зміни громадської думки щодо престижності масових професій, що може бути особливим предметом моніторингу.

Запропоновано *показник адекватності громадської думки щодо престижності професій реаліям ринку праці* (через співвіднесення престижності і дефіцитарності професій); сценарії і технічне програмне забезпечення роботи з базами даних, які ґрунтуються на традиційних для дослідження статистичних пакетах і перетворюють їх у формати, придатні для прикладного використання споживачами.

Проведено моніторинг рівня і чинників престижності професій на основі масових всеукраїнських репрезентативних опитувань (7628 респондентів, у тому числі 799 – старшокласники загальноосвітніх

шкіл). Виявлено *вікові і регіональні розбіжності в оцінюванні престижності професій*, а також динаміку змін протягом останніх двох років, коли ринок праці інтенсивно реагував на економічну кризу в країні. Завдяки цьому визначено престижність професій як інтегративний показник стану ринку праці з урахуванням різних його масштабів, закладено основи використання моніторингу престижності професій як інструменту управління ринком праці та вдосконалення системи профорієнтації.

Встановлено, що населення України найпрестижнішими вважає економічні (економіст, бухгалтер), управлінські (держслужбовець, начальник відділу), медичні (лікар) та інженерно-інформаційні (програміст) професії. Престижність останніх зростає і далі, особливо серед молоді.

Виявлено *трансформацію соціально-психологічних чинників, що визначають престижність професії у часи економічної кризи*: збільшення ваги стабільності і соціальних ресурсів виживання.

Зафіксовано динаміку вагомості чинників престижності професій протягом 2008–2009 років: на тлі збереження домінантного значення матеріальної винагороди і стабільності в умовах долання економічної кризи значною мірою зросла вага чинника соціального капіталу (престижною все більше респондентів вважають ту професію, яка дає можливість налагоджувати корисні знайомства); усе більшою популярністю користуються професії, де потрібно приймати важливі для багатьох людей рішення, розв'язувати складні завдання. Натомість чинники комфортності умов праці, незалежності, творчої самореалізації, перспектив кар'єри, а також моральних якостей і корисності для суспільства стають менш значущими для визнання професії престижною. На відміну від дорослого населення, розуміння престижності професії учнями загальноосвітніх шкіл на тлі схожої динаміки (визнання важливості матеріального чинника, стабільності, комфорту праці) і далі спирається на уявлення про можливість професійних досягнень і реалізацію творчих здібностей. Важлива для

молоді складова престижності професії – забезпечення незалежності – у період суспільно-економічної кризи помітно втрачає свою пріоритетність. Динаміка розподілу соціально-психологічних чинників упродовж останніх років виявляється в **зростанні ваги емоційних психологічних станів, які виникають унаслідок визнання престижності професії**, а саме: почуття гордості і відчуття власної значущості респонденти називають частіше, ніж прагматичні чинники (наприклад, більші можливості для розв’язання проблем).

У громадській думці **державі здебільшого відводиться роль регулятора лише матеріальних чинників ринку праці** – визначення розмірів зарплат, вирішення питань оснащення галузі тощо, хоч **найбільш ефективними стратегіями регулювання ринку праці населення вважає ефективну систему перекваліфікації та профтехосвіти**. Найактуальнішими напрямками дальшого вдосконалення ринку праці респонденти вважають розширення професійних сфер людина–людина і людина–техніка, а також інформування молоді про ймовірність працевлаштування ще на етапі вибору професії в школі, активне залучення до такого своєчасного інформування засобів масової комунікації.

За результатами дослідження підготовлено 3 інформаційні бюлетені загальним обсягом 6 друк. арк., опубліковано 2 статті. Отримані в дослідженні дані використано під час розроблення навчального плану і програми спецкурсу **“Соціально-психологічні чинники престижності масових професій та їх врахування в профорієнтаційній роботі з молоддю”**. Розпочато впровадження цього плану і програми в Інституті підготовки кадрів Державної служби зайнятості України.

2. ПЕРЕХІДНІ ТЕМИ НДР

Напрямок 10. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ

Тема: ІСТОРИОГЕНЕЗ І МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕОРІЙ

Термін виконання: 2008 – 2012 рр.

Номер держреєстрації: 0108U001246

Науковий керівник – чл.-кор. АПН України,

канд. психол. наук Слюсаревський М.М.

Виконавці – 14 осіб (у т.ч. штатних – 11, сумісників – 3)

Систематизовано в першому наближенні критерії, за якими оцінюються чи можуть оцінюватися психологічні теорії загалом і соціально-психологічні зокрема. Окреслено три основні підходи до їх критеріального оцінювання:

1) *історико-категоріальний підхід*, який передбачає розкриття логіки руху наукової думки, опис категоріальних структур, що лежать в основі її розвитку, закономірних переходів від одних способів дослідження предметного змісту до інших. Цей підхід тяжіє до загальнонаукового пізнавального ідеалу (так званого класичного ідеалу раціональності), узагальнення, що становлять його зміст, базуються на уявленні про існування низки теорій, які функціонують у межах однієї парадигми, а тому мають більш-менш спільний тезаурус та поле явищ, де він може бути застосований;

2) *проблемоцентрований підхід*, що є хронологічно більш пізнім. Переорієнтовуючись на саме феноменологічне поле, де працюють чи не працюють ті чи інші теорії, він використовує як базове не поняття “категорія”, а поняття “проблема”, що слугує за одиницю аналізу динаміки психологічного знання. Це дає змогу коректно виявляти постановку проблеми та шляхи її вирішення у відображенні теоретичних поглядів і методологічних орієнтацій різних наукових шкіл;

3) *наукознавчий підхід*, що зосереджується на вивченні структури і динаміки наукової діяльності, охоплюючи взаємодію науки з іншими соціальними інститутами та сферами матеріального і духовного життя суспільства, тобто вводячи “зовнішні” індикатори оцінювання психологічних теорій. Застосування наукознавчих і, вужче, наукометричних методів дає змогу вирішувати доволі широке коло дослідницьких завдань, зокрема, здійснювати оцінку та прогнозування інтенсивності розвитку окремих наукових напрямів, досліджувати персональний склад наукових шкіл, визначати продуктивність суб'єктів наукової творчості (індивідуальних і в колективних), кількісно оцінювати вплив нових концепцій, ідей і методів на різні субгалузі психологічного знання, виявляти зміни у пріоритетах психологічної науки, ступінь визнання та прийняття науковим співтовариством окремих ідей, їх спадкоємності тощо.

На прикладі праць Г. М. Андрєєвої проаналізовано вітчизняний досвід опису соціально-психологічних теорій. Показано, що вони зазвичай описуються за такою загальною схемою: передумови появи та витоки теорії; наукова парадигма, в якій вона реалізується; дочірні теорії “середнього” рівня; головні здобутки та обмеження; рівень впливу на соціально-психологічну науку в цілому та взаємозв'язок з іншими соціально-психологічними теоріями.

Сформовано бібліографічну базу сучасних англomовних джерел з історії розвитку соціально-психологічних ідей і теорій, до якої включено,

зокрема, монографію Густава Ягоди “Історія соціальної психології”, видану Кембріджським університетом у 2007 р. Цю монографію виокремлено як найбільш систематизований виклад історії дисципліни, в якому простежується її 250-річний період розвитку, починаючи від виникнення перших соціально-психологічних ідей у Франції епохи Просвітництва та зародків соціально-психологічної думки у Шотландії XVIII ст. Висунуто *гіпотезу щодо розрізнення вертикального і горизонтального підходів у висвітленні історії розвитку соціально-психологічних ідей і теорій*. Вертикальний підхід презентує хронологічний зріз розвитку окремих наукових шкіл з постаттю їх засновника у центрі, тоді як горизонтальний більше зосереджується на суспільних умовах виникнення наукових ідей, їх порівняльному аналізі і постає значною мірою деперсоніфікованим. Припускається, що вертикальний підхід притаманний зарубіжним дослідникам, а горизонтальний – вітчизняній науковій традиції.

Здійснено первинний історіографічний огляд близько 40 зарубіжних теорій соціально-психологічного змісту, розроблених у межах таких науково-психологічних та методологічних орієнтацій, як біхевіоризм, когнітивізм, психоаналіз, символічний інтеракціонізм, теорія ролей тощо. У результаті систематизації цих теорій відібрано для подальшого аналізу ті з них, що містять істотні, достатньою мірою експліковані напрацювання методологічного та теоретичного характеру, і відсіяно розробки експериментально-теоретичного плану, спрямовані радше на квантифікацію наукового знання, ніж на порушення нових методолого-теоретичних проблем та їх вирішення.

Проведено роботу з історіографічної реконструкції соціально-психологічних протоїдей в українській філософській та культурній спадщині, починаючи з XVI ст. Головну увагу при цьому приділено творчості Г. С. Сковороди, у працях якого виокремлено протоїдеї особистісно-психологічного виміру соціальності (як здатності людини до

буття через Іншого), особистісної автономності (як творчо інтеріоризованої індивідом соціальності), добродійності (як природної спрямованості на Іншого), спілкування (як умови творчого розвитку надперсонального), дружби (як єднання двох добродійних і відтак творчо соціалізованих особистостей через спільний вчинок), щастя (як стану особистісної зрілості, безпосередньо пов'язаного зі свободою як здатністю особистості до саморегуляції у контакті з анонімізованою соціальністю), “сродної праці” (як розгортання природного і соціального потенціалу особистості в наявному суспільному контексті, способу реалізації соціального авторства людини).

Проаналізовано особливості та тенденції розвитку соціально-психологічних ідей в Україні у 20–30-х роках ХХ ст. Показано, що найбільш інтенсивно ці ідеї розвивались у галузях філософії, педагогіки, загальної та генетичної психології, педології та богослов'я, а головними центрами їх розвитку були Київ, Харків, Одеса та Львів. Установлено, що в підрадянській Україні соціально-психологічні ідеї стосувалися переважно проблем навчального і трудового колективу, його формування та виховного впливу на особистість, тоді як на західноукраїнських теренах розроблялися передусім у царинах етнонаціональної проблематики та психології творчості.

Індивідуальні теми ряду виконавців НДР у звітному році були присвячені розробленню концептуальних засад і програм досліджень з таких проблем, як неусвідомлювані чинники соціального управління, інтимно-особистісна сфера людських стосунків у суспільстві, що трансформується, соціально-психологічні механізми національної ідентичності, соціально опосередковані форми відображення дійсності, соціалізація особистості в освітньому процесі. Найбільш вагомими результатами цих досліджень є такі:

- покладено початок розробленню *нового напрямку соціальної психології управління – архетипового менеджменту*, мета якого вбачається в розширенні свідомості людини та/або спільноти за рахунок повного, безумовного самоприйняття власної цілісності, з усіма її темними і неприємними складовими. Припускається, що в результаті такого самоприйняття якісно змінюватимуться критерії оцінки явищ, ставлень, власних реакцій та реакцій оточення, і ця зміна знаменуватиме перехід від критеріїв колективного психічного до власних, індивідуальних критеріїв. Головний акцент зроблено на перспективах застосування архетипового менеджменту у сфері політичного життя, оскільки політики – це люди, які більшою мірою, ніж інші суб’єкти соціального управління, стикаються з колективною психікою, з її неусвідомленими і малоусвідомлюваними регуляторами. Показано, як працюють у політичному повсякденні три архетипових регулятори – Містична співпричетність, Проекція і Тінь;

- розглянуто можливі способи пояснення соціально-психологічної природи та сутності інтимних стосунків, виявлено залежність їх наукового визначення та інтерпретації від обраної теоретично-методологічної парадигми. Уведено *поняттєвий конструкт “інтим – інтимний – інтимізація”*, а також *альтернативний йому конструкт “екстим – екстимний – екстимізація”*, що утворює з ним діалектичну пару, єдність протилежностей. З’ясовано можливості застосування системного підходу до вивчення інтимно-особистісної сфери людських стосунків, а саме її структури, функцій та рушійних сил розвитку. Досліджено філогенез і культурогенез інтимних стосунків, природна основа яких губиться ще в рослинному і тваринному світах. Проаналізовано біологічні та фізіологічні передумови розвитку інтимності, а також механізми, робота яких спрямована на інтеграцію живого в цілому та окремих його форм (ідеться про механізми імпринтінгу, наслідування, навіювання, атракції, афіліації тощо). Запропоновано *онтогенетичну модель розвитку інтимно-*

особистісної сфери людських стосунків. У межах запропонованої моделі умовний початок цього розвитку співвіднесено з інтимними стосунками в батьківській парі, що мають своїм наслідком народження дитини, відтворюються в інтимних почуттях матері і дитини, знаходять продовження в інтимних стосунках з іншими членами сім'ї і надалі – з тими, хто не входить до сімейного кола. Наступний етап онтогенезу інтимних стосунків характеризується ініціативними діями індивіда, спрямованими на створення його власної інтимно-особистісної сфери та її розвиток. При цьому процес розвитку має суперечливий характер, оскільки передбачає в нормі добровільну участь як мінімум двох незалежних реальних суб'єктів, кожний з яких творить власний проект інтимного життя. Модель враховує також можливість інволюції, деформації, деградації та патологізації інтимних стосунків в онтогенезі, до чого спричинюються як закономірна логіка розвитку людини, так і різного роду негативні фактори, починаючи від стану здоров'я і закінчуючи загальною культурою залучених до цих стосунків індивідів;

- проаналізовано процеси смислових трансформацій у таких соціально опосередкованих формах відображення дійсності, як гра, метафора та міф. Уточнено зміст спільного для всіх видів гри психологічного механізму, основа якого вбачається в перетворенні зовнішніх умов заради безпосередньої самореалізації буття. Показано, що гра формує смислове поле ситуації задля здійснення переживання, і саме переживання, тобто модус самого життя, є тут відпочатковою цінністю. Виявлено внутрішній психологічний зв'язок і водночас суттєві відмінності гри і мистецької діяльності. Розкрито психологічний механізм розуміння і створення метафори, що полягає в такій трансляції смислу з одного об'єкта на інший, коли поєднуються не різні денотати, а суб'єктивний досвід взаємодії з ними. Доведено, що метафорична репрезентація дійсності випадає з лінійного протиставлення суб'єкта об'єктові і це, в свою чергу,

вимагає розсунути тлумачення взаємовідносин індивіда з реальністю за межі позитивістських та функціоналістських парадигм. Обґрунтовано погляд на міф як ірраціональний спосіб осягнення дійсності. З'ясовано, що в основі його становлення лежить трансляція пов'язаних з певним об'єктом суб'єктивних смислів у художній образ, проте в процесі поширення міфу трансльований смисл перетворюється на загальноповживане значення, а самоцінне переживання – на фіксоване у значенні оцінне ставлення, пов'язане із системою соціально-уніфікованих потреб. Як наслідок, художній образ втрачає статус умовності і набуває рис повідомлення про реальну дійсність. Показано, що міфи фіксуються в масовій свідомості у вигляді атитюдів і стереотипів;

- окреслено методологічний простір побудови теорії соціалізації особистості в освітньому процесі. Здійснено порівняльний аналіз психологічних механізмів соціалізації в освітніх системах різних історичних типів культури. Розроблено план-проспект монографії “Освіта як простір соціалізації особистості”.

Продовжено моніторинг сучасного стану соціально-психологічної науки в Україні. Поповнено картотеку дисертацій за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи, захищених в Україні протягом 1991–2009 років, а також книжкових видань, що репрезентують доробок українських соціальних психологів, його кількісні і жанрові характеристики.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 52 публікаціях загальним обсягом 138,5 друк. арк.; з них 46 планових, 6 позапланових. Серед опублікованих праць 4 монографії, 1 навчальний посібник, 35 статей.

**Тема: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
І ПРИКЛАДНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОГНІТИВНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СПІЛКУВАННЯ**

Термін виконання: 2008 – 2012 рр.

Номер держреєстрації: 0108U001248

Науковий керівник – д-р психол. наук, проф. Казміренко В.П.

Виконавці – 11 осіб (у т.ч. штатних – 8, сумісників – 3)

Розроблено методологічні та методичні засади когнітивної психології спілкування. Побудовано *концептуальну модель психологічних механізмів когнітивного спілкування*. Виокремлено та описано фактори, що зумовлюють виникнення, формування та перебіг когнітивно насиченого спілкування.

Обґрунтовано теоретико-методологічне положення про необхідність формування в діалогах множинного знання задля досягнення соціальної злагоди. Висунуто припущення про те, що поняття формування множинного знання повинно стати центральним у розробленні сучасних соціально-психологічних технологій формування взаєморозуміння та соціальної згоди.

Запропоновано *модель рівнів спілкування*. Структура психологічних механізмів спілкування розглядається в трирівневому вимірі: рівень інформації (де функціонують знаки, значення, смисли, евристики, креативи, патерни мови та суджень), рівень намірів (спілкування детермінується ритуалами, цілепокладанням, маніпуляціями впливу, психологічними захистами особистості) і рівень ставлення (на цьому рівні спілкування детермінується настановами, атитюдами, стереотипами, упередженнями, ставленнями до цінностей).

Сформульовано положення про те, що когнітивне спілкування має свої витoki в мотиваційному підкріпленні, яке пов'язано з реалізацією потреби у “звільненні” від стереотипів і ментальних перешкод, подоланні особистісних обмежень. Обґрунтовано положення про те, що когнітивна психологія спілкування забезпечує пошуки смислу, які надають і визначають “особистісну свободу” для креативного пошуку проблем невизначеності, подолання пізнавальних суперечностей та визначення умов для вирішення складних задач.

Встановлено, що у відповідній соціально-психологічній літературі практично відсутня інформація щодо принципової логіки конструювання тренінгів комунікативної компетентності. Зазвичай ідеться про принципи організації роботи тренінгової групи, тоді як соціально-психологічний підхід до логіки конструювання тренінгу залишається поза увагою науковців і практиків.

Визначено *основні змінні, що визначають принципову логіку конструювання тренінгів комунікативної компетентності*. Такими змінними є: (а) рамки замовлення, (б) потреби організації в розвитку комунікативної компетентності співробітників та (в) індивідуальні потреби учасників тренінгу, які повинні бути враховані в тренінгу, (г) склад та характеристика групи, (д) об'єктивні умови (тривалість тренінгу тощо). Саме ці змінні зумовлюватимуть цілі тренінгу, логіку конструювання тренінгових вправ і процедур та визначатимуть параметри очікуваного результату.

Обґрунтовано теоретико-методологічні засади конструювання тренінгів комунікативної компетентності. Аргументовано можливість і необхідність врахування при розробленні тренінгів ідей, започаткованих, зокрема, А. Бандурою (соціально-когнітивний біхевіоризм і теорія соціального научіння), К. Левіном (теорія поля), В. Франклом (екзистенційна психологія середовища буття).

Визначено та обґрунтовано тезу про те, що при конструюванні тренінгів комунікативної компетентності потрібно виходити з ідей гуманістичної парадигми про креативне джерело особистості (А. Маслоу, К. Роджерс та ін.). У вирішенні складних завдань спілкування ця ідея виявляється в необхідності творчої побудови контакту з партнером, “творення” міжособової взаємодії як складної комунікативно-когнітивної задачі.

Обґрунтовано положення про те, що замисел – задум і програма тренінгу мають базуватися на ідеї про те, що формуючий вплив, який здійснює тренер, повинен враховувати фази впливової перетворювальної дії – “розморожування”, “перемішування” і “заморожування” (К. Левін, К. Роджерс) особистісних конструктів, якостей, настановлень, моделей поведінки, ідей тощо.

Розроблено *концептуальний підхід до розуміння основних соціально-психологічних механізмів формування взаєморозуміння в спільній діяльності*. Визначено, що такими механізмами є “регуляція відношення”, “групова динаміка” і “цілепокладання”.

Розроблено *методологічні засади дослідження когнітивних детермінант успішності спілкування особистості*. Визначено, що переживання, думки і дії людини в конкретній (зокрема в комунікативній) ситуації визначаються суб’єктивною інтерпретацією цієї ситуації, тим значенням, яке свідомо або несвідомо надається події. Інтерпретація будь-якої реальності людиною безпосередньо зумовлена тими когнітивними конструктами, що актуалізуються в даному контексті, а опосередковано – більш узагальненими когнітивними структурами репрезентації індивідуального досвіду особистості.

Сформульовано теоретичне положення про роль когнітивних конструктів у спілкуванні. З’ясовано, що емоційне неблагополуччя людини і проблеми спілкування спричиняються її невдалими або застарілими

конструкціями себе та світу. Успішне функціонування особистості пов'язано не стільки зі змістом її когнітивних конструктів, скільки з динамікою їх перегляду та оновлення людиною.

Визначено механізми впливу “дисбалансу в Я-концепції” на соціалізацію дорослого, якими є найчастіше хворобливе переживання людиною своєї неготовності розв'язувати ті проблеми, що постійно виникають у життєдіяльності.

Доведено, що контекстуальне оцінювання вчителем самоефективності є одним з інтраперсональних чинників вибору особистістю стилю спілкування.

Оновлено концептуальну модель “психологічного захисту” як функції саморегуляції особистістю свого емоційного благополуччя. Когнітивною основою процесу особистісної саморегуляції емоційного благополуччя є прийнята суб'єктом мета й уявлення про способи її досягнення, а також критерії оцінювання результативності психологічного захисту, що лежать в основі її вдосконалення

Узагальнено і конкретизовано зміст понять: “труднощі”, “утруднення”, “перешкоди”, “бар'єри спілкування”. Обґрунтовано положення про параметри для розмежування цих понять. Для наукового аналізу виділено як суто *психологічні* критерії (пов'язані з особистісними факторами і мотиваційною стороною спілкування) так і *комунікативно-процесуальні* (різні аспекти зовнішніх перебігів поведінки та соціальної дії).

Уведено ***нове поняття “когнітивний бар'єр у спілкуванні”, що відображає нездатність особистості змінити пізнавальну перспективу.***

Визначено статус когнітивних бар'єрів у структурі соціально-психологічних проблем спілкування. У визначенні бар'єрів існує кілька видів розбіжностей: термінологічні (вкладається однаковий зміст –

психологічний бар'єр, бар'єр спілкування, комунікативний бар'єр); концептуальні, коли бар'єр розглядають як фактор, тобто ототожнюють з причинами, що його породжують, або ж із його функціями.

Виділено фактори, які визначають когнітивний бар'єр: (а) когнітивний досвід, (б) ступінь комунікативної компетентності, (в) умови спілкування.

Встановлено, що особливості комунікативних спрямованостей у міжособовому спілкуванні можуть зумовлюватися когнітивними стилями, які виявляються в особливостях сприймання себе та інших людей (у стабільності оцінок, величині ідентифікації з партнерами по спілкуванню, позитивності самооцінки, саморозкритті тощо).

Виокремлено глибинні особистісні пласти *саморозкриття* і *самоприйняття* як прояви когнітивної своєрідності, з'ясовано їх роль у процесі міжособового спілкування. Визначено, що кількісні та якісні компоненти саморозкриття становлять інтерес для дослідження ефективності міжособового спілкування в ракурсі досягнення соціально орієнтованого співробітництва.

Проаналізовано моделі комунікативного процесу, які знайшли визнання в сучасній психології, визначено потенціал цих моделей у поясненні діалогічності спілкування та сформовано поняттєве поле дослідження діалогу у світлі сучасних теоретичних підходів. Отримані результати показують: особистісну емоційну значущість такої ситуації спілкування як зворотний зв'язок; суперечливий характер переживань, пов'язаних з нею; своєрідні парадокси усвідомлення цієї ситуації та формування стратегій комунікації зворотного зв'язку; різноманітну феноменологію цього процесу (приховування інформації, переструктурування, прагнення до об'єктивності).

Уведено нове поняття “комунікації зворотного зв'язку”, що позначає ситуації, в яких існує норма на подачу зворотного зв'язку.

Експериментально виділено та обґрунтовано **стратегії комунікації зворотного зв'язку**: *стратегія максимальної об'єктивності* (базується на прагненні повідомити реципієнтові свої справжні оцінки та судження щодо особистості партнера); *стратегія максимальної чутливості* (базується на узгодженні повідомлення із гіпотетичною самооцінкою партнера), *стратегія максимальної позитивної валентності* (базується на узгодженні зворотного зв'язку із ціннісними еталонами самого комунікатора); *стратегія максимальної ідентифікації* (базується на прагненні обґрунтувати об'єктивність повідомленого власною самооцінкою).

Розроблено модель та процедуру операціоналізації процесів комунікації міжособового зворотного зв'язку; запропоновано гіпотетичні моделі діалогових просторів у сучасному суспільстві; методологічні, дослідницькі та методичні підходи до їх функціонування та формування.

Визначено, що в дослідженні комунікативних процесів відбувається перехід від класичних моделей (простих, лінійних, прозорих, наочних, безпроблемно операціоналізованих) до всеохопних метатеоретичних моделей реляційного та інтерактивного спрямування. У контексті оновлених підходів розвивається відповідна **діалогічна парадигма когнітивної психології спілкування**. У цій парадигмі діалог виступає як багаторівневий і багатоаспектний комунікативний процес, а специфічність діалогу та критерії його ефективності визначаються типом комунікативної ситуації, елементом якої він є.

Визначено напрями розроблення моделі проектно орієнтованого спілкування та принципи його застосування як методу управління конфліктними і кризовими ситуаціями.

Побудовано соціально-психологічну модель проектування та окреслено принципи її застосування як методу організації та управління проектною комунікацією.

Запропоновано *поняття здатності до когнітивного спілкування*, яке описує спроможність суб'єкта залучати свої когнітивні потенціали, такі як продуктивність та креативність мислення, конструктивну творчу уяву, рефлексію тощо, у процесі спілкування щодо розв'язання задач, вирішення проблем, здобуття нового знання, вирішення конфліктів і т. ін.

Встановлено, що когнітивні процеси, такі як пояснення, доведення, спростування, будучи складними структурами когнітивно-комунікативної діалогової природи, виступають важливими факторами, що опосередковують вплив спілкування на підвищення продуктивності мисленнєвої діяльності.

Визначено *основне обмеження формування складних когнітивних структур у процесі навчання*: вони формуються як суто логічні вміння, основний зміст яких складає здатність учня будувати свою відповідь, орієнтуючись на набір певних логічних правил. Встановлено, що головною перешкодою на шляху оволодіння доведенням як самостійною ланкою мислення учня є його самоочевидність і формальний позаособистісний характер.

З метою подолання вказаних недоліків визначено специфічні комунікативні ситуації, які забезпечують актуалізацію, становлення і розвиток складних логічних операцій як самостійних ланок мислення в процесі розв'язання інтелектуальних задач. За матеріалами досліджень у цьому психолого-педагогічному напрямі опрацьовано зміст та започатковано роботи з підготовки методичного посібника для вчителів загальноосвітніх середніх шкіл.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 37 публікаціях загальним обсягом 24,1 друк. арк.; з них 25 планових, 12 позапланових. Серед опублікованих праць 1 навчальний посібник та 22 статті.

**Напрямок 11. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ
ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ**

**Тема: ЖИТТЄВІ ЗАВДАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ОСОБИСТІСНОГО
САМОЗДІЙСНЕННЯ В СОЦІУМІ**

Термін виконання: 2007 – 2010 рр.

Номер держреєстрації: 0107U000548

Науковий керівник – чл.-кор. АПН України,

д-р психол. наук, проф. Титаренко Т.М.

Виконавці – 12 осіб (у т.ч. штатних – 11, сумісників – 1)

Розроблено *концепцію самоконституювання особистості в постнекласичній парадигмі*, де визначено такі способи оптимізації особистісного самоконституювання:

- активізація здатності до світопородження;
- підвищення адаптивності до різноманітних соціокультурних контекстів;
- конструювання цілісності та автентичності, надання більшої динамічності;
- посилення схильності до множинного ідентифікування;
- зростання толерантності до індивідуальної своєрідності;
- розвиток психосемантичної обдарованості, схильності до нарративізації свого життя.

Охарактеризовано такі властивості життєвого шляху, що будується за допомогою постановки особистістю актуальних життєвих завдань: нелінійність; нонфінальність; відносність незворотності часового руху;

ситуативність цілісності; умовність детермінації віком особистості; рухливість зв'язків між подіями минулого теперішнього і майбутнього; контекстуальність історій, з яких складається життєвий шлях; інтерпретація вікових кордонів як зон смислопородження.

Запропоновано *модель оптимізації особистісного самоконституювання*, що складається з чотирьох неієрархічно взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких також має відповідну структуру. Перший компонент визначає залежність моделювання майбутнього від способів взаємодії постмодерної особистості зі світом. Другий відтворює залежність ефективності самотворення від властивостей постмодерної особистості. Третій демонструє залежність особистісного самоконституювання від структурно-змістових характеристик життєвого завдання як нарративного способу моделювання майбутнього. Четвертий компонент фіксує залежність особистісного самоконституювання від специфіки побудови життєвого шляху.

Розкрито зміст діалогічності автонаративу як визначальної умови динамічного життєструктурування, у зв'язку з чим постановку життєвих завдань як механізм самоздійснення (у тому числі професійного) проаналізовано відповідно до нових ресурсів її оптимізації. Побудовано *моделі життєструктурування в термінах відкритого, закритого і запозиченого Я-тексту*. Узагальнено чинники готовності особистості до побудови відкритого Я-тексту, серед яких досвід переживання стрибкоподібного розширення життєвого простору, багатство інтерпретативних кодів, якими володіє наратор, готовність до зусиль задля утримання актуальної множини інтерпретативних кодів у “вільному” (оперативному) стані. Визначено форми постановки життєвих завдань у межах відкритого, закритого і запозиченого автонаративу.

Побудовано проєкцію відкритих і закритих життєвих завдань на площину професійного контексту життя молоді людини, запропоновано диференціацію професійного самоздійснення за критерієм діалогічності

професійного самозадачування, проблематизовано питання про змістову і формальну сторони професійної діяльності молоді людини.

Проаналізовано *способи постановки життєвих завдань у контексті конструювання автентичності особистості*. Показано, що ієрархічна структура модерної особистості з її поступально-еволюціативними трансформаціями змісту поступається місцем аструктурному ризоморфу особистості постмодерної з його вибуховою емерджентністю та зміщенням уваги з особливостей, якими конститується “центровість” Я, на його процесуальність. Розглянуто типи ситуацій фрустрації переживання автентичності, що розв’язуються за допомогою постановки життєвих завдань як операторів планування майбутнього. Способи постановки життєвих завдань схематично представлено за допомогою двох осей: “продуктовий – описовий” та “імпульсивний – інтуїтивний – рефлексивний” і показано, що, будучи проекцією основного протиріччя між визначеністю та невизначеністю, вони накладаються на якісні параметри життєвих завдань.

Розроблено *емпіричну модель дослідження життєвих шансів як механізму самоздійснення особистості*. Запропоновано операціоналізацію механізмів самоздійснення особистості на основі комплексу показників соціального самопочуття як джерела самопозиціонування в соціальному просторі, яке трансформується в специфічну конфігурацію життєвих планів та стратегії самоздійснення. Самооцінка соціального самопочуття представлена сукупністю таких показників: оцінка зовнішніх умов (сприйняття ситуації в країні і часі, у якому людині доводиться жити); оцінка внутрішніх станів (здоров’я, настроїв, почуття щастя, оптимізму); сприйняття власного становища в існуючих соціальних умовах (оцінка позиції в соціальному просторі).

Запропоновано *модель оптимізації постановки життєвих завдань проблемною молоддю*. З’ясовано що засоби психокорекції і реабілітації забезпечують відновлення здатності молоді до постановки життєвих

завдань. Визначено, що життєві завдання наркозалежної молоді характеризуються домінуванням об'єктного механізму їх постановки, спрямованістю на збереження наркотичного способу життя. Проблемна молодь, що не вживає наркотики, у тому числі ВІЛ-інфіковані, у цілому використовує суб'єктний механізм їх постановки, деяка частина спирається на волонтаристські намагання забезпечити в найближчому майбутньому "усе і відразу". Визначено, що засоби наставництва і соціально-психологічного супроводу забезпечують розвиток адекватності та оптимальності постановки проблемною молоддю життєвих завдань.

Встановлено такі **провідні властивості особистості старших школярів, що сприяють оптимізації постановки життєвих завдань**: соціальна активність, регуляторно-операційні риси (самостійність, надійність, відповідальність), стилетвірні риси (упевненість, наполегливість, воля), риси самоефективності (самоповага, самооцінка, життєва компетентність). Визначено значущі відмінності у перспективному плануванні життя в групах адаптованої та неадаптованої молоді та запропоновано способи соціально-психологічної оптимізації особистості для успішного життєздійснення через усвідомлене, цілеспрямоване самоконститування.

Окреслено **два напрями оптимізації самоздійснення особистості в сімейній сфері**: по-перше, розвиток здатності особистості до постановки життєвих завдань, що мають здійснюватися за трьома векторами (умови, в яких виникло життєве завдання; мета його вирішення, модель потрібного майбутнього; дії, стратегії, спрямовані на його розв'язання, досягнення мети), і, по-друге, розвиток особистісних властивостей (рефлексивності, відповідальності, автономності, впевненості, терпіння, гнучкості, саморегулятивних здібностей тощо), що позначаються на побудові життєвих завдань.

Побудовано **модель оптимізації життєстійкого самоздійснення особистості**. Показано, що життєстійкість зумовлює екологічний спосіб самоздійснення особистості. Визначено **механізми оптимізації**

екологічного самоздійснення: підсилення мотивації до пошуку індивідуально-своєрідних способів досягнення власної успішності та благополуччя; формування позитивного ставлення до життєвих змін. З'ясовано, що визначені механізми стимулюють екологічне самоздійснення особистості завдяки мобілізації особистісних ресурсів, зростанню впевненості в можливостях успішного самоозадачування. Розкрито екологічність такого прогностичного ресурсу структурування часу життя, як терпіння. Визначено, що пріоритетним завданням оптимізації ефективного самоздійснення є розвиток життєстійких настановлень, тобто підвищення впевненості молоді у здатності впливати на життєві події, підвищення її готовності до змін, до набуття життєвого досвіду, розвиток навичок трансформаційного опанування труднощів.

З'ясовано, що при постановці завдань задаються їх просторові, часові, процесні, контекстні і суб'єктні характеристики. Серед суб'єктних характеристик життєвого завдання виділено дієву визначеність та суб'єктну освоєність. Розроблено *авторський соціально-психологічний тренінг “Моє життя і Я”* та запропоновано *модель оптимізації самонастановлення*, що ґрунтуються на опрацюванні складових структури атитюду – емоційної, когнітивної і конативної – та забезпеченні взаємодії з усіма часовими локусами життєвого завдання – минулим, теперішнім та майбутнім. Засобами оптимізації самонастановлення особистості є створення простору взаємодії з власними почуттями, інвентаризація наявних когнітивних моделей настановлення, створення умов для суб'єкт-суб'єктної взаємодії з іншим, актуалізація та аналіз минулого досвіду, а також побудова автентичної, позитивної, гнучкої моделі майбутнього.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 66 публікаціях загальним обсягом 88,3 друк. арк.; з них 61 планових, 5 позапланових. Серед планових опублікованих праць: монографія, 2 навчальних посібники, 38 статей.

Тема: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ІНТЕГРАЦІЇ РОСІЙСЬКОМОВНОЇ СПІЛЬНОТИ В СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО

Термін виконання: 2007 – 2010 рр.

Номер держреєстрації: 0107U000545

Науковий керівник – д-р психол. наук Васютинський В.О.

Виконавці – 8 осіб (у т.ч. штатних – 5, сумісників – 3)

На підставі теоретичного узагальнення наукової літератури та аналізу даних емпіричних досліджень (за різними методиками опитано 3736 осіб різного віку, статі, роду занять, у т. ч. 1503 мешканці м. Києва та 2233 жителі південно-східних регіонів України) зроблено такі висновки.

Виявлено *соціально-психологічну структуру уявлень громадян про сенс їх об'єднання в спільноті*, яка має вигляд п'ятимірного простору співвідношень: цілісного та окремих змістів утворення спільноти; пізнання і боротьби як провідних механізмів функціонування спільноти; переважних орієнтацій членів спільноти на життєві інтереси і найважливіші цінності; колективного усвідомлювання і колективного діяння; спільних уявлень про світ і надання спільнотою повноважень.

З'ясовано, що російськомовним респондентам порівняно з україномовними більше властиво підкреслювати значення: взаємодії з усім суспільством через спільноту; пізнання навколишнього світу; надання повноважень для згладжування конфліктів; надання повноважень найбільш компетентним членам спільноти; удосконалення стосунків між чоловіками і жінками.

Виділено *механізми, які лежать в основі колективного самовизначення представників російськомовної спільноти: символізація ідентичності* (наділяння російської мови символічним значенням як конститутивної ознаки утворення спільноти), *ригідизація* (намагання

вистояти перед наявними або уявними загрозами втрати ідентичності), *рентизація* (актуалізація рентних постав), *акцентування скривдженості* (прагнення сигналізувати про обмеження й несправедливості), *моральна апеляція* (самооцінне вивищення на основі звернення до моральних критеріїв), *плекання звичайності* (прагнення наділити себе як “звичайних” людей ознаками морально-психологічної та соціально-комунікативної переваги), *діяльне позиціонування* (активний підхід до розв’язання реальних і передбачуваних проблем).

Установлено, *що основними стратегіями соціально-психологічної адаптації* представників російськомовної спільноти є: активна зміна середовища; активна зміна себе; вихід із середовища і пошук нового; уникання контакту із середовищем і занурення у внутрішній світ; пасивна репрезентація себе; пасивне підпорядкування умовам середовища; пасивне вичікування на зовнішні зміни; пасивне вичікування на внутрішні зміни.

З’ясовано, що найбільший адаптивний ефект дає поєднання стратегій, спрямованих на активну та одночасну зміну себе і навколишнього середовища, на соціальну творчість і соціальне моделювання. Оптимальними для вибору спрямованості та способів планування власного майбутнього є співпраця як стиль життя і творча конструктивність як його зміст. До помірного результату приводять зовнішнє пристосування до середовища, часткові внутрішні особистісні зміни, альтернативні моделі поведінки – вихід із середовища або вичікування на зовнішні і внутрішні зміни. Виражений негативний ефект спричиняється відмовою суб’єкта від взаємодії з оточенням та зануренням у свій внутрішній світ.

Установлено, що психологічними передумовами потенційної вразливості російськомовної спільноти на деструктивні впливи в інформаційному просторі є: стихійна орієнтація на видовищні ефекти, розраховані на примітивні інстинкти і слабкості людської психіки;

переконання в необхідності конкурентної боротьби і природного відбору шляхом виживання сильнішого у всіх сферах життя.

Розширено уявлення про *поняття інформаційних загроз* як такого інформаційного впливу, за якого створюється потенційна або актуальна небезпека зміни напряму або темпів прогресивного розвитку особи, суспільства та держави, постає небезпека заподіяння шкоди їхнім життєво важливим інтересам, виникають перешкоди у використанні інформаційного середовища в їхніх інтересах. *Джерелами таких загроз* є розбіжності (суперечності) між інтересами, цінностями та цілями особи і спільноти, спільноти і держави, наявність в однієї із сторін домагань, претензій або інших конфліктних спонукань щодо іншої, істотне розширення можливостей маніпулювання свідомістю шляхом створення віртуального інформаційного простору або використання технологій впливу на психічну діяльність.

Показано, що деструктивні впливи на спільноту здійснюються через: нагнітання тривоги й страху; поширення брехливої або неточної інформації; нав'язування мовної неграмотності, жаргону; пропагування сексуальної розпусти; зміну смислового навантаження слів, перекодування мови; популяризацію ідей, спрямованих проти дітонародження.

Виявлено *провідні ціннісні орієнтації вибору освіти представниками російськомовної спільноти*. До них належать: престижна професійна діяльність; соціальний статус і соціальне схвалення; матеріальне забезпечення; відповідність до сімейних цінностей, впливів близького значущого оточення; урахування власних природних здібностей і нахилів; перспективи працевлаштування; кар'єрне зростання. Показано, що цінності освіти досить слабо усвідомлюються і диференціюються.

З'ясовано, що *самосвідомості російськомовних громадян українського етнічного походження властива певна суперечливість* між, як правило, позитивним образом української мови і негативним –

російської. На цій підставі сформульовано гіпотезу про те, що такі особи є носіями прихованого внутрішнього конфлікту між своєю російськомовністю і національно забарвленим (українським) образом Я. Цей конфлікт невротизується шляхом витіснення, знецінення, агресії або автоагресії. Російськомовні громадяни російського етнічного походження мають здебільшого позитивний образ російської мови і негативний – української. Вони є психологічно благополучнішими, оскільки їхній національний образ Я збігається з національною культурою та мовою, яких вони дотримуються.

Переживання належності до російськомовної спільноти охарактеризовано через порівняння з ключовими суміжними ідентичностями (“російською”, “українською”, “громадянською”) та описано як соціально-психологічний механізм захисту світоглядних цінностей під впливом сучасних інтеграційних процесів.

Виявлено, що проблемними сферами свідомості та поведінки російськомовних громадян є зміст їхньої національної ідентичності, ціннісних орієнтацій, соціальних постав, стилі взаємодії, рівні і стратегії соціально-психологічної адаптації.

За один з найефективніших технологічно-корекційних засобів подолання наявних проблем визнано **соціально-психологічний тренінг, який може сприяти утвердженню активної життєвої позиції без втрати національної ідентичності**, усуненню бар’єрів культурно-ментальної українізації, подоланню упередженого ставлення до української мови і культури, опануванню навичок і вміння спілкуватися українською мовою.

З’ясовано, що сутність і психологічний зміст “українськості” російськомовних громадян насамперед розкривається в почутті української громадянської належності з яскраво вираженою мовною ідентичністю. Установлено, що “українськість” істотно актуалізується в ситуації

здійснення вибору між етнонаціональним самовизначенням “українець” – “росіянин”. Виявлено, що “українськість” як характеристика ідентичності мовної спільноти проявляється на атрибутивному і культурно-традиційному рівнях.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 42 публікаціях загальним обсягом 27,0 друк. арк.; з них 34 планових, 8 позапланових. Серед опублікованих праць 1 посібник і 30 статей.

Тема: ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ГРУПОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ОСВІТНІХ ТА СОЦІАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩАХ

Термін виконання: 2009 – 2013 рр.

Номер держреєстрації: 0109U000110

Науковий керівник – канд. психол. наук Горностай П.П.

Виконавці – 6 осіб (у т.ч. штатних – 6, сумісників – 0)

У звітному році здійснено теоретичний аналіз проблем групової ідентичності та дотичної до неї тематики, оцінено розробленість цих проблем у вітчизняній і зарубіжній літературі. Окреслено та проаналізовано коло психологічних понять і категорій, на які спирається дослідження, а саме: мала група; групова динаміка; групова ідентичність; групова свідомість; групове несвідоме; груповий статус; рольова ідентичність; гендерна ідентичність; поведінкові, когнітивні та емоційні складові групової ідентичності; групова лояльність; групова інтеграція; соціально-психологічний клімат.

Визначено більш загальне і більш конкретне поняття для тлумачення групової ідентичності, що використовуються в соціології та соціальній психології, – “соціальна ідентичність” і “рольова ідентичність”.

Сформульовано припущення, що *процеси групової ідентифікації пов'язані з груповою інтеграцією і є основою механізмів функціонування групової психіки*. Групова ідентичність у малих групах, на відміну від великих, тісніше пов'язана з проявами групової свідомості та групового несвідомого і є одним із джерел процесів групової динаміки.

Серед групових психічних феноменів виокремлено *феномен “ідентичність групи”, під якими розуміється ідентифікація групою самої себе як колективного суб'єкта*. Охарактеризовано відмінність пов'язаних між собою понять “групова ідентичність” та “ідентичність групи”. У першому випадку суб'єктом ідентичності виступає індивід, тоді як у другому – група, що слід вважати одним з феноменів саме групової психіки.

У дослідженні особливостей групової ідентичності низькостатусного члена малої групи визначено *особливості статусно-рольової позиції аутсайдера* в системному, структурному і рольовому підходах. Теоретично виділено *фактори, що детермінують його відчуження, основні індивідуально-психологічні характеристики, які впливають на групову динаміку і формування позиції аутсайдера, види відторгнення, типи дітей, яких відкидає середовище*. Констатовано, що відчуження – це багаторівневий і багатоплановий феномен, тож аутсайдер переживає прогресуюче послаблення різноманітних соціальних зв'язків. Аутсайдер – проблемний індивід групи, аналог того, що в системному сімейному підході називають ідентифікованим пацієнтом; він є носієм симптому “хвороби” групових стосунків.

Емпірично виявлено учнів з низьким соціальним статусом і порушеними стосунками в групі (досліджувані – учні 5–10 класів однієї з київських шкіл, 307 дітей з 12 класів), а також вивчено самопочуття та усвідомлення власного становища в групі учнів з низьким соціальним статусом у класі. Усього виявлено 33 таких учні віком 10–16 років

(17 дівчат і 16 хлопців). Визначено, що аутсайтери здебільшого не почуваються ізольованими, хоч і усвідомлюють своє становище в класі. Спостерігається феномен прийняття учнями з низьким соціальним статусом у групі свого становища, ідентифікація з роллю аутсайдера як такою, що частково відповідає їхній оцінці себе та своїх здібностей. Це може свідчити про формування особливої групової ідентичності учнів з низьким соціальним статусом у шкільному класі.

У дослідженні особливостей рольової ідентичності членів малої групи з різними рівнями креативності проаналізовано психологічну природу рольової ідентичності, що дало змогу виділити дві основні її соціально-психологічні функції: 1) присвоєння індивідом через виконання ним різноманітних ролей ідеалізованих, нормативних, соціально схвалюваних зразків поведінки; 2) самореалізація і розвиток особистості завдяки усвідомленню себе суб'єктом психологічних ролей, віднаходженню нових способів поведінки і ролей з метою розв'язання різноманітних особистих і соціальних ситуацій, тобто рольова самореалізація і розвиток соціальної креативності особистості.

Зроблено висновок про те, що рольову ідентичність можна розглядати в декількох аспектах: 1) як первинну соціальну ідентифікацію на рівні тієї малої групи, до якої належить людина від самого початку свого життя, і як вторинну, усвідомлену рольову, коли індивід стає суб'єктом власної ролі, інтегрує в ній властивості власної індивідуальності і засвоєні соціальні ідентичності; 2) як емпіричну форму реалізації соціальної ідентичності на рівні конкретної реальної групи; 3) як форму інтеграції індивідуальної та соціальної ідентичностей; 4) як структурний компонент особистісної ідентичності; 5) як різновид соціальної ідентичності.

Висунуто припущення про наявність *зв'язку між рольовою ідентичністю індивіда, яка виявляється в процесі міжособових стосунків у групі, і його індивідуальною властивістю – креативністю.*

У дослідженні когнітивних та емоційних складових групової ідентичності в малих групах виділено основні напрями дослідження індивідуальної і групової ідентичностей: 1) стадії розвитку особистісної ідентичності; 2) ідентичність особистості як сума ідентифікацій; 3) групова ідентичність як сума особистісних ідентичностей з нормативною групою.

На основі здійснених узагальнень зроблено такі висновки: 1) кожен вид особистісної ідентичності має свій певний період розвитку; 2) ідентичність індивіда можна розглядати як окрему одиницю дослідження, незалежну від референтної групи (малої чи великої), з якою він себе ідентифікує; 3) для формування, як групової, так і особистісної ідентичності найбільше значення має категорія цінностей.

Сформульовано робочу гіпотезу про те, що поведінковий компонент ідентичності є сумарною похідною від когнітивного та афективного компонентів, пропущених крізь призму особистісних цінностей індивіда.

Проаналізовано гендерні аспекти вияву групової ідентичності в освітньому середовищі. До гендерних складових групової ідентичності віднесено: гендерні стереотипи; гендерні норми; гендерну ідентичність. Становлення жіночого гендерного “Я” визначено як соціальний і психолого-педагогічний процес. На основі узагальнення літературних джерел окреслено: історико-культурну детермінованість конструювання гендерної ідентичності; механізми і фактори прийняття особистістю гендерної ролі; вікові особливості розвитку гендерної ідентичності особистості на різних етапах онтогенезу; показано значущість спілкування з однолітками своєї і протилежної статі у засвоєнні особистістю гендерної ролі; виявлено та описано зв'язок гендерної ідентичності дівчат з гендерними аспектами дівочої самореалізації, зокрема з проектуванням дівчиною свого “Я”.

Розпочато дослідження лояльності як чинника становлення групової ідентичності членів малої групи. Виділено два основних підходи до

визначення лояльності: 1) лояльність як соціально-психологічне настановлення, що відображає на когнітивному, афективному, поведінковому рівнях ставлення індивіда до малої групи, до якої він належить; 2) лояльність як поведінковий патерн, у котрому ступінь відповідності між поведінкою людини і її діями залежить від таких умов: дії сприймаються людиною як результат довільної поведінки; дії мають бути здійснені публічно; відмова від цих дій пов'язана з труднощами і втратами. Сформульовано припущення, що *підвищення рівня лояльності членів малої групи інтенсифікує формування групової ідентичності*.

Зіставлено поняття “лояльність” і психологічно споріднені й пов'язані з ним поняття: “прихильність”, “відданість”, “вірність”, “патріотизм”, “солідарність”, “толерантність”. Виділено три аспекти лояльності: 1) емоційний, зумовлений прихильністю до групи, солідарністю з її членами, прийняттям її цінностей, настановлень і вимог; 2) поведінковий, пов'язаний з відчуттям “Ми” у групі; 3) нормативний, що впливає з певних обов'язків перед групою, середовищем.

Класифіковано підходи до визначення поняття лояльності в контексті психології малих груп та інтеракційного підходу до проблем групової ідентичності. Зокрема, з'ясовано, що становлення групової лояльності залежить від джерел активності членів малої групи (зовнішніх чи внутрішніх), а також виявлено, що лояльність у групі з часом може змінюватися. Під кутом зору становлення групової ідентичності дуже важливим завданням є виявлення та прогнозування лояльності як фактору групової ідентичності. Визначено перспективу емпіричного дослідження відбудови “індивідуальної” історії формування особистісної лояльності кожного члена малої групи (сімейної, професійної та ін.).

Результати науково-дослідної роботи відображено у 26 публікаціях загальним обсягом 11,4 друк. арк.; з них 19 планових, 7 позапланових. Серед них 1 методичні рекомендації та 16 статей.

***Напрямок 12. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУСПІЛЬСТВІ
ТА ОСВІТІ***

**Тема: ПСИХОТЕХНОЛОГІЧНІ СКЛАДОВІ ФОРМУВАННЯ
В ГРОМАДСЬКІЙ ДУМЦІ ПОЗИТИВНОГО ОБРАЗУ
ОСВІТНИХ І СУСПІЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ**

Термін виконання: 2008 – 2012 рр.

Номер держреєстрації: 0108U001247

Науковий керівник – канд. психол. наук Фролов П.Д.

Основні виконавці – 9 осіб (у т.ч. штатних – 9, сумісників – 0)

Проаналізовано наявні технології формування громадської думки. З'ясовано, що в управлінні громадською думкою провідна роль нині належить інформаційним технологіям, головним завданням яких є підтримка або трансформація того чи того способу бачення однієї і тієї самої реальності.

На основі аналізу результатів масових загальноукраїнських репрезентативних опитувань, які проводяться Інститутом соціальної та політичної психології, *встановлено, що протягом останніх 10 років істотно зменшилася частка тих респондентів, які визнають інформаційний вплив на себе як з боку ЗМК, так і з боку оточення, принаймні з політичних питань.* Частка тих, хто визнає вплив на себе ЗМК, за цей час зменшилася з 32% до 20%, а тих, хто відчуває вплив з боку оточення, – з 23% до 17%. Найпомітніше кількість таких респондентів зменшилася у великих містах.

Висунуто припущення, що послаблення ефективності інформаційного впливу зумовлено цілою низкою причин, серед яких найважливішими є такі:

- симулякризація буття сучасної людини і, як наслідок, посилення її прагнення подолати фальсифікацію реальності;
- трансформація способів сприймання людиною інформації (з одного боку, зростання рівня освіченості та інформаційної культури населення як об'єкта впливу технологій, з другого – породження гіпертекстуальною природою сучасних ЗМК так званого ризоматичного мислення);
- стрімке зростання кількості агентів впливу, посилення конкуренції в інформаційно-комунікаційному просторі тощо.

Визначено можливі напрями розроблення соціально-психологічних технологій управління образами інновацій у громадській думці (емпіричний і наукоємний, орієнтований на врахування закономірностей соціально-психологічних процесів і конструктивістський, інформаційний і комплексний).

Запропоновано **принципи, дотримання яких має забезпечити розроблення ефективних соціально-психологічних технологій формування громадської думки** (відповідність технології природним соціально-психологічним процесам; відповідність параметрів інновації соціально-культурному та інформаційному середовищу; соціально-психологічний конструктивізм; вимірюваність цілей і результатів; моніторинг і зворотний зв'язок; прогнозованість наслідків та результатів; екологізм тощо)

Обґрунтовано доцільність **зміни пріоритетів у розробленні технологій формування образів суспільних та освітніх інновацій**. На зміну домінуючим нині технологіям інформаційного впливу мають прийти комплексні, тобто такі, що задіюють потенціал впливу не тільки інформації, а й можливості соціально-психологічної взаємодії, спілкування,

нормативного впливу, а також дію середовищних факторів (створення відповідних соціально-економічних умов, розроблення нормативно-правової бази тощо).

Показано необхідність здійснення оцінки технологій формування образу в громадській думці суспільних та освітніх інновацій не лише з погляду суб'єктів (агентів) впливу, а й з погляду тих, на кого цей вплив спрямовано, будь то окремі соціальні групи чи суспільство в цілому.

Запропоновано *комплекс критеріїв ефективності соціально-психологічних технологій, що ґрунтується на проектному підході*:

1) критерій сформованості громадської думки, який базується на показниках поінформованості, залучення, підтримки; 2) критерій оцінювання як прямих, так і непрямих соціальних наслідків суспільної інновації; 3) критерій комунікаційної ефективності (його показники: інтенсивність, періодичність, вибірковість, оціночна спрямованість).

Визначено психосоціальні чинники, від яких залежить ефективність технологій формування в громадській думці образу інновацій (ментальні й соціетальні особливості аудиторії, інформаційного та соціокультурного простору; економічність, адаптивність, гуманістичність самої технології; рівень кваліфікації відповідних фахівців тощо).

Проаналізовано можливості та обмеження різних методів вивчення образу суспільних та освітніх інновацій. Висловлено сумнів щодо валідності традиційних опитувань громадської думки як інструменту вивчення образу інновацій, оскільки з огляду на саму природу досліджуваного явища під час проведення таких опитувань від респондентів часто вимагають висловити свою думку стосовно явищ та проблем, з якими вони погано знайомі або про які взагалі нічого не знають. Показано, що для дослідження образу інновацій доцільніше використовувати технологію попереднього збагачення громадської думки, запропоновану 1988 р. американським ученим Джеймсом Фішкіним (James

S. Fishkin). Вона передбачає з'ясування тієї громадської думки, яка б мала місце, якби населення було максимально поінформоване про досліджувані явища та проблеми і формувало своє ставлення до них у дискусіях з фахівцями й представниками різних груп населення. Для вивчення психотехнологічних складових формування в громадській думці позитивного образу освітніх і суспільних інновацій запропоновано *загальну схему застосування технології попереднього збагачення громадської думки*, яка складається з трьох етапів. На першому проводиться базове зондування громадської думки на репрезентативній вибірці за традиційною схемою. На другому відбувається збагачення думки; для цього із сукупності респондентів, які брали участь у базовому опитуванні, випадковим чином формується вибірка меншої чисельності; цих людей збирають разом, і вони отримують усю інформацію стосовно теми опитування та обговорюють проблеми між собою та з експертами. На третьому етапі проводиться опитування цієї добре поінформованої групи, результати якого і дають уявлення про стан збагаченої громадської думки.

Розпочато адаптацію до завдань виконуваної теми шкали “інноваційність – консерватизм” з опитувальника соціально-політичних настановлень, розробленого під час виконання попередньої теми. Створено перелік суспільних та освітніх інновацій; підготовлено робочий варіант анкети для визначення найвідоміших з них та дослідження їх образу.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 20 публікаціях загальним обсягом 29,5 друк. арк.; з них 13 планових, 7 позапланових. Серед опублікованих праць 2 навчальні посібники, 15 статей.

**Тема: НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ МОНІТОРИНГУ
СОЦІАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО ТА СУСПІЛЬНОГО
РОЗВИТКУ**

Термін виконання: 2007 – 2010 рр.

Номер держреєстрації: 0107U000546

Науковий керівник – канд. пед. наук Григоровська Л.В.

Виконавці – 13 осіб (у т.ч. штатних – 7, сумісників – 6)

У теоретичній частині роботи здійснено аналіз функцій моніторингу як методу емпіричного соціально-психологічного дослідження процесів особистісного та суспільного розвитку.

Визначено *три сфери системно-функціональних відношень*, що конституують специфічне призначення і вимоги до організації моніторингового дослідження як події, включеної у процеси особистісного та суспільного розвитку: пізнавально-змістову, соціально-організаційну, суб'єктно-суспільну. Сформульовано методологічні вимоги до конструювання об'єкта емпіричного дослідження:

1) його слід розглядати як так звану 3G-реальність (гетерогенну, гетерохронну, гетерарховану), у пізнавальному відношенні до якої моніторинг як метод соціально-психологічного дослідження має розгортатися відповідно до змінюваності цих гетерохарактеристик, розглядатися і розроблятися під кутом зору його адекватності і співрозмірності їй;

2) у процесі дослідження його предметна організація має змінюватися разом із змінюваністю об'єкта шляхом рекурсивного відновлення методу відповідно до ситуації емпіричного дослідження;

3) відповідно до способу схематизації об'єкта організація і процес моніторингу повинні охоплювати три ортогональні напрями розвитку

(предметний, нормативний і суб'єктний), кожен з яких розгортатиметься у своєму змістовому, часовому і просторовому вимірі;

4) засоби відображення таких характеристик об'єкта мають поєднувати і фіксувати в цілісному уявленні такі форми представлення процесів, як: рівні (становлення), етапи (розвитку) та стадії (розвиненої інтегрованості станів) об'єкта, що розвивається;

5) відповідно до трьох виділених інтегративних вимірів становлення особистості в суспільному просторі (самозаснування, самовизначення, самоствердження) слід визначити три типи одиниць емпіричного дослідження, що мають бути охоплені соціально-психологічним моніторингом соціальних ситуацій особистісного та суспільного розвитку.

Проведено теоретичний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел з метою виявлення специфіки моніторингу як методу дослідження рівня конфліктності соціальної ситуації особистісного та соціального розвитку.

Продовжено опрацювання на теоретичному рівні ***проблеми фіксації змістового, смислового, ресурсного в емпіричних проявах громадської думки***: здійснено теоретичне обґрунтування доцільності та можливості виявлення смислових і ресурсних чинників розвитку в соціальних ситуаціях; уведено поняття “рефлексивний інтенціонал дискурсу”, дано його тлумачення як фундаментальної властивості дискурсу, що полягає в потенції створення різних смислів мовного елементу (знака чи означення), похідних від різних суб'єктних світів, та їх здатності виступати один для одного мета-рівнями. Висунуто ідею про різні масштаби смислоутворення в дискурсивних практиках, можливість створення на основі процесуальності дискурсу спеціальних рефлексивних процедур, спрямованих на розширення відбиття ситуації різними суб'єктами, наближення використовуваних у взаємодії понять до наукового стандарту.

Згідно з припущенням про те, що джерелом редукованого розуміння реальності є застосування інструментарію, обмеженого в можливостях фіксації через процедуру смислових аспектів суб'єктивної реальності, модифіковано методичний інструментарій моніторингу соціальної ситуації. Як модельну для його апробації використано процедуру інтерв'ювання респондентів щодо престижності професій у межах проведення масового опитування. Аргументовано відповідність даного предметного аспекту соціальної ситуації тематиці та завданням дослідження: соціальна та особистісна значимість професійної престижності для розвитку, наявність постійних зрізів, відносна автономність уявлень та оцінок у цій сфері від соціально-політичного чинника, який, зважаючи на його мінливість в українському суспільстві, може ставати перешкодою для виявлення смислових і ресурсних аспектів розвитку. Тим самим *розширено модель структурних складових соціальної ситуації* особистісного і суспільного розвитку, до якої додано професійно-трудова складову.

Проведено пілотне емпіричне дослідження смислової і ресурсної складових соціальної ситуації за двома схемами, які спираються на різні підходи до вивчення громадської думки: масові опитування, традиційно застосовувані соціальною психологією (n = 112) і характерне для рефлексивної психології розв'язання творчих завдань (n = 15). Триває опрацювання зібраного емпіричного матеріалу. Для його аналізу методом контекстуального функціонально-параметричного змістово-смислового аналізу дискурсу модифіковано комп'ютерну програму для середовища Windows АРМП-2009.

Проведено серію пілотних досліджень з виявлення особливостей соціальної ситуації особистісного розвитку для вікової категорії "підлітки – студенти-першокурсники". Досліджено ситуації: вибору професії (випускниками рейтингових загальноосвітніх навчальних закладів), адаптації студентів-першокурсників до нових умов навчання

(життєдіяльності), спілкування студентів-першокурсників навчального закладу мистецького спрямування. Встановлено, що:

- ситуація вибору професії є природною для випускників школи, проте близько 50% досліджених, маючи адекватну самооцінку, суб'єктивний локус контролю в більшості життєвих сфер та високі показники за шкалами самоствалення, демонструють несформованість професійних настановлень;

- ситуація адаптації до нових умов навчання (життєдіяльності) студентів-першокурсників виявляється у високому рівні ситуативної та особистісної тривожності, а також проявах низької і заниженої самооцінки;

- у ситуації спілкування студентів-першокурсників виявлено зв'язок між рівнем самооцінки і домагань студентів та оцінюванням ними рівня задоволеності психологічною атмосферою в групі, а також зв'язок останньої з обсягом спілкування студентів з однокурсниками.

Розроблено та апробовано **методику вимірювання потреби старших підлітків в усамітненні та в спілкуванні для задоволення потреб у розвитку**. Виявлено статеві відмінності в уявленнях про необхідність групового ресурсу та усамітнення для розвитку. Головним смисловим наповненням уявлень підлітків про ресурсність середовища як середовища для розвитку є позитивне емоційне забарвлення, комфортність і можливість відчутти себе особистістю, активно впливаючи на ситуацію.

Тривав моніторинг соціальної ситуації. У звітному році проведено три всеукраїнських опитування, під час яких опитано 8100 осіб. Досліджено вплив на соціальну ситуацію світової фінансово-економічної кризи. На основі отриманих даних констатовано, що **в Україні розпочався процес адаптації населення до кризових умов життя**. Порівняно з початком 2009 р. загалом по Україні кількість людей, які відчують на собі вплив кризи, на кінець 2009 р. не лише не зросла, а й статистично достовірно зменшилася – на 14%.

Водночас в українському суспільстві **продовжують діяти політико-психологічні чинники, що блокують зниження соціальної напруженості.** До таких чинників належать, наприклад, порівняння громадянами нинішньої соціально-економічної та політичної ситуації з тією, в якій вони жили раніше, і власні прогнози на майбутнє (поліпшиться ситуація чи погіршиться). Як засвідчують опитування, абсолютна більшість респондентів ідентифікує наявну ситуацію як таку, що склалася після помаранчевої революції, з приходом нового керівництва країною. Її вважають гіршою, ніж та ситуація, що була раніше, 72,4% опитаних, не погоджуються з ними лише 9,5%. Особливо дошкуляє громадянам України те, що вони зазвичай не можуть істотно змінити ситуацію, в якій протікає їхнє життя (61% опитаних). **Відповідальність за поточну соціально-економічну і політичну ситуацію громадяни сьогодні покладають передусім на центральну владу, що свідчить про збільшення дистанції між державою і громадянським суспільством.**

У структурі мотивації ймовірної протестної поведінки громадян нині виразно **домінують спонуки соціально-економічного плану** (передусім невивплата зарплати, пенсії, стипендії – 50,3%, і стрімке зростання цін – 35,5%), тоді як мотив порушення прав людини, що посідав перше місце 2004 року, напередодні помаранчевої революції, тепер змістився на третє місце (30,8%). Послабилася також роль протестних мотивів, пов'язаних з корупцією в керівних структурах (15,9%) та зловживанням владою з боку місцевого керівництва (14,7%), втягуванням України в НАТО (11,9%) тощо. Такі зміни в структурі мотивації протестної поведінки населення дають підстави **прогнозувати в найближчій перспективі радше локальні виступи з економічними вимогами** (більш чи менш радикальні), **ніж політичні акції загальнонаціонального масштабу.**

Особлива увага в процесі моніторингу соціальної ситуації приділялась її освітній складовій. Опитування засвідчили, що **в громадській**

думці поки що не сходять з порядку денного проблема хабарництва в освіті, хоча під час набору студентів на перші курси вищих навчальних закладів корупцію у 2009 р. вдалося потіснити. Без грошей і сторонньої допомоги студентами стали 57,2% абітурієнтів (до кількості респондентів, у сім'ях яких є молоді люди, що вступили до ВНЗ). Це набагато більше, ніж торік (38,9%). Істотно зменшилася частка абітурієнтів, яким допомогли зв'язки з впливовими людьми (14,1% проти 20,5% у 2008 р.). Разом з тим серед опитаних є й такі, кому вступ обійшовся у чималу суму грошей (12,9%) або хто розплатився за нього послугою, яка варта великих грошей (5,1%). Тому закономірно, що *більше половини респондентів (54,2%) вважають: нинішня вступна кампанія теж не обійшлася без корупції, і лише 16% згодні з тим, що корупції вдалося позбутися.*

Моніторинг ситуації з реформуванням освіти показав, що громадська думка хоч і просувається в цілому в бік визнання освітніх новацій, але досі залишається не до кінця усталеною. *Зовнішнє незалежне оцінювання знань випускників шкіл, поки воно існувало у вигляді ідеї, здавалося привабливим більшості громадян, практичне ж запровадження ЗНО помітно розчарувало громадськість.* Опитуванням зафіксовано майже однакові частки тих, хто ставиться до цього нововведення позитивно (33,4 %), і тих, хто оцінює його негативно (36 %).

У межах моніторингу освітньої складової соціальної ситуації здійснювалося вивчення громадської думки щодо *проблем, притаманних вступній кампанії до вищих навчальних закладів на основі зовнішнього незалежного оцінювання.* Найбільш суттєвими проблемами респонденти вважають надмірну кількість абітурієнтів-пільговиків (36,8 %) і фальсифікацію довідок, що давали право на вступ до ВНЗ на пільгових умовах (31,6 %). Рідше опитані висловлюють стурбованість з приводу недопущення деякими ВНЗ громадських організацій до контролю за проведенням вступної кампанії (11,4%) та нарікають на роботу

інформаційної системи “Конкурс”, де навіть кількість бюджетних місць у деяких випадках не відповідала дійсності (9,3%).

Думки щодо способів вирішення проблем, які виявила цьогорічна вступна кампанія, розділилися майже навпіл між тими респондентами, хто вважає, що слід удосконалити процедуру прийому до ВНЗ на основі зовнішнього незалежного оцінювання (36,8 %), і прихильниками повернення до традиційної практики вступних іспитів (40,2%). Зафіксовано значні розбіжності в цьому питанні між регіонами. Найбільшу підтримку вдосконаленню практики ЗНО висловлюють жителі Західного регіону (50,4 %), найменшу – Східного (26,8 %). Із вікових груп удосконалення практики прийому до ВНЗ на основі ЗНО підтримує передусім молодь 18–29 років (44,2 %). Прихильники прийому до ВНЗ на основі зовнішнього незалежного оцінювання можливість його вдосконалення пов’язують насамперед з вирішенням проблеми пільговиків.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 17 публікаціях загальним обсягом 15,9 друк. арк.; з них 7 планових, 10 позапланових. Серед них 4 інформаційні бюлетені, 8 статей. За результатами дослідження проведено 5 прес-конференцій.

Тема: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРІВ УКРАЇНИ

Термін виконання: 2009 – 2013 рр.

Номер держреєстрації: 0109U000109

Науковий керівник – канд. психол. наук Найдьонова Л.А.

Виконавці – 11 осіб (у т.ч. штатних – 9, сумісників – 2)

Окреслено *концептуальну територію і когнітивний ландшафт сучасної медіа-психології*, критично переосмислено проблеми і перспективи її розвитку як соціально-психологічної галузі, зорієнтованої на забезпечення масової гуманістичної медіа-освітньої практики.

Означено основні категорії дослідження: освітній простір суспільства; освітній простір особистості; інформаційний простір суспільства; інформаційний простір особистості; інформаційне середовище особистості; освітнє середовище особистості; якість медіа-простору суспільства та особистості та інш. Запропоновано *концептуальну модель перетину освітнього та інформаційного просторів, у якій виокремлено два основні підходи до проблеми – особистісний і соціально-мережевий, що поєднуються концептом медіа-творчості*.

Перший підхід спирається на поняття особистісних процесів і структур, якими репрезентується перетин освітнього та інформаційного просторів. Сам перетин складається із взаємодії трьох потоків інформації: освітньої, медійної і побутової, що, маючи за походженням загально-стихийний характер, увзаємлюються в структурі особистості, де головним чинником виступають інформаційні домагання індивіда. Проаналізовано основні взаємозв'язки віртуальної і реальної дійсності як основний зміст перетину інформаційного та освітнього просторів у структурі особистості. Обґрунтовано переважний вплив віртуальної реальності на реальну життєдіяльність соціуму та особистості.

У межах другого підходу ключовими поняттями є стосунки, соціальні мережі, спільноти, у тому числі віртуальні. Проведено аналіз світових досягнень у дослідженні перетину освітнього й інформаційного просторів у неформальних мережах спілкування однолітків та стосунках в освітніх спільнотах. Розроблено *теоретико-методологічні принципи дослідження парасоціального спілкування з медіа-персонажами, які заміщують реальні референтні відносини, запропоновано методику діагностування особливостей парасоціальних стосунків підлітка з телевізійними персонажами.*

Визначено й обґрунтовано функції, соціальні ролі та призначення медіа-освіти як регулятивного інструменту взаємодії інформаційного та освітнього просторів. Детально розглянуто соціалізуючу, екологічну, естетичну, технологічну та гуманістичну функції медіа-освіти.

Проведено (травень 2008 р.) пілотажне дослідження вчителів та учнів, метою якого було з'ясувати їхню думку щодо перетину інформаційного та освітнього просторів України (опитано 155 учителів, 384 учні старших класів тих же навчальних закладів; у вибірці представлено різні регіони України). Встановлено, що завдяки міжособовому спілкуванню учасників навчального процесу щодо змісту телепередач (насамперед у ланцюжках спілкування Учень–Учитель і Учень–Учень) у школах реально складається кілька видів медіа-освітньої практики. Проте ці медіа-освітні соціально-психологічні практики мають переважно стихійний характер, не спираються на дидактично-методичну базу, не узгоджені з упровадженням інформаційно-комунікативних технологій, які займають чільне місце в повсякденних комунікативних практиках учителів та учнів.

Висунуто *ідею медіа-творчості як соціально-психологічного ресурсу існування людини в умовах медіа-реальності технологізованого інформаційного суспільства.* Ресурс медіа-творчості полягає передусім у можливості здійснення нових типів комунікації в різних планах: у

зовнішньому – як зв'язок особистості із соціумом через власноруч створений медіа-текст (продуктивна творча діяльність особистості); у внутрішньому – як творче сприймання, критична, творча рефлексія медіа-тексту, створеного іншими, та збагачення власного смислового досвіду (перцептивна творчість реципієнта). Висунуто гіпотезу про те, що ефективна актуалізація і реалізація медіа-творчості особистості залежать від рівня особистісної медіа-культури.

Здійснено аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду вивчення проблеми медіа-творчості. Виявлено, що поняття медіа-творчості найчастіше застосовується й відповідно визначається в дослідженнях психолого-педагогічних напрямів (особистісно орієнтований; креативно-педагогічний; комунікативно-педагогічний, медіа-історичний). Показано, що нечисленні дослідження медіа-творчості здебільшого розкривають її у звуженому аспекті (лише як екранну, аудіовізуальну творчість), у практичній медіа-освітній площині поняття досі як слід не розроблено. Визначено комплекс концептуальних понять, які складають основу теоретичної моделі медіа-творчості, сформульовано припущення щодо її базових критеріїв.

Аналіз наукової літератури з питань взаємодії інформаційного та освітнього просторів показав, що медіа-освіта, опосередкована медіа-просвітницька діяльність мають бути спрямовані в першу чергу на майбутніх і молодих батьків, адже саме вони формують мотивацію для підвищення медіа-грамотності та медіа-обізнаності, розвивають медіа-творчість родини в питаннях оволодіння та використання різних медіа. Розкрито велике значення сім'ї як освітнього простору формування медіа-культури особистості.

Проаналізовано наявні дослідження сприймання дітьми різного віку мас-медійного контенту. Урахування вікових особливостей розвитку дитини дало змогу побудувати вікову періодизацію взаємодії дитини з

інформаційним простором не тільки на основі захисної моделі впливу сцен насильства на психіку дитини, а й за критеріями психосоціального і фізичного розвитку дитини в кожний віковий період.

Завдяки теоретико-методологічному аналізу наявних підходів до вивчення психології конструювання та сприймання екранної реальності визначено *основні характеристики екранної культури*. На базі вивчення соціально-психологічних особливостей екранного продукту розроблено *концептуальну схему контент-аналізу телевізійних сюжетів новин “Фамілістичний аналіз ЗМК”*. Узагальнено результати репрезентації образу родини в телевізійних новинах шести загальнонаціональних телеканалів. Виявлено найбільш поширені деформації образу сучасної української сім’ї в новинних телевізійних сюжетах.

Розглянуто особливості феномену “монтажного мислення” в контексті розвитку медіа-творчості та екранної культури дітей і молоді. Відстежено логіку його трансформації, набуття ним статусу естетичної, а потім – соціально-психологічної категорії. Це дало підстави розглядати монтажне мислення як прояв медіа-творчості, що об’єднує комплекс специфічних психічних процесів сприймання екранної реальності, сутність якого полягає у створенні цілісного уявлення та формуванні емоційно-мотиваційного ставлення до екранного продукту.

Узагальнено досвід упровадження активно-творчих методів формування монтажного мислення і загальної медіа-культури особистості на базі дитячої студії анімації “Червоний собака”. Виявлено *сім рівнів медіа-соціалізації в різновіковій студійній групі*, які використано для подальшого конструювання дослідницько-розвивального медіа-освітнього інструментарію. Розроблено навчальний курс “Медійні технології” в межах медіа-психологічної концепції фахової освіти для студентів-режисерів.

Розкрито проблему дослідження морально-етичного виміру медіа-простору через виокремлення основних суперечностей, а саме: між полем

культури, що поширюється, і наявними технологіями її систематизованого передавання підростаючому поколінню; між вимогами, що висуває сучасне суспільство до формування в молоді загальнолюдських ціннісних орієнтацій, і наявним рівнем розвитку цих цінностей; між реальними потребами сучасної шкільної практики в науково обґрунтованих моделях формування в учнів середнього шкільного віку гуманістичних ціннісних орієнтацій і недостатньою теоретико-методично розробленістю названої проблеми; між значною роллю медіа-освіти у формуванні свідомості і світогляду учнів і недостатнім врахуванням цього чинника в структурі сучасної української освіти.

Запропоновано *програму і методики циклу лекційно-практичних занять з медіа-етики для клубної діяльності старшокласників*. Розпочато їх апробацію на базі міської молодіжної бібліотеки “Молода Гвардія” і ЗОШ № 165 м. Києва.

Розглянуто етико-психологічні аспекти феномену мережевої культури, описано сучасні тенденції розвитку групи новітніх понять медіа-етики: кіберетика, нетикет, ситикет. Розроблено методологічний інструментарій для проведення лонгітюдного експерименту з вивчення тенденцій розвитку соціально-психологічних аспектів медіа-етики в середовищі старшокласників.

Проведено теоретичний аналіз стану проблеми медіа-залежності в зарубіжній та вітчизняній психології. Обґрунтовано тезу про необхідність перегляду сьгоднішніх критеріїв норми і патології використання мультимедіатехнологій як інформаційного і розважального ресурсу та можливість переінтерпретації симптомів мережевої залежності, у результаті чого останні можуть постати як ознаки інших розладів або ж втратити своє руйнівне значення. Показано, що традиційний критерій констатації наявності мережевої залежності – критичний показник часу віртуального життя – є діагностично слабким, оскільки час сам по собі не може бути

ознакою адиктивності чи компульсивності. Висунуто припущення, що істотним критерієм формування медіа-залежності особистості є трансформація її мотиваційної сфери в умовах опосередкованої медіа-технологіями діяльності.

Розроблено *опитувальник для вивчення особливостей уявлень кіберкористувачів з різним ступенем інтернет-активності про безпечність ІТ-опосередкованої діяльності*. Проведено пілотажне дослідження серед студентської молоді, за результатами якого доопрацьовано опитувальник.

Розпочато розроблення *концептуальних засад медіа-гігієни* як системи інформаційно-технологічної безпеки кіберкористувачів і психофізіологічної профілактики негативних ефектів впливу мультимедійних технологій. Запропоновано низку превентивних засобів, які запобігатимуть виникненню розладів здоров'я через використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Розроблено методичні рекомендації до факультативного навчального курсу “Медіа-психологія” для учнів старших класів “Інформаційно-технологічна безпека школяра: медіа-гігієнічний підхід”.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 33 публікаціях загальним обсягом 39,5 друк. арк.; з них 26 планових, 7 позапланових. Серед опублікованих праць 1 навчально-методичний посібник, 1 методичні рекомендації і 22 статті.

Напряом 16. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ І ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Тема: СОЦІАЛЬНЕ НАУЧІННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТИ

Термін виконання: 2007 – 2010 рр.

Номер держреєстрації: 0107U000547

Науковий керівник – канд. психол. наук Жадан І.В.

Виконавці – 7 осіб (у т.ч. штатних – 7, сумісників – 0)

Розроблено та апробовано *програму дослідження впливу соціального наuczіння на процес засвоєння зразків політичної взаємодії демократичного типу*, до якої входять: *модель потребового майбутнього*, що описує цілі політичної соціалізації на обох рівнях (адаптація і розвиток), а також цінності, які визначають ступінь соціалізованості суб'єкта (яким має бути кінцевий результат політичної соціалізації?); *описова модель*, яка дає відповідь на питання про витоки проблем політичної соціалізації в перехідному суспільстві (що відбувається?); *пояснювальна модель*, за допомогою якої виявлено проблемні ситуації в забезпеченні процесу соціалізації (чому ми не можемо отримати бажаний результат?), а також *модель програмного типу*, що передбачає дослідження ресурсів соціального наuczіння як механізму політичної соціалізації молоді.

Встановлено, що розвиток політичних ставлень зумовлений щонайменше трьома групами чинників, а саме:

- *історичний контекст соціалізації* – особливості історичної пам'яті; рівень сформованості громадянського суспільства та досвід успішної громадянської активності, домінуючі уявлення про бажані моделі

розвитку політичної свідомості, що склалися у суспільстві; об'єктивна потреба в ресоціалізації тощо);

- *реальні політичні практики* – ступінь поширеності якостей, властивих демократичній політичній культурі (толерантність, здатність до компромісів, свобода від тривожності і несвідомої ворожості, довіра); уявлення про владу в реальній політичній системі; політичні стереотипи, символи; політична компетентність; громадянські ставлення; політичні потреби, ціннісні пріоритети, що визначають основні принципи, навколо яких інтегруються соціальні цілі, окреслюються прийнятні моделі політичної поведінки;

- *особливості впливу агентів соціалізації* – владні інститути, що визначають цілі, моделі і спрямування політичної соціалізації; освіта; ЗМК; громадські організації; сім'я; особистість, що соціалізується (аутосоціалізація).

Показано, що перенесення акцентів у політичній соціалізації на розвивальні стратегії можливе за умови застосування спеціальних технологій, орієнтованих на посилення когнітивних мотиваторів процесу соціалізації. Використання в освітньому процесі когнітивних моделей не лише дасть змогу зняти суперечності в ментальних просторах, а й сприятиме організації досвіду, формуванню якісно нових моделей політичної поведінки, коригуванню уявлень про бажані соціальні цілі та цінності.

Визначено ***чинники ефективного моделювання навчально-виховних ситуацій*** щодо розвитку громадянських ставлень школярів:

- визнання унікальності досвіду кожного учня, представленого уявленнями, засвоєними поняттями, особистісними смислами, настановленнями та стереотипами, практичними і розумовими діями;

- позитивний приклад учителів та інших учасників навчально-виховного процесу, а також культури шкільного життя в цілому;

- мотивування та заохочення учнів шляхом створення ситуацій для отримання ними позитивного ціннісного досвіду;
- взаємодія і спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу з метою пізнання один одного та досягнення взаєморозуміння;
- звернення до проблемних ситуацій для активізації дослідницьких умінь учнів та їх інтерпретації дійсності.

Запропоновано **стратегію самооцінювання** і досліджено можливості її застосування в навчальному закладі як технології розвитку і трансформації громадянських ставлень школярів.

Доведено, що запровадження самооцінювання в школі має значний потенціал для підвищення ефективності процесу політичного наuczіння учнівської молоді, рівня її соціальної довіри, відповідальності, готовності до співпраці та політичної ефективності, оскільки воно передбачає участь, взаємодію та досягнення договору між усіма учасниками та зацікавленими особами і не тільки вимагає від них відповідних компетенцій, а й самим залученням у процес оцінювання власної діяльності сприяє їх розвитку.

Розроблено **технологію самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти**, метою якої є підвищення громадянської компетентності учнівської молоді через демократизацію культури взаємодії учасників навчально-виховного процесу; визначено модель, процедуру, учасників, програму та методи самооцінювання, розроблено методичний інструментарій для запровадження технології в школі.

Вивчено результати апробації технології самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти і виявлено:

- позитивні зміни у взаємодії учасників навчально-виховного процесу та в практиці прийняття рішень у пілотних школах, що відбувалися безпосередньо в процесі самооцінювання;
- слабкі ланки діяльності шкіл щодо громадянської освіти, пов'язані з впливом учнів на процес прийняття рішень у школі, практикою

розв'язання конфліктів, роллю учнівського самоврядування, залученням батьків до управління школою та методами оцінювання досягнень учнів;

- неготовність деяких учасників навчально-виховного процесу до впровадження самооцінювання і, відповідно, зміни стилю їх взаємодії в шкільній громаді;

- організаційні і методичні чинники ефективності запровадження самооцінювання в школах, що стосуються часу, ресурсів, експертної та методичної підтримки і тренування.

Визначено вікові особливості молодшого школяра, які детермінують процес політичної соціалізації, а також якості, на формування яких мають бути спрямовані технології соціального навчання в молодшому шкільному віці, зокрема: повноцінність, самоконтроль, самостійність, упевненість у собі, відповідальність, толерантність.

Розроблено *модель емпіричного дослідження політичних компетенцій молоді*, що включає мотиваційні, когнітивні і конативні показники та методи їх вивчення. Сконструйовано інструментарій дослідження з урахуванням: усвідомлюваного (раціонального) й неусвідомлюваного (ірраціонального, емоційного) аспектів залучення особистості до суспільно-політичної взаємодії, а також зовнішніх (поведінкових) і внутрішніх (мотиваційно-ціннісних) проявів включення особистості в суспільно-політичне життя країни.

Виявлено базові компоненти, навколо яких будується система політичних компетенцій молоді: здатність (готовність) до виваженого політичного вибору; ставлення до політико-правової освіти; ставлення до демократії; мотивація політичної участі; віра у власну спроможність впливати на суспільно значущі рішення.

Встановлено, що найслабкішою ланкою в системі політичних компетенцій студентської молоді є функціонування когнітивних компетенцій, пов'язаних з уміннями здобувати й опрацьовувати,

аналізувати й оцінювати отриману інформацію політичного характеру. З'ясовано, що в структурі уявлень студентів переважають уявлення емоційно-оцінного характеру, які мають негативний знак і не базуються на довірі і позитивному ставленні до політики як сфери суспільного життя. Підтверджено переважне сприйняття студентами відносин між “Я” і державою в контексті домінування/підпорядкування.

Підготовлено інструментарій та проведено дослідження *стереотипів і упереджень, що визначають особливості політичних ставлень студентської молоді*. Виділено основні *сміслові ядра*, які структурують семантичний простір політичних значень і впливають на формування образу політичного світу особистості: відчуженість від влади, нетерпимість; сприйняття та інтерпретація політичних подій в опозиціях “ми – вони”, тема боротьби за майбутнє, зорієнтованість у минуле, апелювання до моральності.

Розпочато розроблення технологій соціального навчіння, що базуються на принципах політичної дидактики і мають на меті створення умов для формування демократичних політичних ставлень молоді. Обґрунтовано *доцільність використання в освітньому процесі когнітивних моделей з опертям на ментальні простори* (політична реальність: минуле і майбутнє, як їх уявляє і розуміє молодь; гіпотетичні ситуації). Основною технікою (пізнавальною одиницею), яку пропонується застосувати при моделюванні в освітньому процесі, обрано схематизацію, допоміжними визначено стереотипізацію та евристики. Передбачається використання когнітивних схем (для категоризації, абстрагування, інтерпретації, оцінювання), емоційних (для генерування почуттів), інструментальних (для засвоєння вмінь, процедур, окремих політичних дій), а також схем, які сприяють засвоєнню навичок самоконтролю.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 19 публікаціях загальним обсягом 9,6 друк. арк.; з них 14 планових, 5 позапланових.

Тема: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДІ МОТИВАЦІЇ ТА НАВИЧОК ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ

Термін виконання: 2009 – 2013 рр.

Номер держреєстрації: 0109U000111

Науковий керівник – канд. психол. наук Кияшко Л.О.

Виконавці – 9 осіб (у т.ч. штатних – 7, сумісників – 2)

Проведено теоретичний аналіз соціально-психологічних передумов та механізмів впливу на мотивацію та формування навичок політичної участі молоді. Виділено *константні психологічні механізми, що забезпечують відносну незалежність політичної поведінки індивіда від ситуації і ситуативних настроїв – індивідуально-стильові стратегії політичної поведінки*. За цільові ознаки стильової стратегії суб'єкта було визначено здатність до цілепокладання і волю до дії. У структурі індивідуально-стильової стратегії виокремлено когнітивно-регулятивний і емоційно-оцінний компоненти (параметри рефлексивно-вольової або імпульсивної поведінки, зовнішній локус контролю, полезалежність – незалежність, система політичних знань та умінь, готовність до участі в політичній діяльності, ставлення до себе з боку інших). Встановлено взаємозв'язок політичної поведінки і рівня політичної активності з акмеологічним (енергетичним) статусом особистості.

З метою формування технологій впливу на прийняття молоддю рішень щодо політичної участі проаналізовано концепції прийняття рішень, що розроблялися в рамках різних наукових підходів, зокрема рішення з обмеженою раціональністю та перспективну концепцію прийняття рішень. Проведено попереднє експериментальне дослідження впливу темпоральних процесів на маніфестацію фреймінг-ефекту в межах топікального вибору. Введено *часовий вимір топікального вибору* та виконано попереднє

експериментальне дослідження впливу часового горизонту на поведінку виборця-студента при реалізації ним політичної участі, а саме участі в останніх виборах Президента України. За результатами дослідження виокремлено ряд темпоральних процесів, які впливають на прийняття топікальних рішень, а саме: “відкритість минулого”, “старіння пропозиції”, “інгібіція активності бар’єром із нульової вірогідності”. Зазначені процеси можна попередньо розглядати як складові розроблюваної системи впливу на перебіг прийняття рішення молоддю, у тому числі і щодо політичної участі. Попередній аналіз даних підтверджує наявність *впливу часового горизонту на поведінку виборця-студента*.

Проаналізовано процес формування громадянської відповідальності через систему таких понять, як соціальна ситуація розвитку; світогляд; становлення особистості; соціальна, особистісна, громадянська, етнічна ідентичність. Описано *стратегії формування громадянської відповідальності* в межах діяльності провідних соціальних інститутів: родини, молодіжних, громадських, освітніх та політичних організацій.

Виокремлено *групи внутрішніх мотиваторів і зовнішніх стимуляторів мотиваційного процесу щодо політичної участі*. Визначено, що формування мотивів політичної участі сучасної української молоді відбувається нелінійно, скорочується за рахунок стадії усвідомлення потреби і має або імпульсивний, або автоматизований характер. З’ясовано природу просоціальної мотивації політичної участі та проведено дослідження органічних передумов (інстинктів) політичної активності серед лідерів і членів молодіжних політичних організацій (загальна кількість респондентів 72 особи віком від 23 до 35 років). Виявлено, що ця категорія молоді охоплює лібертофільний, дігнітофільний, дослідницький та альтруїстичний типи особистості, яким притаманні відповідні домінуючі інстинкти. Запропоновано *функціональну модель формування мотивації політичної участі молоді*.

Досліджено вплив емоційної складової на політичну участь молоді. З'ясовано, що соціально-політичні емоції розвиваються разом з особистістю і є важливим елементом становлення її світогляду. Констатовано, що формування і прояв соціально-політичних емоцій особистості або колективу відображаються в настроях. Показано, що на політичну участь молоді впливають свідомі і несвідомі психологічні механізми настроїв, а сам настрій презентує як емоційний стан, так і загальну налаштованість, спрямованість, зорієнтованість усіх проявів поведінки людини або соціальної групи. Розроблено підходи до формування програми діагностики і корекції емоційної складової політичної участі молоді.

Виділено *основні компоненти розвитку навичок політичної участі*: когнітивний, вербально-комунікативний, поведінковий та вольовий. З'ясовано, що молодь більшою мірою потребує ідентифікації з певною групою. Становленню молодого людини як свідомого та активного суб'єкта політики сприяє така політична культура, яка надає індивідові необхідні знання і навички практичної діяльності, формуючи в нього вміння розуміти політичну дійсність і самовизначатися в ній.

Розроблено психодіагностичну *методику оцінювання впливу громадської організації на особистість молодого людини*. Емпіричне дослідження проводилося серед членів таких громадських організацій, як Донецький центр підготовки кадрового резерву (м. Донецьк), громадська організація “Кешер”, Львівська молодіжна громадська організація “Комітет миру”, громадське об'єднання “Центр громадських експертиз”, громадські організації “Карітас”, “Просвіта”, “Солідарність”, “Фармацевти без кордонів”, товариство “Червоний хрест України”, Всеукраїнська ліга українських жінок, молодіжна організація “Український Пласт”. Загальна чисельність вибірки становила 158 осіб віком від 18 до 35 років.

Здійснено психологічний аналіз формування образу та поведінки суб'єкта в громадській організації, розроблено *типологію стереотипних*

форм політичної поведінки молоді людини в громадській або політичній організації: “Лідер”, “Активіст”, “Розумник”, “Лектор”, “Співрозмовник”, “Творець-аналітик”, “Інформатор”, “Організатор”, “Абсентеїст”, “Оригінал”, “Бунтар”, “Пристосуванець”, “Патріот”. Аналіз результатів анкетування показав таке: найвищу оцінку дістали показники соціального впливу, навичок неформального спілкування (8,5 бала з 10), розвиток позитивної самооцінки і самостановлення (8,5 з 10); значно нижчі показники (4,5 бала з 10) має вплив організації на розвиток відповідальності за життя держави та регіону; найнижчі оцінки – за показниками “перспективи особистого зростання”, “можливість побудови індивідуальних планів та проектів”, “можливість зростання особистісного потенціалу” та можливість “статусного зростання в організації” (від 3-х до 4-х балів).

Опитування соціально активної молоді засвідчило також, що для підвищення ефективності політичної участі молоді та реалізації її особистісного потенціалу необхідно розробити і впровадити науково обґрунтовану концепцію психологічного супроводу розвитку громадських організацій та підвищення ефективності їх діяльності в контексті взаємодії з владою та впливу на політичне життя суспільства.

Розглянуто підходи до визначення дефініції “політична участь” у підлітковому віці. З’ясовано, що форми політичної участі для підлітків мають свою специфіку, зумовлену неможливістю голосувати, самостійно створювати громадські організації через відсутність відповідних юридичних повноважень. Тому форми цієї участі значною мірою залежать від допомоги дорослих.

Результати науково-дослідної роботи відображено у 22 публікаціях загальним обсягом 13,9 друк. арк.; з них 14 планових, 8 позапланових. Серед них 2 навчальні посібники і 17 статей.

3. ТЕМИ, ЩО РОЗРОБЛЯЛИСЬ У МЕЖАХ ТЕМАТИЧНОГО ПЛАНУ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ РОБІТ НА ВИКОНАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ, ДЕРЖАВНИХ І МІЖГАЛУЗЕВИХ ПРОГРАМ

Тема: ПСИХОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДВИЩЕННЯ ПРЕСТИЖНОСТІ УКРАЇНОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

(Розроблялась у межах Державної програми розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки)

Термін виконання: 2007 – 2010 рр.

Номер держреєстрації: 0107U003534

Науковий керівник – д-р психол. наук Васютинський В.О.

Виконавці – 6 осіб (у т.ч. штатних – 0, сумісників – 6)

Протягом року дослідження за темою НДР проводилися за трьома напрямками: теоретичний аналіз змісту Ми-ідентичності, психосемантичне опитування, соціально-психологічний тренінг.

В результаті теоретичного аналізу змісту Ми-ідентичності обґрунтовано *тезу про істотне опосередкування ставлення російськомовної молоді до української мови діалогічністю або недіалогічністю моделей конструювання Ми-ідентичності*. Показано, що конструювання недіалогічного Ми-тексту нерозривно пов'язано з комунікативною проблемністю Ми-ідентичності. Апробовано *модель контент-аналітичного дослідження зв'язку Ми-ідентичності російськомовних студентів і їхньої готовності до діалогу з внутрішньою категорією “українськість”*. Попередній аналіз Ми-текстів

російськомовних студентів підтвердив припущення про діалогічність М-ідентичності як основу готовності до україномовного спілкування.

Розроблено *новий варіант психосемантичного опитувальника* для здійснення моніторингу престижності україномовного спілкування студентів різних регіонів України. Його текст апробовано у квітні в ході опитування 200 студентів київських ВНЗ. На продовження моніторингу престижності україномовного спілкування серед студентів за апробованим варіантом опитувальника у жовтні-листопаді опитано 3300 студентів у дев'яти містах України. Підтверджено, що студентська молодь прихильніше ставиться до української мови порівняно з іншими соціальними групами. У 2009 р. порівняно з минулим роком значуще зростає позитивна оцінка української мови у сфері сприймання інформації.

Зафіксовано таку суперечність: з одного боку, відповідальність за творення особистого україномовного середовища студенти найчастіше покладають на себе самих, але з другого – здебільшого не наважуються бути ініціаторами україномовного спілкування. З'ясовано, що найбільш складною мовленнєвою функцією з погляду використання української мови є активне говоріння, а менш напруженими є пасивне слухання та оперативне використання готових текстів. Виявлено зумовлення негативного ставлення до української мови трьома основними причинами: переконаністю щодо її недосконалості, браком україномовного середовища, недостатнім володінням нею. Установлено, що прихильність до української мови позитивно корелює з високим рівнем суб'єктивного контролю (інтернальності), осмисленості життя, реалізації потреб саморозвитку.

Розроблено *чотири варіанти програми тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування*. Проведено чотири кількогадинні заняття із соціально-психологічного тренінгу з російськомовними студентами в Харкові та Одесі. У результаті занять зафіксовано послаблення негативних стереотипів

та атитюдів щодо української мови, посилення прихильності до неї та готовності розмовляти по-українському. Така готовність пов'язана з удосконаленням мовно-комунікативних навичок та усвідомленням відповідної життєвої потреби. Важливою *умовою подолання негативних настановлень є свобода вибору мови спілкування*. Найбільшу ефективність мала робота з атитюдами у формі групової дискусії та рольової гри, спрямована на формування асертивності у сфері спілкування.

За результатами роботи опубліковано методичні рекомендації з проведення тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування (1,0 друк. арк.), 3 статті у фахових наукових виданнях.

**Тема: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА
ПОРУШЕНЬ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ ДО ПОВСЯКДЕННИХ СТРЕСІВ
І КРИЗОВИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ**

(Розроблялась у межах Міжгалузевої комплексної програми “Здоров’я нації”)

Термін виконання: 01.04.2007 – 31.12.2010 р.

Номер держреєстрації: 0107U003533

Науковий керівник – чл.-кор. АПН України,

д-р психол. наук, проф. Титаренко Т.М.

Виконавці – 6 осіб (у т.ч. штатних – 0, сумісників – 6)

У звітний період відповідно до технічного завдання проводилася робота на виконання п'ятого етапу науково-дослідної роботи “Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій”, основні результати якої наводимо нижче.

Проаналізовано результати всеукраїнського опитування учнівської, студентської та працюючої молоді, проведеного наприкінці 2008 року та проведеного в грудні 2009 р. (опитано 1400 учнів); здійснено порівняльний аналіз з результатами аналогічного опитування 2006 р. Виявлено поширення стресових явищ у молодіжному середовищі (75,4 % опитаних). Найпоширенішими станами, які називає молодь, є перенапруження, шок, істерія, апатія, пригніченість, схвильованість, депресія, розпач та ін.

У ході аналізу матеріалів опитувань учнівської, студентської та працюючої молоді виявлено такі *причини порушень адаптації молоді до повсякденних стресів*:

- незадоволеність власним життям, що включає, крім нарікання на погані матеріальні умови, невдоволення собою, своїм характером, звичками, ставленням до власного здоров'я;

- зміна структури дозвіллевих інтересів, у якій виявлено тенденцію до зниження інтенсивності спілкування з друзями серед усіх статево-вікових і соціальних груп. Віртуальне спілкування (телевізор, інтернет) стає більш значущим за реальне, особливо для жінок;

- зменшення ролі сімейного оточення, стосунків з батьками, що посилює вплив щоденних негараздів як стресогенного чинника, ускладнює ставлення молоді до політико-економічної ситуації в країні;

- неадекватні, поверхові й вульгарні уявлення молоді про здоровий спосіб життя, що формуються стихійно;

- поширення позитивного ставлення до вживання наркотиків на тлі зменшення прихильності до тютюнопаління і вживання алкоголю;

- позитивне ставлення до дошлюбного сексу, збільшення кількості молоді (більш ніж дві третини), що набуває першого сексуального досвіду до одруження, причому в темпах набуття цього досвіду дівчата помітно випереджають хлопців.

Найпроблемнішою соціальною групою (“групою ризику”) є учні ПТНЗ, що зумовлено: 1) віковими “ризиками” (більшість учнів ПТНЗ, як і

більшість школярів, перебувають переважно у старшому підлітковому і молодшому юнацькому віці), 2) ризиками соціальної ситуації (на відміну від школярів, учні ПТНЗ і студенти навчальних закладів середньої ланки вийшли з простору своєї сім'ї у поле практично неконтрольованого, самостійного життя).

Визначено *основні напрями і ресурси соціально-психологічної профілактики порушень адаптації молоді до повсякденного стресу*, серед яких увагу зосереджено на ресурсі, що сприяє підвищенню адаптивності молоді до повсякденних стресів. Таким ресурсом є розвиток уміння прогнозувати власне майбутнє, будувати реалістичні життєві плани, ставити адекватні ситуації і власним можливостям життєві завдання, конструювати несуперечливу й динамічну особистісну ідентичність.

Запропоновано *основну мішень профілактичної роботи психолога із молоддю груп ризику: узгодження Я-теперішнього і Я-майбутнього*, які зазвичай відірвані одне від одного. Майбутнє набуває для молоді реального змісту, регулюючи актуальну поведінку, за умови свідомого, відповідального та оптимістичного ставлення до нього і наявності суб'єктивної задоволеності життям теперішнім. Усвідомлення цінності майбутнього спонукає молодь брати на себе відповідальність за стосунки з оточенням, власні інтереси і звички, за своє здоров'я і здоров'я майбутніх дітей. Висока значущість дружніх стосунків, сім'ї та активно-відповідальне ставлення до сімейної сфери життя сприяють обираючі конструктивних стратегій подолання комунікативних проблем.

Підготовлено та опубліковано бюлетень "Моніторинг порушень адаптації до стресів і криз", де проаналізовано статистичні матеріали за підсумками двох всеукраїнських опитувань молоді, на основі якого додатково підготовлено і подано до Міністерства України в справах сім'ї, молоді та спорту аналітичну записку "Про стан фізичного та психічного здоров'я, духовний і культурний розвиток та дозвілля студентської молоді" (1,7 друк. арк.).

**Тема: НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ СІМ'Ї**

(Розроблялась у межах Державної програми підтримки сім'ї
на період до 2010 року)

Термін виконання: 01.04.2008 – 31.12.2010 р.

Номер держреєстрації: 0108U004529

Науковий керівник – канд. психол. наук Кляпець О. Я.

Виконавці – 6 осіб (у т.ч. штатних – 0, сумісників – 6)

Досліджено особливості готовності молоді до шлюбу і створення сім'ї (опитано 2000 респондентів). Встановлено, що підготовка молоді до подружнього життя має охоплювати формування і розвиток конструктивних шлюбно-сімейних настановлень, посилення спрямованості на сімейний спосіб життя, оволодіння знаннями, уміннями та навичками, пов'язаними з побудовою гармонійних шлюбно-сімейних взаємин.

Визначено, що *основою готовності молоді до подружніх взаємин є свідома потреба в психологічній близькості з іншою людиною*, а сама готовність – це утворення, що містить когнітивний, мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти і відзначається системою соціально-психологічних настановлень особистості на шлюб, зорієнтованістю на побудову стійких позитивних взаємин у сім'ї.

З'ясовано *структуру готовності до подружнього життя*, що складається з низки компонентів (фізична готовність, соціальна готовність, сексуальна готовність тощо), та виявлено, що в основі здатності молодої людини спільно з партнером створювати сім'ю та ефективно самореалізовуватися в сімейній сфері життєдіяльності лежить соціально-психологічна готовність до шлюбу.

Досліджено *чинники готовності молоді до створення сім'ї*, їх об'єднано в три блоки: *соціальні чинники* (віковий період узяття шлюбу; матеріальний статус шлюбних партнерів; суспільні зразки сімейного життя тощо), *соціально-психологічні чинники* (характеристики дошлюбного спілкування партнерів; мотиви взяття шлюбу; особливості батьківського впливу; шлюбно-сімейні домагання та життєві завдання, пов'язані із шлюбом і сім'єю, тощо) та *індивідуально-психологічні чинники* (самооцінка, самоповага, самоприйняття; автономність; відповідальність; емоційний інтелект; емпатійність, рефлексивність; спрямованість на самореалізацію; адаптаційні здібності і життєстійкість тощо). З'ясовано, що складна взаємодія цих чинників визначає, наскільки впевнено почуватимуться молоді люди у шлюбі, наскільки він буде успішним, наскільки гармонійними будуть шлюбно-сімейні взаємини.

Виявлено, що готовність до подружнього життя, окрім готовності молодої людини виконувати сімейні функції, важливі для забезпечення життєздатності родини і задоволення психологічних потреб її членів, неодмінно визначається спрямованістю на побудову ефективної сімейної взаємодії, створення і розвиток позитивних стійких сімейних взаємин, що дають радість та почуття задоволеності всім членам сім'ї.

Встановлено, що чинниками, які сприяють налагодженню гармонійних шлюбно-сімейних взаємин, є перш за все настановленість на здоровий спосіб життя, спрямованість на підтримання власного здоров'я, відповідальне ставлення до виконання нових ролей і функцій, пов'язаних із сім'єю. Не менш важливе, а іноді й вирішальне значення для успішного шлюбу має здатність молодої людини швидко адаптуватися до нової для неї форми міжособової взаємодії, тобто до подружнього життя.

Визначено *основні напрями психологічної роботи для оптимізації соціально-психологічної готовності молоді до шлюбу* та запропоновано відповідні способи підвищення її готовності до шлюбно-сімейних взаємин.

Перший напрям такої психологічної роботи полягає у формуванні психологічної компетентності щодо особливостей взаємин у сім'ї; в ознайомленні молоді з основами морально-психологічного клімату сім'ї, етапами досягнення подружньої сумісності, умовами гармонізації сімейних стосунків; у висвітленні питань сімейних функцій та ефективного їх виконання тощо. Метою другого напрямку є усвідомлення молоддю важливості здорового способу життя (через роз'яснення залежності особистісного та сімейного добробуту від наявності шкідливих звичок); підвищення відповідальності молоді в шлюбно-сімейних взаєминах; розвиток необхідних для гармонійного сімейного життя особистісних рис (емпатія, емоційний інтелект, рефлексивність, адаптивність тощо); оволодіння прийомами саморегуляції, самоконтролю і самокорекції поведінки та особистісних рис, зняття стресів, розвиток комунікативних навичок і вмінь тощо. Третій напрям психологічної роботи, що має на меті розвиток соціально-психологічної готовності до подружнього життя, передбачає формування спрямованості на іншу людину, розуміння її психології, зовнішніх проявів її внутрішніх станів; розвиток уміння психологічно підтримувати іншу людину, навчання розуміння психологічних відмінностей чоловіка і жінки, умінню враховувати їх у міжстатевому спілкуванні.

Розроблено *комплекс методичних рекомендацій для шкільних психологів, учителів і батьків з питань підготовки молоді до майбутнього подружнього життя*. Підготовлено методичні рекомендації для шкільних психологів, учителів і батьків “Підготовка молоді до подружнього життя” загальним обсягом 4,0 друк. арк.

III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛНА РОБОТА

У звітному році експериментальну роботу здійснювали науковці 5-ти лабораторій Інституту: методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень, психологічних проблем політичної соціалізації молоді, психології політичної участі, психології мас та спільнот, моніторингу суспільно-політичних процесів.

Експериментальна робота проводилася у 17-ти навчальних закладах та 12-ти громадських і інших організаціях, затверджених Інститутом соціальної та політичної психології як підвідомчою установою АПН України, та на базі Канівської гімназії ім. Івана Франка, затвердженої Міністерством освіти і науки України (наказ МОН № 472 від 11.06.2007 р.) як експериментальний майданчик всеукраїнського рівня.

Фінансування експериментальної роботи, ініціаторами і виконавцями якої були наукові підрозділи Інституту, здійснювалося в межах планової наукової тематики.

Звітний рік був другим роком реалізації *розвивально-формульовального етапу* експерименту всеукраїнського рівня з *організації навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу на засадах суб'єктно-вчинкового підходу* (автор концепції суб'єктно-вчинкового підходу і науковий керівник експерименту – головний наук. співробітник лабораторії *методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень*, д.психол.н., професор, чл.-кор. АПН України Татенко В. О.), що з 2007 р. проводиться на базі Канівської гімназії ім. Івана Франка (Черкаська обл.).

Інновацією, що відпрацьовується в ході експериментальної роботи на цьому експериментальному майданчику, є експериментальне розроблення та апробація у навчально-виховному процесі психолого-педагогічної технології виховання особистості учня як суб'єкта вчинкової активності.

Згідно з Програмою науково-дослідної експериментальної роботи у 2009 р. продовжувалися розроблення та впровадження у загальношкільний і позакласний виховний процес елементів психолого-педагогічної технології виховання особистості учня на суб'єктно-вчинковій основі.

За звітний період отримано такі результати:

- упроваджено проектний підхід до організації позакласного виховного процесу на засадах спільного вчинку, розпочато формування в учасників виховного процесу досвіду розроблення і впровадження спільних вчинкових проектів;
- організовано роботу навчальних пізнавально-розвивальних студій для учнів 7–11-х класів як форму розвитку та реалізації вчинкової активності;
- розроблено та апробовано експериментальну програму тематичних виховних годин на вчинковій основі для учнів 5–11-х класів;
- розроблено, апробовано та впроваджено в практику виховного процесу тренінг вчинкової активності для учнів 8–9-х класів;

Продовжено моніторинг рівнів морально-духовного розвитку учнів з огляду на застосування технології формування особистості на вчинковій основі.

Проведено плановий науково-практичний семінар “Патріотизм як духовна цінність, почуття і вчинок” з учнями 10–11-х класів за участю науковців Інституту, педагогічного колективу гімназії, представників райдержадміністрації, органів освіти та наукової громадськості м. Канева.

На Всеукраїнському фестивалі педагогічних інновацій, що відбувся 15–16 жовтня 2009 р. в м. Черкасах, Канівську гімназію ім. Івана Франка як “Школу вчинку” було відзначено Дипломом I ступеня в номінації “Інновації в управлінській діяльності”.

За результатами науково-практичного семінару “Патріотизм як духовна цінність, почуття і вчинок” опубліковано матеріал у “Педагогічній

газеті” (№ 12, грудень 2009 р.), подано статтю в газету “Освіта України”. Отримані результати можуть бути використані для оптимізації діяльності педагогічних колективів, у роботі психологів освітніх закладів та установ управління системою освіти.

Лабораторією *психологічних проблем політичної соціалізації молоді* експериментальні дослідження здійснювалися за такою **тематикою**:

- дослідження упереджень та стереотипів у формуванні політичних ставлень молоді;
- дослідження впливу соціального навчіння на формування громадянських ставлень молоді;
- дослідження політичних компетенцій молоді в контексті соціального навчіння;
- механізми формування соціально-нормативних настановлень в освітньому процесі.

Проведені дослідження ставили **за мету**: визначення особливостей впливу соціального навчіння на формування політичних компетенцій студентської молоді та громадянських ставлень учнів загальноосвітніх шкіл.

До **інновацій**, що відпрацьовувалися в ході експериментальної роботи, належать:

- модель політичних компетенцій молоді, що визначають формування політичних ставлень демократичного типу;
- комплекс методик для вивчення рівня сформованості політичних компетенцій сучасної молоді;
- засоби коригування упереджень і стереотипів молоді з метою формування когнітивних компетенцій неупередженого оцінювання інформації та подій;
- методичний інструментарій для самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти;

- засоби оптимізації процесу соціально-правової соціалізації особистості в умовах модернізації освіти.

Дослідження проводилися **на базі** Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка, Національного авіаційного університету, Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”, Київської гімназії “Пріоритет”, ЗОШ № 12 та юридичного ліцею м. Дніпропетровська, гімназії № 18 м. Луцька.

За звітний період отримано такі **результати**:

- визначено особливості впливу політичних стереотипів на формування політичних ставлень молоді;

- побудовано модель соціально-політичних чинників політичного наuczіння учнівської молоді;

- розроблено та апробовано технологію самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти як засобу моделювання навчально-виховних ситуацій, спрямованих на розвиток громадянських ставлень учнівської молоді;

- запропоновано комплекс методик (у т.ч. авторський опитувальник) для вивчення рівня сформованості політичних компетенцій сучасної молоді;

- визначено соціально-психологічні чинники формування політичних компетенцій молоді;

- запропоновано технологічні підходи до розвитку соціально-нормативних настановлень особистості в освітньому процесі.

За результатами дослідження **опубліковано** 16 наукових праць (загальним обсягом 8,3 друк. арк.) і 2 статті в освітянській пресі (обсягом 0,3 ум. друк.арк.)

Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення змісту і методів політичної освіти, створення умов для розвитку

демократичних політичних цінностей молоді, формування соціально-нормативних настановлень.

Науковий керівник експериментальної роботи – завідувач лабораторії психологічних проблем політичної соціалізації молоді, к. психол. н. Жадан І. В.

Лабораторією *психології політичної участі* експериментальні дослідження здійснювалися за **тематикою** вихлвного впливу громадських організацій.

Проведені дослідження ставили **за мету** з'ясувати вплив громадських організацій на особистісний розвиток молоді.

Інноваціями, що відпрацьовувалися в ході експериментальної роботи, були інструментарій оцінювання впливу громадських організацій на особистісний розвиток молоді людини і програми тренінгів для молодих політичних лідерів.

Дослідження проводилися **на базі**: Донецького інституту ринку та соціальної політики; ЗОШ № 57 м. Кривий Ріг, гімназії № 1 м. Арциз (Одеська обл.); школи лідерів регіональних молодіжних політичних організацій; громадських організацій: “Комітет миру” (м. Львів), “Центр громадських експертиз”, “Карітас”, “Просвіта”, “Солідарність”, “Фармацевти без кордонів”, товариства “Червоний хрест України”, Всеукраїнської ліги українських жінок, молодіжної організації “Український Пласт”, політичного фонду “Альтера”; серед студентів магістратури та аспірантів ВНЗ Донецької області, що складають кадровий резерв обласної Державної адміністрації на заміщення вакантних посад до органів місцевого самоврядування, а також серед молоді віком до 35 років: у м. Малин (Житомирська обл.), м. Кролевець (Сумська обл.), м. Ладизин (Вінницька обл.), с. Байдівка (Луганська обл.), населених пунктах Добровеличківського району Кіровоградської області.

За звітний період отримано такі **результати**:

- створено анкету для оцінювання впливу громадських організацій на особистісний розвиток молоді людини;
- розроблено програми тренінгів для молодих політичних лідерів.

За результатами дослідження **опубліковано** 17 наукових праць (загальним обсягом 12,95 друк. арк.) та 1 статтю в освітянській пресі (обсягом 0,2 друк.арк.)

Отримані результати можуть бути використані вчителями суспільствознавчих дисциплін, підрозділами Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, керівниками дитячих і молодіжних організацій.

Науковий керівник експериментальної роботи – завідувач лабораторії психології політичної участі к. психол. н. Кияшко Л. О.

Лабораторія *психології мас та спільнот* у звітному році продовжила експериментальне дослідження з проблем престижності україномовного спілкування в студентському середовищі, **метою** якого є визначення основних психологічних передумов, які забезпечують розширення сфер уживання української мови в середовищі студентської молоді в різних регіонах України.

Інновації, що відпрацьовувалися в експериментальній роботі, полягали:

- в удосконаленні традиційних дослідницьких інструментів здійснення моніторингу престижності україномовного спілкування студентів;
- у розробленні інструментів впливу з метою посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування.

У дослідженні взяли участь студенти 9-ти університетів обласних центрів України: Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського, Запорізької державної інженерної академії, Луганського національного педагогічного університету ім. Тараса

Шевченка, Волинського національного університету ім. Лесі Українки, Львівського національного університету ім. Івана Франка, Південно-українського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка.

За звітний період отримано такі **результати**:

- розроблено новий варіант психосемантичного опитувальника для здійснення моніторингу престижності україномовного спілкування студентів різних регіонів України;
- виявлено основні причини, що зумовлюють негативне ставлення до української мови, якими є переконаність щодо її недосконалості, брак україномовного середовища, недостатнє володіння мовою;
- виявлено позитивний кореляційний зв'язок між прихильністю до української мови і високим рівнем суб'єктивного контролю (інтернальності), осмисленості життя, реалізації потреб саморозвитку;
- розроблено чотири варіанти програми тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування, та підтверджено його ефективність: зафіксовано послаблення негативних стереотипів та атиюдів щодо української мови, посилення прихильності до неї та готовності розмовляти по-українському в міру удосконалення мовно-комунікативних навичок, усвідомлення відповідної життєвої потреби, формування асертивності у сфері спілкування під час проведення тренінгової роботи;
- обґрунтовано тезу про істотне опосередкування ставлення російськомовної молоді до української мови діалогічністю або недіалогічністю моделей конструювання Ми-ідентичності.

За результатами дослідження **опубліковано** 3 статті (загальним обсягом 1,5 друк. арк.).

Результати дослідження можуть бути використані Державним

комітетом України у справах національностей та релігій, Національною радою з питань телебачення і радіомовлення, Міністерством освіти і науки України, громадськими організаціями, ЗМК.

Науковий керівник дослідження – завідувач лабораторії психології мас та спільнот, д.психол.н. проф. Васютинський В. О.

Лабораторією *моніторингу суспільно-політичних процесів* здійснювалося експериментальне дослідження **за тематикою** смислових, змістових і ресурсних складових моніторингу соціальної ситуації особистісного та суспільного розвитку.

Особливістю даного дослідження є інноваційне застосування традиційних інструментів моніторингу. Проведені дослідження ставили **за мету** підтвердження гіпотези про те, що джерелом редукованого розуміння реальності в емпіричних дослідженнях проявів громадської думки є процедурні норми застосування інструментарію масових опитувань, які обмежують можливості фіксації смислових та ресурсних аспектів суб'єктивної реальності.

Емпіричним об'єктом дослідження було населення України. До експериментальної роботи також були долучені студенти факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

За звітний період отримано такі **результати**:

- розроблено та апробовано методику фіксації контекстного емпіричного матеріалу в інтерв'ю з респондентами масових опитувань;
- модифіковано комп'ютерну програму для середовища Windows АРМП–2009 з метою здійснення аналізу накопиченого емпіричного матеріалу методом контекстуального функціонально-параметричного змістово-смислового аналізу (КФПЗСА).

У 2010 р. передбачається проведення обробки зібраного емпіричного матеріалу та здійснення аналізу отриманих даних для виявлення смислових

і ресурсних чинників у соціальних ситуаціях особистісного та суспільного розвитку.

За результатами дослідження **опубліковано** 2 статті (загальним обсягом 2,2 друк. арк.).

Після завершення експериментальної роботи її результати можуть бути **використані** у психологічних та соціологічних дослідженнях громадської думки.

Науковий керівник експериментальної роботи – провідний наук. співробітник лабораторії моніторингу суспільно-політичних процесів, к. психол. н. Найдъонов М. І.

Крім того, на підставі результатів виконання завершеного в Інституті у 2008 р. наукового дослідження з теми “Соціально-психологічні засади формування медіа-культури особистості” (науковий керівник – завідувач лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти, к. психол. н., Найдъонова Л. А.) Президія АПН України визнала доцільним проведення **всеукраїнського** експерименту з упровадження медіа-освіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх шкіл та професійно-технічних навчальних закладів (постанова від 15 жовтня 2009 р., протокол № 1-7/10-317).

**IV. УПРОВАДЖЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ПРАКТИЦІ**

У 2009 р. в освітню галузь та інші сфери соціальної практики впроваджено або розпочато впровадження низки наукових розробок Інституту. Серед них:

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ, КОНЦЕПЦІЇ

- **Монографія “Соціальна психологія впливу”**. Автор – головний наук. співробітник лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень, д. психол. н., професор Татенко В. О. Упроваджено в Національному авіаційному університеті в курсі лекцій із соціальної психології, Житомирському державному університеті ім. Івана Франка, НТУУ “Київський політехнічний інститут”;

- **Монографія “Формування системи рефлексивного управління в організаціях”**. Автор – провідний наук. співробітник лабораторії моніторингу суспільно-політичних процесів, к. психол. н. Найдьонов М. І. Упроваджено в навчальному процесі: в Інституті управління і права Запорізького національного технічного університету, Донецькому інституті ринку та соціальної політики, Чернігівському державному інституті економіки і управління при викладанні курсів “Психологія управління”, “Психологія праці”, “Організаційна психологія”, “Соціально-психологічне навчання персоналу” “Соціальна психологія”, “Психологія масової поведінки” для студентів спеціальностей “психологія”, “соціальна робота”, “управління персоналом” “менеджмент”; при розробці Концепції розвитку психологічної служби системи освіти України до 2012 р.; у діяльність обласних центрів практичної психології і соціальної роботи системи освіти; при реалізації проекту “Молодь Європи проти конфліктів: інший – не чужий”, в якому взяли участь 40 учасників з 4-х країн; Українською Спілкою Психотерапевтів для колективної супервізії психотерапевтів.

- **Монографія “Личность и роль: ролевой подход в социальной психологии личности”**. Автор – завідувач лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин, к. психол. н. Горностай П. П. Упроваджено

в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Київському міському педагогічному університеті імені Б. Д. Грінченка, Запорізькому національному технічному університеті, Одеському національному університеті ім. І. І. Мечникова;

- **Монографія “Інтеграційні процеси в суспільстві та політичний вибір особистості”**. Автори – д. психол. н., професор Казміренко В. П., к. психол. н. Духневич В. М., к. психол. н. Найдьонова Л. А., к. психол. н. Циганенко Г. В. та ін. У звітному році монографію упроваджено в Київському національному університеті внутрішніх справ, Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника;

- **Монографія “Культурна психічна залежність особистості: передумови, чинники, механізми”**. Автор – старший наук. співробітник лабораторії психології мас та спільнот, к. психол. н. Ліщинська О. А. Крім упровадження в роботі експертного відділу Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації, Державного інституту сім’ї та молоді, у звітному році упроваджено у Волинському державному університеті ім. Лесі Українки, Київському славістичному університеті.

- **Концепція шкільного громадського медіа-клубу**. Автори – завідувач лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти к. психол. н. Найдьонова Л. А.; старший наук. співробітник, к. психол. н. Вознесенська О. Л.; молодший наук. співробітник Голубєва О. Є. Упроваджується в шкільному медіа-клубі при міській молодіжній бібліотеці “Молода гвардія”, у Центрі дитячої та юнацької творчості Солом’янського району м. Києва.

ПІДРУЧНИКИ, ПОСІБНИКИ

- **Навчальний посібник “Основи соціальної психології”**. Авторський колектив на чолі з директором Інституту членом-кореспондентом АПН України Слюсаревським М. М. У звітному році посібник упроваджено в Національному університеті “Києво-Могилянська академія”,

Національному авіаційному університеті, Міжнародному слов'янському університеті, аспірантурі Інституту соціальної та політичної психології АПН України.

- **Навчально-методичний посібник “Медіа-культура особистості: соціально-психологічний підхід”**. Автори – завідувач лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти, к. психол. н. Найдьонова Л. А.; провідний наук. співробітник, к. іст. н. Барішполець О. Т.; старший наук. співробітник, к. психол. н. Мироненко Г. В.; старший наук. співробітник, к. психол. н. Череповська Н. І. та ін. Упроваджується в Інституті журналістики Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Донецькому інституті ринку та соціальної політики, на курсах підвищення кваліфікації працівників Міністерства освіти і науки України, Департаменту з питань кінематографії Міністерства культури і туризму, у Київському міському центрі соціальних служб для молоді, позашкільних центрах журналістики та ін.

- **Навчально-методичний посібник “Профілактика професійного вигорання у працівників закладів освіти”**. Автор – молодший наук. співробітник лабораторії політичної участі Никоненко Л. В. Упроваджується на курсах підвищення кваліфікації для керівників навчальних закладів (Інститут лідерства, освітнього законодавства та політики), під час тренінгів для освітян, у навчальному процесі зі студентами спеціальностей “Управління навчальним закладом”, “Менеджмент організації”.

- **Методичний посібник для вчителя “Громадянська освіта”**. Співавтор – наук. співробітник лабораторії психологічних проблем політичної соціалізації молоді Позняк С. І. Упроваджується вчителями ЗОШ, викладачами інститутів післядипломної педагогічної освіти, працівниками громадських організацій, що працюють у галузі

громадянської освіти та освіти дітей з особливими потребами (Волинська, Херсонська, Харківська області).

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, РОЗРОБКИ

• **Методичні рекомендації “Творча взаємодія з дитиною”**. Автори – старший наук. співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти, к. психол. н. Вознесенська О. Л.; аспірантка Сидоркіна М. Ю. Упроваджується на курсах підвищення кваліфікації у спеціалізації “Арт-терапія в роботі із сім’єю та подружніми парами” навчальної програми “Теорія і практика арт-терапії в освіті та соціальній сфері”; на курсах підвищення кваліфікації на базі УМО АПН України “Використання методів арт-терапії в освіті та соціальній сфері”; у навчальних курсах “Теорія і практика арт-терапії” та “Основи арт-терапії” у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка; у лекторії для шкільних психологів у Київському Будинку вчителя, у роботі “Сімейної арт-терапевтичної майстерні” при Будинку дитячої творчості Подільського р-ну м. Києва.

• **Методичні рекомендації “Стреси в житті державного службовця. Основні причини. Методи профілактики стресової напруги”**. Автор – старший наук. співробітник лабораторії фундаментальних і прикладних проблем спілкування, к. психол. н. Циганенко Г. В. Упроваджується в Центрі перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій при Київській обласній адміністрації.

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

• **Навчально-практичний курс “Сучасні медійні технології”**. Співавтор – молодший наук. співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти Голубєва О.Є. Упроваджується на кафедрі кінорежисури та кінодраматургії КНУТКіТБ ім. І. К. Карпенка-Карого у

спеціалізованих курсах для режисерів документального, ігрового, анімаційного, науково-популярного фільму, кінодраматургів.

- **Навчальна програма “Кризове психологічне консультування”**. Автори – завідувачка лабораторії соціальної психології особистості, д. психол. н., проф. Титаренко Т. М., співробітники лабораторії: к. психол. н. Лепіхова Л. А., к. філос. н. Лазоренко Б. П., к. психол. н. Кляпець О. Я. Упроваджується в Державному центрі соціальних служб для молоді, при підготовці практичних психологів та соціальних працівників.

- **Навчальна програма “Профілактична діяльність у контексті ВІЛ”**. Співавтор – провідний наук. співробітник лабораторії соціальної психології особистості, к. філос. н. Лазоренко Б. П. Упроваджується на курсах підвищення кваліфікації працівників Міністерства у справах сім’ї, молоді та спорту.

- **Навчальна програма “Основи психологічного консультування” (з використанням технік психодрами та транзакційного аналізу)**. Автор – завідувач лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин, к. психол. н. Горностай П. П. Упроваджується в Ужгородському національному університеті і Святошинському районному відділі освіти.

- **Навчальна програма “Практикум із психології особистості”**. Співавтор – старший наук. співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти, к. психол. н. Вознесенська О. Л. У звітному році впроваджується в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

- **Навчальна програма “Теорія соціальної роботи”**. Автор – молодший наук. співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин Плетка О. Т. У звітному році впроваджено у Мелітопольському інституті екології та соціальних технологій (МІЕСТ) ВМУРоЛ “Україна”.

- **Навчальна програма “Соціальна робота за кордоном”**. Автор – молодший наук. співробітник лабораторії психології малих груп та

міжгрупових відносин Плетка О. Т. У звітному році впроваджено у МІЕСТ ВМУРоЛ “Україна”.

- **Навчальна програма “Робота в громаді та місцеве самоврядування”.** Автор – молодший наук. співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин Плетка О. Т. У звітному році впроваджено у МІЕСТ ВМУРоЛ “Україна”.

- **Навчальна програма “Політична соціологія”.** Автор – молодший наук. співробітник лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин Плетка О. Т. У звітному році впроваджено у МІЕСТ ВМУРоЛ “Україна”.

- **Освітньо-розвивальна програма “Стратегії, які перемагають”.** Автор – старший наук. співробітник лабораторії мас та спільнот, к. психол. н. Белавіна Т. І. Упроваджено в Ліцеї для обдарованих дітей № 145 м. Києва.

- **Навчальна програма “Психологічні технології управління”.** Автор – старший наук. співробітник лабораторії соціально-психологічних технологій, к. соціол. н. Овчаров А. О. Упроваджено в Інституті економіки, права та систем управління Песоцьких.

МОДЕЛІ, ТЕХНОЛОГІЇ

- **Психодіагностичний комплекс самовизначення соціально активної молоді.** Автори – зав. лабораторії психології політичної участі, к. психол. н. Кияшко Л. О.; ст. наук. співробітник, к. психол. н. Полунін О. В.; наук. співробітник Краснякова А. О. Упроваджується в діяльності Фонду обдарованої молоді та у Школі підготовки лідерів молодіжних політичних організацій (м. Київ), у Центрі підвищення кваліфікації та підготовки кадрового резерву (м. Донецьк).

- **Психодіагностичний комплекс визначення взаємозв'язку політичної соціалізації, політичної ідентифікації та рівня громадянської відповідальності молоді.** Автори – зав. лабораторії

психології політичної участі, к. психол. н. Кияшко Л. О.; наук. співробітник Краснякова А. О. Упроваджено в ЗОШ № 57 м. Кривий Ріг, у загальноосвітніх школах м. Малин Житомирської області, м. Кролевець Сумської області, м. Ладижин Вінницької області, с. Байдівка Луганської області, Добровеличківському районі Кіровоградської області, гімназії № 1 м. Арциз Одеської області.

Результати досліджень Інституту у звітному році також **ВИКОРИСТАНО:**

- **у курсах лекцій:** “Загальна психологія”, “Соціальна психологія”, “Політична психологія” “Психологія масової поведінки”, “Психологія конфлікту”, “Технології соціально-психологічного тренінгу”, “Психологія влади”, “Вступ до арт-терапії”, “Арт-терапія. Робота з почуттями, відчуттями та емоціями”, “Драматургічний підхід у практичній психології”, “Психологія діяльності громадських організацій”, “Психологічні механізми маніпулятивного впливу ЗМІ”, що читаються в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Національному авіаційному університеті, Відкритому міжнародному університеті розвитку людини “Україна”, Національному університеті “Києво-Могилянська академія”, Чернігівському державному педагогічному університеті ім. Тараса Шевченка, Волинському національному університеті ім. Лесі Українки, Міжрегіональній академії управління персоналом, Інституті ринку та соціальної політики (м. Донецьк), школі політичних лідерів, що діє при політичній партії;

- **у спецкурсах:** “Психотехнології моніторингу електоральної поведінки”, “Технології моніторингу соціально-психологічних процесів”, “Психологія соціальної адаптації у сфері медіа-впливу”, “Діагностика та корекція деструктивних соціальних стереотипів”, “Психологічні основи діяльності громадських організацій”, що читаються в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Київському

славістичному університеті, Інституті ринку та соціальної політики (м. Донецьк), Маріупольському державному гуманітарному університеті в межах підготовки магістрів психології, Економіко-правовому технікумі Деснянського р-ну м. Києва; у проведенні занять за 2-річною програмою навчання основ теорії та практики психологічного консультування (м. Луганськ, м. Ужгород), 2-річною програмою з вивчення основ психодрами для психологів (м. Київ);

- *в окремих лекціях:* “Рефлексивна психологія в організаційному та політичному консультуванні” – для учасників міжвузівської студентської конференції “Сучасні напрями практичної психології” (м. Запоріжжя); “Когнітивна взаємодія в професійному спілкуванні юристів” – для студентів юридичного факультету НАУ; “Соціально-психологічні дослідження деструктивних тоталітарних культів” – для членів Клубу молодих учених, студентів Інституту релігієзнавства Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова; “Стреси та профілактика стресової напруги” – для слухачів Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій при Київській обласній адміністрації; “Арт-терапія в роботі з родиною” – лекторій для шкільних психологів (Київський Будинок учителя); “Особливості використання малюнку в консультуванні та психотерапії з різними категоріями клієнтів” – Центр медико-соціальної реабілітації при Київській міській психіатричній лікарні ім. Павлова;

- *у виступах перед працівниками освіти: на науково-практичній нараді* освітян м. Мелітополя (виступ на тему “Динамічні процеси в педагогічних колективах”); *у лекціях* для педагогічних колективів ЗОШ № 1 м. Мелітополя, ЗОШ № 2 смт. Якимівка Запорізької обл., НВК “Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів №1 і гімназія” смт. Ярмолинці Хмельницької обл. (на тему “Педагогічний колектив та його соціально-

психологічний клімат” за результатами емпіричного дослідження); **у науково-методологічному семінарі для шкільних психологів** м. Вишневе (на тему “Утворення неформальних груп у межах класу та особливості соціалізації підлітків”); **у тренінгах для вчителів** ЗОШ № 1 м. Мелітополя (за темою “Взаємозв’язок соціально-психологічного клімату педагогічного та учнівського колективів”), ЗОШ № 2 смт. Якимівка Запорізької обл. (за темою “Оптимізація соціально-психологічного клімату в колективі”), **менеджерів освіти** – Інститут лідерства, освітньої політики і законодавства (за тематикою: “Профілактика професійного вигорання у працівників закладів освіти”, “Впровадження реорганізацій у закладах освіти (психологічні аспекти)”, “Формування соціально-психологічного клімату навчального закладу”, “Профілактика ВІЛ/СНІД у закладах освіти”), **учасників виїзного семінару “Школи вожатих”** дитячого оздоровчого табору “Каштан” Київського інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України (на тему “Конфлікти та їх вирішення в роботі вожатого з дітьми”); **у семінарі-тренінзі** із запровадження технології самооцінювання діяльності школи “Технологія та методика самооцінювання діяльності школи з громадянської освіти” (м. Дніпропетровськ); **у виступах на педагогічній раді та батьківських зборах** у Ліцеї для обдарованих дітей № 145 м. Києва (на тему “Психологічна складова навчально-розвивальних програм”); **у семінарах для вчителів та батьків** школярів гімназії “Перспектива” м. Борисполя (на теми “Психологічні труднощі і когнітивні бар’єри в спілкуванні підлітків”, “Особистісні проблеми підлітків, схильних до ігрової адикції”); **у консультаційній роботі** з батьками школярів гімназії “Перспектива” м. Борисполя, шкільними психологами у Центрі практичної психології Києво-Святошинського району Київської обл. (за тематикою “Психологія малої групи, соціальна та вікова психологія”), співробітниками Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва (за тематикою “Професійна орієнтація, психологія особистісних

стосунків, постановки та реалізації життєвих завдань”); **у розробленні проекту** для старшокласників “Подорож у пошуках себе” (спільно з Канівським заповідником); у реалізації арт-терапевтичної програми “Чоловік і його Жінка. Жінка і її Чоловік” для батьків і співробітників, що працюють з дітьми;

- **у роботі із школярами:** у циклі медіа-освітніх занять з учнями загальноосвітньої школи № 165 м. Києва – учасниками медіа-клубу; у лекціях та практичних заняттях з дітьми – відвідувачами анімаційної студії “Червоний собака” при Центрі дитячої та юнацької творчості Солом’янського району м. Києва; на заняттях за розвивальними програмами для школярів “Незвичайний проект для дітей і батьків” (м. Київ, Національний художній музей) та молодших школярів “Формування картини світу “Покоління 2025” (м. Київ, Музей мистецтва “Лавра”); у семінарі “Патріотизм як духовна цінність, почуття і вчинок” для старшокласників Канівської гімназії ім. Івана Франка;

- **у розробленні програм і проведенні навчальних семінарів, тренінгових занять:** “Актуальні проблеми соціальної психології” – для студентів-психологів Бердянського державного педагогічного університету ім. Поліни Осипенко; “Побудова поняття командоутворення” – для студентів поліграфічного факультету Київського національного технічного університету “Київський Політехнічний Інститут”; “Технології когнітивної психології спілкування” (з популяризації когнітивно-рефлексивних технологій у підготовці психологів-практиків) – для викладачів ВНЗ України (на базі кафедри соціальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка); “Технологія СМД-консультування” – для викладачів і студентів ВНЗ (м. Дніпропетровськ, м. Одеса, м. Івано-Франківськ); цикл комунікативно-адаптаційних тренінгів – для першокурсників Університету економіки та права “КРОК”; тренінги особистісного росту – для студентів МІЕСТ ВМУРОЛ “Україна”;

“Психологія стратегічного мислення”, “Основи психодіагностики процесів прийняття рішень”, “Проблемна модерація”, “Діяльність оргпроекування” – для менеджерів низки компаній (“Террафуд”, “Тайфун-2000”, “OS-Direct”, корпорації розробників ІТ-технологій); “Психологія ділового спілкування”, “Ділове спілкування, мотивація вирішення конфліктних ситуацій на робочому місці”, “Взаємодія зі споживачем соціальних виплат: психологічні методи впливу і протидії маніпуляціям”, “Психологічні особливості роботи в команді. Основні умови ефективною командної роботи”, “Стреси та профілактика стресової напруги”, “Конфлікти у роботі державного службовця та їх подолання” – для різних категорій слухачів Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій при Київській обласній адміністрації (кадрового резерву молодих державних службовців; державних соціальних інспекторів; контролерів-ревізорів обласного апарату КРУ і КРВ у районах і містах Київської області; спеціалістів райдержадміністрацій, міськрад, головних управлінь, управлінь, відділів, інших структурних підрозділів облдержадміністрації; кадрового резерву на посади керівників відділів, секторів зв’язків із громадськими організаціями та засобами масової інформації апаратів райдержадміністрацій, міськвиконкомів; керівників відділів, секторів роботи із зверненнями громадян апаратів РДА, МВК, структурних підрозділів облдержадміністрацій); “У пошуках жіночності”, “Доля...Недоля... Доріжки і дороги нашого життя”, навчальний семінар з тематики танцювально-рухової психотерапії (м. Мелітополь); “Заборони, які заважають нам жити”, “Оптимізація самоставлення за допомогою засобів символдрами” “Самосприйняття в особистій сфері”, “Життя в епоху ВІЛ/СНІД”, “Маріонетка як метафора або Мистецтво управляти собою” (м. Київ) – для різних зацікавлених категорій;

• у *проведенні майстер-класів*: “Перетворення книги на мультфільм”, “Стрибок з екрану”, “Арт-терапія в роботі із сім’єю”, “Казкотерапія як психотехнологія практичної психології”, “Унікальні можливості драматерапії”, “Чоловік і Жінка: драма і терапія”, “Використання засобів арт-терапії для розвитку жіночої ідентичності”, “Бережи мене, мій талісмане”, “Колаж в арт-терапевтичній роботі”, “Медійна творчість у сімейному колі”, “Феномен української писанки: маленьке диво української культури”, “Playback-театр, Playback-актор, Playback-перформанс”, “Базові уміння актора Playback-театру”, що відбулися в межах XII Київського міжнародного книжкового ярмарку, кінофестивалю “Відкрита ніч”, IV Міжнародної науково-практичної конференції “Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору”; етнічно-культурного фестивалю “Антонич-фест”, присвяченого творчості Б. І. Антонича; III Всеукраїнської науково-практичної конференції “Соціально-психологічні особливості діяльності працівників соціальної сфери: подорож у просторі змін”; Першої міжнародної науково-практичної конференції “Арт-терапія: інноваційний простір для підтримки фізичного, психічного та духовного здоров’я людини”, Другої міжнародної науково-практичної конференції “Методологія та технології практичної психології в системі вищої освіти”;

• у *психологічному консультуванні*: ВІЛ-позитивних пацієнтів, ЧСЧ; соціальних працівників – з питань роботи з ВІЛ-позитивними пацієнтами; студентів Національного університету “Києво-Могилянська Академія” з питань оптимізації процесів внутрішньоорганізаційної комунікації; менеджерів – з питань смисловтрати, залежності; представників провідних ІТ-груп – з питань координації діяльності, з антикризових програм у підприємницькій діяльності; інтернет-консультування (“Антисуїцидний форум”, “Форум допомоги при втраті-смерті близьких людей”);

- *у розробленні та реалізації:* проекту “Молодь Європи проти конфліктів: інший – не чужий” (м. Дюссельдорф, ФРН), в якому взяли участь 40 учасників з 4-х країн; Антикризової Програми в іпотечному фінансуванні будівництва (робоча група Верховної Ради України);

- *в аналітичному звіті “Стан гендерної рівності в системі освіти України”*, підготовленому старшим наук. співробітником лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень, к. філос. н. Скорик М. М. для Міністерства освіти і науки України й упровадженому у вигляді Плану заходів “Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту”, затвердженого наказом міністра від 10.09.2009 № 839;

- під час роботи у складі робочої групи Верховної Ради з розроблення Антикризової програми в іпотечному фінансуванні будівництва;

- *в інформаційних матеріалах* до Державної доповіді Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні “Студентська молодь України: сучасний вимір”;

- *в інформаційних бюлетенях* для науковців, працівників ЗМІ, представників громадськості:

- “Україна – 2009: національні символи, соціальна напруженість, електоральні наміри. Липень ’2009”;

- “Проблеми освіти на політичному тлі майбутніх виборів. Жовтень ’2009”;

- “Україна передвиборна: електоральні наміри, уявлення і переваги громадян. Листопад ’2009”;

- “Україна передвиборна: електоральні наміри, політичні комунікації, громадсько-політична залученість. Грудень ’2009”;

- *під час проведення прес-конференцій* за результатами масових опитувань населення України (усього п’ять).

Загальна кількість упроваджених розробок – 25. Серед них: теоретичних основ, концепцій – 6; посібників – 4; методичних рекомендацій, розробок – 2; навчальних програм – 11; моделей, технологій – 2.

Інститут має 18 наукових розробок, готових до впровадження і використання. Серед них: теоретичних основ, концепцій – 5; посібників – 5; методичних рекомендацій, розробок – 5; навчальних програм – 2; моделей, технологій – 1 (див. Додаток 1).

Можливі сфери їх застосування:

- у науковій діяльності (науковцями, аспірантами – фахівцями в галузях психології, соціології, філософії);
- в освітній галузі:
 - у системі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах (викладачами соціальних і гуманітарних дисциплін – психології, соціології, політології та студентами, які вивчають психологію);
 - у роботі шкільної психологічної служби;
- у діяльності державних і громадських організацій, що опікуються проблемами профілактики та допомоги ВІЛ-інфікованим дітям та їхнім сім'ям, питаннями сімейного, громадянського виховання.

У звітному році керівництвом Інституту значна увага приділялася розширенню бази для впровадження наукових розробок. Укладено низку угод про співробітництво з вищими навчальними закладами України, іншими установами й організаціями, а саме: Міжнародним центром освіти і наукової інформації (м. Дюссельдорф, Німеччина), факультетом психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Донецьким національним університетом, Донецьким інститутом психології і підприємництва, Донецьким інститутом ринку та соціальної політики, Мелітопольським інститутом екології та соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”, Донецьким обласним центром перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних

підприємств, установ і організацій, Молодіжною громадською організацією “Комітет миру”, Києво-Святошинським районним навчально-методичним Центром практичної психології, Будинком дитячої творчості Подільського району м. Києва, Центром дитячої та юнацької творчості Солом’янського району м. Києва, Ярмолинецьким НВК “Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 1 і гімназія” (Хмельницька обл.), подовжено дію договору про співробітництво з кафедрою авіаційної психології Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету.

V. РОБОТА ВЧЕНОЇ РАДИ

На кінець звітнього року до складу вченої ради входило 16 осіб.

Персональний склад вченої ради Інституту затверджено постановою Президії АПН України в лютому 2007 р. (протокол № 1-7/2-50 від 22.02.2007 р.). До складу вченої ради входять 7 докторів і 9 кандидатів наук. Мають учені звання: професора – 6, старшого наукового співробітника чи доцента – 9 науковців. Чотири члени ради є членами-кореспондентами АПН України. Усі члени вченої ради працюють в Інституті соціальної та політичної психології як штатні співробітники або на засадах сумісництва.

Очолює раду директор Інституту, чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М. Заступник голови ради – заступник директора Інституту з наукової роботи, к. психол. н., старший наук. співробітник Найдьонова Л. А., учений секретар – учений секретар Інституту, к. пед. н., доцент Григоровська Л. В.

Згідно з планом роботи у 2009 р. передбачалося провести 13 засідань вченої ради, на яких розглянути близько 60 питань. Проведено 13 засідань, розглянуто понад 80 питань, найважливішими серед яких були:

1) *питання планування наукової діяльності*, під час розгляду яких затверджено:

- перспективний тематичний план наукових досліджень;
- тематичний план науково-дослідної роботи на 2010 р.;
- комплексний перспективний план експериментальної роботи Інституту та його підрозділів на 2009–2012 роки;
- перспективний план випуску друкованої продукції на 2010–2012 роки;
- план виступів науковців Інституту в освітянській пресі на 2010 р.;
- план роботи вченої ради на 2010 р.;
- план проведення масових заходів на 2010 р.;
- перспективний план роботи бібліотеки Інституту;
- зміни до:

- перспективного плану масових заходів на 2010–2013 роки;
- тематичного плану наукових досліджень Інституту на 2009 р.;
- технічних завдань НДР;

- запит на відкриття теми наукового дослідження, що розпочинається в 2010 р.

2) *питання підбиття підсумків науково-дослідної діяльності:*

- підсумки науково-дослідної роботи Інституту за 2008 р. та завдання на 2009 р.;

- звіт керівника завершеної теми “Моніторинг рівня та чинників престижності професій”, звіти керівників перехідних тем і тем, що розробляються за національними, державними та міжгалузевими програмами, про виконання науково-дослідних робіт у 2009 р.

3) *питання поточного контролю за станом виконання планів науково-дослідної роботи і рішень вченої ради:*

- про підсумки виконання планів науково-дослідної роботи в структурних підрозділах Інституту за перше півріччя 2009 р.;

- про хід виконання планових тем НДР (заслухано доповіді за трьома темами);

- про стан виконання завдань національних, державних і міжгалузевих програм, у реалізації яких бере участь Інститут;

- про хід роботи на експериментальному майданчику з теми “Організація навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу на засадах суб’єктно-вчинкового підходу”;

- про стан експериментально-дослідної роботи в Інституті;

- про стан розроблення методик дослідження та їх апробації в наукових підрозділах, що розпочали розроблення НДР у 2008 р.;

- про стан упровадження наукових розробок Інституту;

- про стан реалізації плану масових заходів Інституту на 2009 р. та зв’язки з громадськістю;

- про стан виконання плану виступів науковців в освітянській пресі;
- про висвітлення у ЗМІ наукової діяльності Інституту;
- про хід виконання заходів щодо посилення впливу результатів досліджень Інституту на розвиток соціально-психологічної науки в Україні та на психологічну освіченість її громадян;
- про хід виконання Програми спільної діяльності МОН і АПН України на 2008–2010 роки;
- про виконання індивідуальних планів співробітниками Інституту (заслухано звіти шести наукових співробітників);
- про виконання рішень вченої ради щодо: підвищення ефективності індивідуального планування наукової роботи (за підсумками аналізу індивідуальних планів співробітників Інституту на 2009 рік); забезпечення ефективної роботи редакційного відділу та оптимізації видавничої діяльності; підвищення ефективності роботи аспірантури і докторантури Інституту;
- про виконання рішень вченої ради і питань, що перебувають на контролі (щоквартально).

4) питання діяльності докторантури та аспірантури:

- затвердження:
 - тем дисертаційних досліджень аспірантів та здобувачів (затверджено 12 тем кандидатських дисертацій);
 - результатів атестації докторантів, аспірантів та здобувачів за 2008/2009 навчальний рік;
 - індивідуальних програм аспірантів та здобувачів до складання кандидатських іспитів із спеціальності 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи та 19.00.11 – політична психологія;

- програми занять для аспірантів із ознайомлення з міжнародними вимогами до оформлення публікацій у провідних фахових психологічних журналах;
- плану-графіку заслуховування наукових керівників аспірантів на засіданнях вченої ради на 2009 рік;
- про зарахування до аспірантури та докторантури Інституту;
- про результати перевірки виконання аспірантами 1-го і 2-го року навчання індивідуальних планів та дотримання навчальної дисципліни;
- про хід виконання індивідуальних планів докторантами та аспірантами в першому півріччі 2008/2009 навчального року;
- про наукове керівництво аспірантами (заслухано трьох наукових керівників);
- наукові доповіді докторантів Інституту за темами досліджень (усього чотири) і вступників до докторантури (дві).

5) *питання атестації наукових кадрів, інші кадрові питання:*

- затвердження результатів планової атестації наукових співробітників Інституту (атестовано 12 осіб);
- підбиття підсумків конкурсу на заміщення вакантних посад (проведено по конкурсу 12 осіб);
- про представлення на вчене звання старшого наукового співробітника (Іванченко С. М., Ларіна Т. О., Найдьонов М. І.);
- висунення кандидатури на здобуття стипендії Кабінету Міністрів України для молодих учених і затвердження результатів наукової роботи стипендіата Кабінету Міністрів України.

Обговорювалися також питання:

- висунення наукових праць співробітників Інституту на здобуття премії АПН України за 2008 р.;
- рекомендації до друку збірників наукових праць, які видає Інститут, та інших рукописів;

- надання підтримки директорові Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, члену-кореспонденту НАН України, докторові політичних наук, професору Левенцю Ю. А. щодо обрання у дійсні члени НАН України;

- про включення до складу авторського колективу підручника “Основи психології” Татенка В. О. і Титаренко Т. М. та підтримку їхніх кандидатур на здобуття державної премії України в галузі науки і техніки у 2010 р.

Як і в попередні роки, головну увагу у звітному році вчена рада приділяла плануванню науково-дослідної роботи Інституту; забезпеченню виконання науковими підрозділами планів науково-дослідної роботи та її відповідності технічним завданням на поточний рік, розширенню експериментальної бази та підвищенню ефективності наукових досліджень; інтенсифікації впровадження та практичного використання наукових розробок; зростанню фахового рівня наукових співробітників.

У порядку поточного контролю за виконанням науковими підрозділами планових НДР на засіданнях вченої ради було заслухано питання про хід виконання трьох планових науково-дослідних тем, а саме: “Соціально-психологічні чинники інтеграції російськомовної спільноти в українське суспільство” (науковий керівник д.психол.н., проф. Васютинський В. О.), “Теоретико-методологічні засади і прикладний потенціал когнітивної психології спілкування” (науковий керівник д.психол.н., проф. Казміренко В. П.), “Психотехнологічні складові формування в громадській думці позитивного образу освітніх і суспільних інновацій” (науковий керівник к.психол.н. Фролов П. Д.). На трьох засіданнях вченої ради заслухано звіти шести наукових співробітників про виконання індивідуальних планів науково-дослідної роботи.

На постійному контролі вченої ради також були питання поліпшення роботи аспірантури і докторантури, підвищення якості дисертаційних робіт,

дотримання аспірантами навчальної дисципліни. За звітний період на 3-х засіданнях ради було обговорено і затверджено 13 тем дисертаційних досліджень. Із них: на здобуття вченого ступеня доктора психологічних наук – 1, кандидата психологічних наук – 12 (у тому числі одна за спеціальністю 19.00.11 – політична психологія). Продовжено практику проміжного звітування докторантів у вигляді наукових доповідей на засіданнях вченої ради. У звітному році заслухано наукові доповіді “Психологія сприйняття кольору та його діагностичні можливості” (докторант Базима Б. О.), “Соціалізація дитини в агресивному медіа-середовищі” (докторант Петрунько О. В.), “Генеза автентичності у життєвому просторі особистості” (докторант Кочубейник О. М.), “Довіра громадян до політиків як соціально-психологічний феномен” (докторант Никоненко Л. В.). Щоб підвищити якість атестаційного процесу, атестацію докторантів Інституту було покладено на спеціально створену 2008 р. комісію у складі п’ятьох докторів наук.

Продовжено практику заслуховування на засіданнях вченої ради наукових керівників аспірантів, зокрема наукових керівників аспірантів останнього року навчання. Заслухано трьох наукових керівників – кандидатів психол. н. Ліщинську О. А., Кияшко Л. О., Осадько О. Ю.

Під контролем вченої ради перебувало виконання Заходів щодо посилення впливу результатів досліджень Інституту на розвиток соціально-психологічної науки в Україні та на психологічну освіченість її громадян. Заходи було розроблено і затверджено рішенням вченої ради у 2008 р. на виконання постанови Президії АПН України від 18 жовтня 2007 р. (протокол № 1-7/11-296).

Протягом 2009 р. на засіданнях вченої ради розглянуто й рекомендовано до друку 1 монографію, 1 навчально-методичний посібник, 3 методичні рекомендації, 3 збірники наукових праць.

VI. КАДРИ. ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

На кінець грудня 2009 р. в Інституті працювало загалом 109 осіб, у т. ч. науковими працівниками – 84 особи. Серед наукових працівників членів-кореспондентів АПН України – 3, докторів наук – 5, кандидатів наук – 39. Науковий ступінь мають 56% науковців, з них вчене звання професора – 5 осіб, старшого наукового співробітника або доцента – 17.

Член-кореспондент АПН України Слюсаревський М. М. на громадських засадах керує лабораторією методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень. У 2009 р. здійснював наукове керівництво плановою темою НДР “Історіогенез і методологічний простір побудови соціально-психологічних теорій”. Опублікував книгу “Ми і Я в сучасному світі”, цикл статей у фахових журналах з актуальних теоретико-методологічних питань політичної психології. Є також науковим редактором і співавтором 4-х інформаційних бюлетенів, випущених Інститутом у звітному році за результатами досліджень. Виступив з доповіддю на тему “Ситуація як об’єкт соціально-психологічного дослідження: історіогенез і сучасний стан проблеми” на звітній науковій сесії Інституту, взяв участь у низці інших масових заходів, у тому числі семінарі-нараді завідувачів кафедр, що спеціалізуються на соціально-психологічній проблематиці “Соціальна психологія в Україні: здобутки, проблеми, завдання”, круглому столі Кабінету Міністрів України на тему “Запровадження стандартів комунікації між владою та громадськістю – план дій для України”. Провів 5 прес-конференцій, на яких презентувалися результати досліджень Інституту з проблем сприйняття громадськістю освітніх реформ, запровадження в Україні зовнішнього незалежного оцінювання, особливостей останньої вступної кампанії до ВНЗ, а також динаміки електоральних намірів громадян щодо виборів Президента України, соціальної напруженості в українському суспільстві, впливу на нього світової фінансово-економічної кризи тощо. Дав кілька інтерв’ю провідним українським ЗМІ, зокрема, на 5 каналі телебачення у програмі “Я

так думаю: з Анною Безулик” виступив за темою “Проблема екзитполів і вплив громадської думки на перебіг виборчої кампанії”. Слюсаревський М. М. є президентом Асоціації політичних психологів України, віце-президентом Всеукраїнської асоціації психологів, головою редакційних рад фахових збірників “Наукові студії із соціальної та політичної психології”, “Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави”, “Психологічні перспективи”, входить до складу редакційних рад і редколегій інших наукових видань. Керував науково-дослідною роботою аспірантів.

Член-кореспондент АПН України Татенко В. О. обіймає посаду головного наукового співробітника лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень. Відповідно до визначених на звітний рік завдань ним було здійснено аналіз теоретично-методологічних підходів до вивчення інтимно-особистісної сфери людських стосунків. Опублікував навчальний посібник “Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми”, відзначений першою премією на внутрішньоінститутському конкурсі підручників і навчальних посібників; розділ “Онто-психологические аспекты понимания индивидуальности” в російсько-українсько-австрійському науково-дослідному проєкті “Психология индивидуальности: Новые модели и концепции” під науковою редакцією О. Б. Старовойтенко, В. Д. Шадрікова; статті, в яких знайшли висвітлення результати теоретично-методологічного та емпіричного дослідження інтимно-особистісної сфери людських стосунків. Виступив з доповідями на п’яти наукових зібраннях, зокрема як делегат від Інституту соціальної та політичної психології на міжнародній конференції, присвяченій 120-й річниці від дня народження С. Л. Рубінштейна у Москві. Протягом року Татенко В. О. продовжував виконувати функції наукового консультанта експериментального проєкту “Школа вчинку” на базі Канівської гімназії ім. Івана Франка. Викладав курси

“Теоретичні та методологічні проблеми психології”, “Соціальна психологія”, “Політична психологія” на психологічних факультетах ряду вищих навчальних закладів України. Виконував функції консультанта докторанта. Керував науково-дослідною роботою аспірантів та здобувачів. Є членом експертної ради із психології ВАК України, заступником голови спеціалізованої вченої ради Інституту соціальної та політичної психології АПН України. Входить до складу редколегій низки фахових видань

Чл.-кор. АПН України Титаренко Т. М. працює на посаді завідувача лабораторії соціальної психології особистості. Здійснює наукове керівництво плановою темою “Життєві завдання як передумова особистісного самоздійснення в соціумі”. У звітному році опублікувала науково-методичний посібник “Сучасна психологія особистості”; монографію “Испытание кризисом. Одиссея преодоления”, що виборола першу премію на конкурсі наукових праць в Інституті соціальної та політичної психології; низку статей, присвячених розвитку особистості в постнекласичній парадигмі. Взяла участь у написанні навчального посібника “Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека”, у підготовці колективної монографії “Проблеми психологической герменевтики” під ред. Н. В. Чепелевої. Організувала і провела разом із лабораторією когнітивної психології Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України черговий науковий семінар “Розуміння життєвого досвіду та конструювання майбутнього”. Зробила доповідь на міжнародній науково-практичній конференції “Соціалізація особистості і суспільні трансформації” (м. Чернівці). Титаренко Т. М. – голова спеціалізованої вченої ради Інституту соціальної та політичної психології АПН України, член спеціалізованої вченої ради Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України, голова журі Всеукраїнської студентської олімпіади із психології. Брала активну участь у роботі Української спілки психотерапевтів (голова Київського осередку секції гештальттерапії).

Керувала науково-дослідною роботою аспірантів, докторантів і здобувачів. У звітному році захистив докторську дисертацію її докторант П. П. Горностаї. Т. М. Титаренко – голова редакційної ради фахового видання “Психодрама и современная психотерапия”, входить до складу редакційних рад і редколегій інших фахових видань. Веде постійну рубрику “Вивчаємо самих себе” у дитячій газеті “Мішутка”.

За звітний період з Інституту звільнилося 8 осіб, у т.ч. 3 – з посад наукових працівників. Причини звільнення науковців: за власним бажанням – 2, у зв’язку із вступом до аспірантури – 1. Прийнято на роботу 22 особи, з них на посади наукових співробітників – 12. Серед прийнятих на роботу 5 кандидатів наук.

Згідно з рішеннями ВАК України було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності соціальна психологія, психологія соціальної роботи: Кияшко Л. О. – завідувачці лабораторії психології політичної участі; Найдьонову М. І. – провідному науковому співробітникові лабораторії моніторингу суспільно-політичних процесів; Циганенко Г. В. – старшому науковому співробітникові лабораторії фундаментальних і прикладних проблем спілкування.

В аспірантурі Інституту станом на 01.01.2010 р. навчається 65 аспірантів, із них за рахунок внутрішньовідомчого бюджету – 21, фізичних та юридичних осіб – 44.

За спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи в стаціонарній аспірантурі навчається 27 аспірантів, у заочній – 32; за спеціальністю 19.00.11 – політична психологія – 6 осіб (по 3 особи в стаціонарній та заочній аспірантурі). Наукове керівництво їх роботою здійснюють 5 докторів психологічних наук (із них 4 – професори), 1 доктор соціологічних наук (професор), 15 кандидатів психологічних наук, 2 кандидати філософських наук.

У 2009 р. завершили навчання в аспірантурі 7 аспірантів, із них – 3 особи, які навчалися за рахунок внутрішньовідомчого бюджету. Вони працювали в Інституті соціальної та політичної психології АПН України на посади: молодший науковий співробітник лабораторії моніторингу суспільно-політичних процесів – Хоріна О. І.; старший лаборант лабораторії фундаментальних і прикладних проблем спілкування – Подофей С. О.; старший лаборант лабораторії соціальної психології особистості – Савінов В. В. Тексти дисертацій цих аспірантів обговорено на засіданнях лабораторій: моніторингу суспільно-політичних процесів, соціальної психології особистості, методології психосоціальних та політико-психологічних досліджень і рекомендовано доопрацювати й повторно заслухати в наукових підрозділах установи.

У звітному році прийнято до захисту дисертацію “Соціально-психологічні чинники життєвого цілепокладання студентської молоді” із спеціальності 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи випускниці аспірантури 2008 р. Копотун М. М. (науковий керівник – чл.-кор. АПН України, д. психол. н., професор Титаренко Т. М.; робота виконувалася в лабораторії соціальної психології особистості; аспірантка навчалася за рахунок внутрішньовідомчого бюджету).

У 2009 р. до завершення терміну навчання з госпрозрахункової аспірантури Інституту відраховано 4 особи: за власним бажанням аспірант 1-го року навчання заочного відділення Сидоров В. А. (наказ № 3 асп./к від 20.02.2009 р.); з правом поновлення: за власним бажанням аспірантка 2-го року навчання стаціонарного відділення Назаренко Т. В. (наказ № 10 асп./к від 02.06.2009 р.); через неможливість подальшої оплати за навчання – аспірантка 1-го року навчання стаціонарного відділення Карасьова О. В. та аспірант 2-го року навчання заочного відділення Орешков М. М. (накази, відповідно, № 10 асп./к від 02.06.2009 р., № 16 асп./к від 30.09.2009 р.). У вересні звітного року проведено набір до аспірантури Інституту на 2009/10

навчальний рік. За результатами складання вступних іспитів до бюджетної аспірантури зараховано 5-х осіб, до госпрозрахункової – 11. За спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи розпочали навчання 10 аспірантів: по 5 осіб на стаціонарному та заочному відділеннях; за спеціальністю 19.00.11 – політична психологія – 6 осіб: по 3 особи на стаціонарному та заочному відділеннях. На спеціальність 19.00.01 – загальна психологія, історія психології конкурс не відбувся. На час навчання в аспірантурі гуртожитком забезпечені чотири аспіранти, які зараховані до бюджетної аспірантури.

У жовтні–грудні поточного року для аспірантів 1-го року навчання було організовано лекції і практичні заняття з курсів “Теоретичні та методологічні проблеми психології”, “Політична психологія як наука”, “Психологія особистості”, “Соціально-психологічні особливості формування політичної культури особистості”, “Основи математичної статистики та комп’ютерні програми обробки даних”, “Методологічні проблеми соціально-психологічних досліджень”, “Методологія дисертаційного дослідження” тощо (усього понад 400 год.).

Згідно з “Положенням про матеріальне стимулювання аспірантів та докторантів Інституту соціальної та політичної психології АПН України” за активну громадську роботу у 2008/09 навчальному році 6 аспірантів установи отримали премії (наказ № 29-асп. від 26.10.2009 р.), 7 – матеріальну допомогу (наказ № 28-асп. від 26.10.2009 р.).

У звітному році у зв’язку із завершенням терміну перебування в докторантурі Інституту відраховано трьох докторантів. Успішно завершила докторантуру к. психол. н. Кочубейник О. М. Текст її дисертації “Гене́за автентичності у життєвому просторі особистості” обговорено на розширеному засіданні лабораторії соціальної психології особистості та рекомендовано до захисту (науковий консультант – чл.-кор. АПН України, д. психол. н., професор Титаренко Т. М.). Підготовлено і обговорено в

наукових підрозділах установи тексти дисертацій Петрунько О. В. “Соціалізація дитини в агресивному медіасередовищі” та Базими Б. О. “Психологія сприймання кольору та його психодіагностичні можливості” (наукові консультанти, відповідно, – д. психол. н., професор Васютинський В. О., д. психол. н., професор Бурлачук Л. Ф.). У звітному році захистив дисертацію “Психологія рольової самореалізації особистості” випускник докторантури 2003 р., завідувач лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин Горностай П. П. (науковий консультант – чл.-кор. АПН України, д. психол. н., професор Титаренко Т. М.). У вересні 2009 р. здійснено набір до докторантури Інституту на 2009/10 навчальний рік. На спеціальність 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи зараховано доцента кафедри психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Яремчук О. В. Станом на 01.01.2009 р. в докторантурі Інституту перебуває три докторанти.

У звітний період для складання кандидатських іспитів, написання та захисту кандидатської дисертації до лабораторії психології має та спільнот Інституту прикріплено одного здобувача. У зв’язку із завершенням терміну перебування зі складу здобувачів відраховано сім осіб; один здобувач відрахований у зв’язку із виконанням у повному обсязі індивідуального плану роботи та захистом кандидатської дисертації, ще один – через несплату за навчання. Станом на 01.01.09 р. в Інституті соціальної та політичної психології в статусі здобувача наукового ступеня перебуває 17 осіб, наукове керівництво якими здійснюють, як правило, на громадських засадах 11 провідних учених установи.

У 2009 р., як і в попередні роки, на засіданнях вченої ради систематично розглядалися питання щодо підвищення ефективності діяльності аспірантури та докторантури Інституту. Дотримується практика заслуховування звітів та наукових доповідей докторантів, звітів наукових керівників тих аспірантів, які завершували навчання в аспірантурі в

поточному році. Успішній роботі докторантів та аспірантів сприяють створені у вересні 2007 р. постійно діючої комісії з питань проведення атестації докторантів та планові обговорення результатів роботи аспірантів на засіданнях лабораторій. З цією метою призначалися внутрішні рецензенти частин тексту дисертації, які виносилися на обговорення, забезпечувався відповідний рівень кваліфікації учасників обговорення (у т. ч. проводилися спільні засідання кількох підрозділів чи залучалися до обговорень доктори наук з інших підрозділів). У звітний період здійснювався постійний контроль за поточною роботою аспірантів, зокрема за чітким дотриманням ними термінів виконання робіт, затверджених індивідуальними планами. Аспіранти, докторанти, здобувачі активно залучалися до участі в наукових заходах Інституту: наукових та науково-практичних конференціях, методологічних семінарах, звітній науковій сесії тощо. Частково вирішувалася проблема надання аспірантам відряджень до провідних бібліотек Російської Федерації.

У підготовці науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру і докторантуру існують певні проблеми. Не знято з порядку денного питання забезпечення пошукачів наукового ступеня комп'ютерною та іншою оргтехнікою, їх доступу до інтернет-мережі. Актуальним залишається питання надання аспірантам заочної форми навчання місць у гуртожитку для тимчасового проживання (на період атестації, роботи в наукових бібліотеках м. Києва тощо).

VII. РОБОТА СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ

Спеціалізовану вчену раду Д 26.457.01 в Інституті соціальної та політичної психології АПН України створено за наказом ВАК України за № 269 від 06.05.2009 р. на виконання постанови Президії ВАК України № 13-06/1 від 28.04.2009р. Спеціалізованій раді надано право приймати до розгляду і проводити захисти дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальностями: 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи та 19.00.11 – політична психологія. Термін повноважень спеціалізованої вченої ради Д 26.457.01 – від 28.04.2009р. до 28.04.2011р.

Очолює раду чл.-кор. АПН України, д. психол. н., професор Титаренко Т. М.; заступником голови ради є чл.-кор. АПН України, д. психол. н., професор Татенко В. О.; вченим секретарем – к. психол. н., старший наук. співробітник Жадан І. В.

Відповідно до плану роботи спеціалізованої вченої ради за звітний період було проведено 12 засідань, на яких відбулося 6 захистів дисертацій, у т. ч.:

5 – на здобуття наукового ступеня кандидата наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи;

1 – на здобуття наукового ступеня доктора наук за спеціальністю 19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи.

4 захищені дисертації, а також автореферати всіх дисертацій написано українською мовою, 2 дисертації – російською.

Випадків відхилення дисертацій не було.

Менше половини засідань відвідала д. психол. н. Третьяченко Вікторія Віталіївна.

Аналіз тематики захищених дисертацій

Тема докторської дисертації пов'язана з тематичним планом і комплексною програмою науково-дослідної роботи Інституту соціальної та політичної психології АПН України, а здобувач докторського ступеня

Горностай П. П. був докторантом Інституту. Теми захищених кандидатських дисертацій узгоджені з тематикою досліджень наукових установ, де виконувалися ці дисертації, а саме: кафедри соціальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Кравченко В. Ю.), кафедри психології Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка (Дерев'янка С. П., Ляховець Л. О.), кафедри психології Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського (Духніч О. Є., Брунова-Калісецька І. В.).

Аналіз змісту дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Д 26.457.01

Дисертація *Горностая П. П. “Психологія рольової самореалізації особистості”* присвячена розробленню рольової моделі як основи теорії особистості, в якій визначено базові соціально-психологічні закономірності та особливості рольового функціонування і самореалізації, рольової соціалізації, рольового становлення та саморозвитку, рольової структурної організації особистості. Автором обґрунтовано й означено ряд нових психологічних понять: локус рольового конфлікту, рольова компетентність, рольове переживання, зона перспективного розвитку, що дає змогу описувати особистість з позицій драматургічно-рольового підходу.

У роботі *Кравченко В. Ю.* на тему *“Довіра як прояв афіліативної потреби особистості в юнацькому віці”* обґрунтовано і верифіковано структурно-функціональну модель довіри в юнацькому віці, в якій відображаються виявлені специфічні ознаки довіри в цьому віковому періоді, що безпосередньо пов'язані з афіліативною потребою особистості; виявлено змістові варіанти довірчого спілкування в юнацькому віці; визначено психосемантичний простір якостей, що складають уявлення юнаків і дівчат про людину, яка викликає довіру.

Дисертація *Дерев'янка С. П. "Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища"* присвячена виявленню особливостей впливу емоційного інтелекту на соціально-психологічну адаптацію особистості до студентського середовища. Зокрема, встановлено зв'язок між рівнем емоційного інтелекту та способами подолання дискомфортних емоційних станів, між рівнем складових емоційного інтелекту та співвіднесенням особистісної і соціальної адаптованості; розкрито роль емоційного інтелекту та його складових у сфері комунікативної поведінки.

Духніч О. Є. у дослідженні на тему *"Етнокультурні особливості нарративного самоконституювання та взаємної ідентифікації слов'ян та кримських татар"* застосувала нарративні техніки дослідження та глибинно-психологічну методологію до вивчення традиційно соціально-психологічної проблематики міжгрупових відносин (у даному контексті відносин етнокультурних груп). У роботі експліковано та описано (на підставі особистісних нарративів слов'ян і кримських татар) властиві для кожної етнокультурної групи моделі самоконституювання суб'єкта, що визначають систему його самоототожнень, а також способи концептуалізації ним дійсності.

У дослідженні *Брунової-Калісецької І. В. "Психологічна самоефективність як фактор крос-культурної адаптації"* запропоновано нове бачення поняття самоефективності особистості як інтегральної характеристики її самосвідомості під кутом зору діяльнісного та суб'єктного підходів; створено структурно-функціональну модель самоефективності особистості як суб'єкта діяльності; теоретично обґрунтовано пояснювальну модель стадій і типів крос-культурної адаптації та представлено емпіричне її підтвердження.

Робота *Ляховець Л. О.* на тему *"Особливості формування соціального інтелекту у майбутніх психологів"* присвячена теоретичному

й емпіричному дослідженню змісту структурних компонентів соціального інтелекту майбутніх психологів та розробленню психологічних засобів формування соціального інтелекту в умовах вищого навчального закладу. Авторкою встановлено зв'язок між індивідуально-психологічними характеристиками та обумовленими ними формами вияву соціального інтелекту у студентів та психологів-практиків, з'ясовано внутрішні і зовнішні психологічні умови формування соціального інтелекту.

Аналіз рівня застосування наукових результатів розглянутих робіт

Результати наукових досліджень здобувачів представлено у 118 друкованих працях, з яких 1 монографія, 1 методичний посібник, 113 – статті (у т. ч. 70 – у фахових виданнях, визначених переліком ВАК), решта 3 – тези.

Актуальність досліджень, здійснених здобувачами, підтверджено довідками й актами про впровадження в практику консультаційної роботи та педагогічну практику вищих навчальних закладів, загальноосвітніх навчальних закладів, Українського незалежного центру політичних досліджень.

Зокрема, результати наукового дослідження *Горностая П. П.* було використано в авторському навчальному курсі “Гендерні ролі та гендерно-рольові конфлікти”, який викладається для практичних психологів міст Києва, Мелітополя, Луганська, Ужгорода; у навчальному курсі “Драматургічний підхід у практичній психології”, що викладається магістрантам і слухачам сертифікатної програми “Практична психологія” НаУКМА; у тренінговій програмі “Ресурси жіночності і мужності”, упровадженій на соціально-психологічному факультеті Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Результати дослідження *Дерев'янка С. П.* упроваджено в навчальний процес підготовки студентів з фаху “Психологія” — здобувачка розробила і

викладає спецкурс “Феноменологія емоційного інтелекту: соціально-психологічні аспекти”.

Запропонована *Кравченко В. Ю.* розвивально-корекційна програма для розвитку довіри була впроваджена в підготовці студентів-психологів у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

Запропоновані *Духніч О. Є.* розробки методичних і тренінгових матеріалів за курсом “Культура добросусідства” було використано для формування соціальної компетентності школярів. Матеріали дисертації *Духніч О. Є.* використовуються в проектах, що реалізуються Українським незалежним центром політичних досліджень.

Результати дослідження *Брунової-Калісецької І. В.* використовувалися під час проведення психологічного моніторингу за результатами впровадження інтегрованого курсу “Культура добросусідства”, розробленого Кримським відділенням Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського разом з МОН АР Крим. Матеріали дослідження було покладено в основу курсу лекцій “Етнічна психологія” для студентів факультету психології.

Напрацювання *Ляховець Л. О.* упроваджено в практику підготовки студентів-психологів у Чернігівському державному педагогічному університеті ім. Т. Г. Шевченка. Програма навчального спецкурсу “Психологічний тренінг” (“Розвиток соціального інтелекту”), розроблена здобувачкою, викладається студентам 3-го курсу спеціальності “Психологія. Соціальна психологія”.

Особливий інтерес для практичних психологів становлять такі розробки здобувачів: система психопрактичних і психотерапевтичних методів та методик, що базуються на парадигмі психологічних ролей (*Горностай П. П.*); програма тренінгу, спрямованого на підвищення рівня довіри до себе та інших (*Кравченко В. Ю.*); цикл тренінгових занять, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту та оптимізацію соціально-

психологічної адаптації особистості до стосунків у навчальній групі (*Дерев'янка С. П.*); тренінговий навчальний курс управління міжетнічним різноманіттям для слухачів факультетів перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, представників місцевого самоврядування (*Духніч О. Є.*); комплекс методик для експрес-діагностування загального рівня і структурних особливостей самоефективності особистості, стадій і типів її крос-культурної адаптації (*Брунова-Калісецька І. В.*); програма тренінгу, спрямованого на формування соціального інтелекту студентів-психологів у процесі навчально-професійної підготовки у вищій школі (*Ляховець Л. О.*).

VIII. ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ

Відповідно до плану масових заходів АПН України і плану масових заходів Інституту соціальної та політичної психології АПН України у 2009 р. організовано і проведено:

VI міжнародну науково-практичну конференцію “Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія” (26–28 лютого, м. Київ) – спільно з Інститутом мистецтв Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Національною медичною академією післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика, Центром психології руху та творчого самовираження, ГО “Арт-терапевтична асоціація”. У конференції брали участь науковці, соціальні працівники, педагоги, шкільні психологи, психологи, які працюють у сфері бізнесу, психотерапевти і психіатри, що цікавляться арт-терапією, та практичні арт-терапевти з різних регіонів України, а також представники цього напрямку із США, Росії, Білорусі. Діапазон представлених напрямів арт-терапевтичної роботи відрізнявся широтою як за змістом, так і за цільовою аудиторією та призначенням. Генеральним інформаційним партнером виступила всеукраїнська газета “Психолог.” Статті учасників конференції опубліковано у збірнику: “Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія”: Матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 26–28 лютого 2009 р.) / За наук. ред. А. П. Чуприкова, Л. А. Найдьонові, О. А. Бреусенка-Кузнецова, О. Л. Вознесенської, О. М. Скнар. – К.: Міленіум, 2009. – 132 с.;

III всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю “Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: Подорож у просторі змін” – у межах Всеукраїнського фестивалю науки (29–31 травня, м. Мелітополь) спільно з Мелітопольським державним педагогічним університетом, Мелітопольським інститутом екології та соціальних технологій ВНЗ ВМУРоЛ “Україна”, Мелітопольським міським центром соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді. У конференції взяли участь науковці, викладачі ВНЗ, представники

громадських об'єднань, соціологи, психологи, соціальні працівники з Миколаєва, Івано-Франківська. Луганська, Запріжжя, Львова, Чернігова, а також з Мінська (Білорусь) та Москви (Росія). Розглядалися проблеми творчої взаємодії працівників соціальної сфери з науковцями, викладачами, практичними психологами, аналізувалися особливості консультування й роботи з клієнтами. У межах конференції презентували майстер-класи завідувач лабораторії малих груп та міжгрупових відносин к. психол. н. Горностаї П. П., провідний наук. співробітник к. філос. н. Лазоренко Б. П., старший наук. співробітник, к. психол. н. Вознесенська О. Л., наук. співробітник, к. психол. н. Скнар О. М., наук. співробітник Плетка О. Т. та ін. Інформаційними партнерами заходу стали: всеукраїнська газета "Психолог", журнал "Соціальний педагог". За матеріалами конференції готується до друку збірник "Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: Подорож у просторі змін": Матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (29–31 травня, м. Мелітополь). – К.: Міленіум, 2009. Окремі статті друкуватимуться в спецвипуску фахового журналу "Психологічні перспективи";

семінар-нараду завідувачів кафедр, що спеціалізуються на соціально-психологічній проблематиці, "Соціальна психологія в Україні: здобутки, проблеми, завдання" (22 травня, м. Київ). Представники 27 університетів України обговорили увесь комплекс питань розвитку соціально-психологічної науки і викладання психологічних дисциплін у вищій школі, обмінялися досвідом, поділилися здобутками, з'ясували "вузькі місця" і можливі способи вирішення проблем. Розмова відбувалась у форматі "круглого столу" під головуванням директора Інституту, члена-кореспондента АПН України М. М. Слюсаревського. Основну увагу було приділено змісту курсів як із загальної, та і із соціальної психології, а також спеціальних дисциплін (організаційної, економічної, індустріальної

психології, психології управління тощо), співвідношенню в них фундаментальної і прикладної складових, проблемам викладання для психологів і непсихологів. Особливий наголос робився на необхідності фундаменталізації і технологізації соціально-психологічного знання. Завідувачі кафедр обговорили проект концепції розвитку соціальної психології в Україні. У межах наради відбулися авторські презентації навчальних посібників і монографій, підготовлених ученими Інституту соціальної та політичної психології АПН України. Робота семінару-наради висвітлювалася в педагогічній пресі;

VII міжнародну науково-практичну конференцію “Молодь і держава” (25–27 вересня, смт. Юріївка Донецької обл.). – спільно з Донецькою обласною державною адміністрацією та Донецьким обласним центром перепідготовки кадрів. Метою заходу було сприяння міжрегіональній співпраці у сфері молодіжної політики та підвищенні громадської активності молоді. На конференції працювали секції: “Значення державної політики в духовному і фізичному вдосконаленні молоді”; “Роль держави у сфері соціального становлення та розвитку молоді”; “Місьцеве самоврядування в Україні: роль і місце молоді”; “Сучасні аспекти відносин України з ЄС і НАТО очима молоді”. З доповідями виступили завідувачка лабораторії психології політичної участі Кияшко Л.О. та наук. співробітники лабораторії. За результатами роботи прийнято звернення учасників конференції до молоді України;

міжнародну наукову конференцію “Соціально-психологічні особливості сучасної молоді” (2–3 грудня, м. Чернігів) – спільно з Чернігівським державним педагогічним університетом ім. Т. Г. Шевченка. На конференції обговорювалися загальнопсихологічні та онтогенетичні аспекти розвитку особистості, соціально-психологічні особливості сучасної молоді, еколого-психологічні аспекти молодіжної свідомості. З доповідями виступили заступник директора з наукової роботи к. психол. н.

Найдьонова Л. А., завідувач лабораторії соціально-психологічних технологій к. психол. н. Фролов П. Д., кандидати психол. н. Найдьонов М. І., Лазоренко Б. П., Петрунько О. В. Статті, підготовлені учасниками конференції, готуються до друку в збірнику наукових праць “Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки”;

VII науковий семінар “Життєвий досвід та завдання особистості” (12 червня, м. Київ) – лабораторією соціальної психології особистості Інституту та лабораторією психології особистості ім. П. Р. Чамати Інституту психології ім. Г. С. Костюка. Розглянуто контексти психології герменевтики, наративної психології, ситуаційного аналізу. Відбулася зацікавлена і глибинна дискусія з питань постнекласичного підходу до проблем особистості в сучасну добу. На семінарі було виголошено 15 наукових доповідей, серед яких 7 – співробітниками та аспірантами лабораторії соціальної психології особистості. Статті за матеріалами доповідей буде надруковано в збірнику наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України “Актуальні проблеми психології”, видання якого заплановано на 2010 р.;

IV науково-практичний семінар з актуальних проблем впровадження суб’єктно-вчинкової парадигми в освіту “Політична психологія і школа” (19 вересня, м. Канів) на базі Канівської гімназії ім. І. Франка. У межах семінару під керівництвом головного наук. співробітника лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень чл.-кор. АПН України, д. психол. н. Татенка В. О. відбулася дискусія на тему ***“Патріотизм як духовна цінність, почуття і вчинок.*** У дискусії взяли участь вчений секретар к. пед. н. Григоровська Л. В., наукові співробітники Інституту Маматова А. С., Туник М. О.;

IX міжінститутський теоретичний семінар з медіа-психології та медіа-освіти “Точки перетину освітнього середовища з медіа-простором” (21 вересня, м. Київ). – спільно з Інститутом журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. На семінарі обговорювались особливості співпраці психологів, журналістів, медіа-педагогів на перетині освітнього та інформаційного просторів. З доповідями “Інформаційно-технологічна безпека школяра: медіа-гігієнічний підхід”, “Медіа-освіта: практика вимагає теорії,” “Школа як осередок формування медіа-освіти” виступили: к. психол. н. Мироненко Г. В., к. істор. н. Баришполець О. Т., наук. співробітник Стерденко С. М. Відбулася презентація навчального посібника “Медіа-культура особистості: соціально-психологічний підхід”;

науковий семінар “Інформаційний вплив: шляхи та методи вивчення” в межах Всеукраїнського фестивалю науки (25 травня, м. Київ). організований лабораторією психології масової комунікації та медіа-освіти спільно з кафедрою теорії масових комунікацій Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка та лабораторією соціально-психологічних технологій Інституту. Розглядалися перспективи розвитку й використання нових методів дослідження в соціальних комунікаціях, особливості інформаційного впливу. Було заслухано 12 доповідей, серед яких особливий інтерес учасників семінару викликали доповіді “Психометрика соціальних комунікацій: валідність, надійність, достовірність дослідницьких методів” заступника директора Інституту з наукової роботи к. психол. н. Найдьонові Л. А. і “Мультидисциплінарне вивчення інформаційного впливу: перспективи інтеграції” завідувача лабораторії соціально-психологічних технологій к. психол. н. Фролова П. Д.;

українсько-російський теоретико-методологічний семінар “Психологія індивідуальності: у пошуках нової парадигми” (20 жовтня,

м. Київ), організований лабораторією психосоціальних і політико-психологічних досліджень. Обговорювалося психологічне осмислення проблем індивідуальності в новому соціокультурному і науковому контекстах, було представлено авторські концепції та моделі сучасних парадигм психології індивідуальності: онтопсихологічну, суб'єктну, соціокультурну. З доповідями виступили доктори психол. н. Татенко В. О., Старовойтенко О. Б. Відбулася презентація спільної російсько-української монографії “Психология индивидуальности: Новые аспекты и концепции” / Під наук. ред. Старовойтенко О. Б., Шадрікова В. Д. – М.: НОУ ВПО МПСИ, 2009;

VIII загальноукраїнську студентську науково-практичну конференцію “Молодь, соціальна політика і проблеми національного відродження України” (15 квітня, м. Донецьк) на базі Донецького інституту ринку та соціальної політики. У конференції взяли участь більш як 160 студентів ВНЗ України, підготовкою яких керували 63 науковці, у т. ч. і співробітники Інституту. Було представлено більше 30 ВНЗ України, а саме з Донецької, Чернігівської, Харківської, Луганської, Вінницької, Львівської, Одеської і Львівської областей. Обговорювалися проблеми професійної орієнтації та самовизначення молоді, національної культури, національної ідентичності, соціальної структури українського суспільства, відродження української мови на Донеччині, лідерства та керівництва в бізнесі і політиці, а також соціально-психологічні особливості сучасної молоді, її соціалізація, національне виховання, електоральна та політична активність. Напрацювання учасників конференції надруковано в збірнику статей “Молодь, соціальна політика і проблеми національного відродження України”: Матеріали загальноукр. студент. наук.-практ. конф. (15 квітня 2009 р., м. Донецьк). – Донецьк: Донецький ін-т ринку та соціальної політики, 2009. – 422 с.;

методологічний семінар “Проблема дискурсу в сучасній психології”
(2 червня, м. Київ) – за ініціативи лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень з метою інтеграції різних наукових позицій щодо розвитку поняттєвого апарату психологічної науки та можливостей впровадження різних наукових парадигм. Учасники семінару заслухали наукову доповідь д. психол. н., проф. Казміренка В. П. та доповіді, підготовлені співробітниками лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень – к. психол. н. Жовтянською В. В. і к. філос. н. Скорик М. М., а також низку співдоповідей, з якими виступили наукові співробітники інших підрозділів Інституту, зокрема заступник директора з наукової роботи к. психол. н. Найдьонова Л. А., провідний науковий співробітник к. психол. н. Найдьонов М. І., молодший науковий співробітник Белоножко Є. В. У роботі семінару взяла участь професор Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського д. психол. н. Каліна Н. Ф.;

круглий стіл “Цінності як чинник соціалізації особистості”
(24 березня, м. Київ). На засіданні обговорювалися проблеми соціалізаційних ресурсів духовних цінностей молоді, формування цінностей у навчальному процесі, психологічних закономірностей розвитку правових цінностей особистості; розглядалася роль цінностей у процесі політичної соціалізації учнівської і студентської молоді та в ресоціалізації алко- і наркозалежної молоді;

круглий стіл “Практики “зцілення та оздоровлення” в культурах – порушення конституційного права людини на здоров’я. Способи соціального захисту” (27 листопада, м. Київ) – спільно з ВГО “Культури і суспільство”, Дніпропетровським центром “Діалог”. Обговорювалися психологічні засади привабливості “цілительських” культових ритуалів та психологічні механізми залучення учасників сеансів масового “зцілення”. З доповідями виступили заступник директора Інституту з наукової роботи

к. психол. н. Найдьонова Л. А., завідувач лабораторії психології мас та спільнот д. психол. н. Васютинський В. О., к. психол. н. Ліщинська О. А.;

круглий стіл “Інтеграція російськомовної спільноти в сучасне українське суспільство: соціально-психологічні механізми” (3 грудня, м. Луганськ) – за ініціативи лабораторії психології мас та спільнот на базі Луганського національного університету ім. Тараса Шевченка за участю аспірантів, викладачів та представників місцевих ЗМІ. Завідувачем лабораторії д. психол. н. Васютинським В. О., кандидатами психол. н. Белавіною Т. І., Ліщинською О. А., Мяленко В. В. було презентовано результати досліджень лабораторії з проблем національної ідентичності російськомовних громадян України. Особливо гострі дискусії виникли з приводу вживання української і російської мов, трансформації соціально-політичної ідентичності громадян України. Матеріали круглого столу висвітлювалися місцевими ЗМІ.

Замість **міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Актуальні проблеми медіа-освіти в Україні”** проведено **I міжнародну науково-методичну інтернет-конференцію “Актуальні проблеми когнітивної психології спілкування”** (квітень–травень, м. Київ), організовану лабораторією фундаментальних і прикладних проблем спілкування. У роботі конференції взяли участь вітчизняні і зарубіжні фахівці. Розглядалася проблематика, спрямована на розширення наукових уявлень про місце і роль когнітивних процесів у структурі спілкування. У центрі уваги учасників було з’ясування механізмів когнітивного регулювання комунікативних та інтерактивних процесів, розроблення методологічних засад когнітивної психології спілкування в забезпеченні досліджень соціально-психологічних процесів взаєморозуміння, формування соціальних діалогів різних соціальних спільнот та соціальних груп тощо. Роботу було організовано у форумному режимі: після простої процедури реєстрації на сайті Інституту всі охочі мали змогу взяти участь в

обговоренні порушених проблем, ознайомитися з повнотекстовими матеріалами статей, залишити свій коментар. Матеріали інтернет-конференції розміщено на сайті Інституту за адресою www.ispp.org.ua.

Замість *круглого столу* “Актуальні проблеми молодіжного руху в Україні” відбулася дискусія для студентів ВНЗ “Шляхи самореалізації молоді людини в сучасному суспільстві” (19 березня, м. Київ), організована лабораторією психології політичної участі спільно з Міжнародним центром національного відродження. У дискусії взяли участь завідувачка лабораторії психології політичної участі к. психол. н. Кияшко Л. О., наук. співробітники Краснякова А. О., Бородчак М. В., Ніколіца Ю. О., докторант Полунін О. В.

Літню психологічну школу “На Свितязі”, проведення якої планувалося спільно з Волинським національним університетом імені Лесі Українки, за ініціативи співорганізатора та у зв’язку недофінансуванням перенесено на наступний, 2010-й, рік. *Науковий семінар “Соціально-психологічні особливості особистісної самореалізації в сучасному суспільстві”*, який планувався в межах згаданого вище масового заходу, проведено 25–26 грудня (м. Луцьк) на базі Волинського національного університету імені Лесі Українки для студентів, аспірантів та викладачів. Обговорення проблем самореалізації особистості зосередилося навколо професійного вибору та політичних орієнтацій молоді. За результатами семінару прийнято рішення про необхідність упровадження відповідної тематики в зміст семінарських і практичних занять із дисциплін соціально-психологічного циклу.

Крім того, поза планом проведено:

арт-калейдоскоп “Арт-мозаїка 2009” (23–27 січня, с. Мигово Вижницького р-ну Чернівецької обл.) громадським об’єднанням “Арт-терапевтична асоціація” (керівник асоціації – старший наук. співробітник

к. психол. н. Вознесенська О. Л.) за підтримки Інституту соціальної та політичної психології АПН України та кафедри загальної і медичної психології медико-психологічного факультету Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця, кафедри практичної психології Інституту соціології, психології та управління Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, Мелітопольського інституту екології і соціальних технологій ВНЗ ВМУРоЛ “Україна”, ГО “Центр руху і творчого самовираження”. У межах заходу провели майстер-класи: к. психол. н. Скнар О. М., співробітники Інституту Плетка О. Т., Савінов В. В.;

науково-практичний семінар “Творча багатовимірність простору арт-терапії” (30 вересня, м. Київ) – спільно з ГО “Арт-терапевтична асоціація”. У семінарі брали участь викладачі, науковці, психотерапевти, що цікавляться арт-терапією, та практичні арт-терапевти; було представлено творчі майстерні і майстер-класи. Організатор і ведуча – старший наук. співробітник к. психол. н. Вознесенська О. Л.;

науково-практичний семінар-тренінг “Життя в епоху ВІЛ/СНІД” (2–3 квітня, м. Київ) лабораторією психології малих груп та міжгрупових відносин для аспірантів і співробітників Інституту (організатор і тренер – молодший наук. співробітник Никоненко Л. М.). Основний зміст заходу – інформування про стан проблеми захворюваності на СНІД у світі та Україні; правда і стереотипи щодо можливості інфікування; лікування та консультування. У межах тренінгу відбулося засідання медіа-клубу, перегляд та обговорення документального фільму відповідної проблематики.

Науковці Інституту взяли участь у **методологічному семінарі АПН України “Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України”** (18 березня, м. Київ). На секційних засіданнях виголошено доповіді наук. співробітниками Інституту, серед яких

завідувачка лабораторії к. психол. н. Жадан І. В., наук. співробітники к. психол. н. Скнар О. М., Вольфовська Т. О., Позняк С. І., молодший наук. співробітник М'яленко В. В.

Звітна наукова конференція співробітників Інституту соціальної та політичної психології АПН України “Соціальна і політична психологія сьогодні: здобутки, проблеми, нові рубежі”, присвячена 15-річчю Інституту, відбулася 11–12 березня. На конференції з доповідями виступили директор Інституту чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М.; заступник директора з наукової роботи Найдьонова Л. А.; завідувачі лабораторій чл.-кор. АПН України, д. психол. н. Титаренко Т. М., доктори психол. н. Васютинський В. О., Казміренко В. П., кандидати психол. н. Горностай П. П., Жадан І. В., Кияшко Л. О., Фролов П. Д. та ін. Загалом виголошено 25 і обговорено 8 стендових доповідей, у яких представлено доробок усіх наукових підрозділів Інституту. За підсумками конференції видано збірник статей “Наукові студії із соціальної та політичної психології”. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23(26).

Співробітники, докторанти та аспіранти Інституту брали участь у *масових заходах, що проводились іншими організаціями та установами*. Серед них:

всукраїнські наукові і науково-практичні конференції: “Формування комунікативної та конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців у процесі професійного навчання” (січень, м. Київ); “Технології інтелектуальної діяльності” (лютий, м. Київ); “Теорія і практика монодрами” (лютий, м. Львів); “Сучасна субкультура та її вплив на формування життєвих орієнтацій молоді” (березень, м. Київ); “Системна сімейна психотерапія: дегустація методу” (березень, м. Київ); “Вектори психології – 2009” (березень, м. Харків); “Психолого-педагогічний супровід фахового зростання особистості у системі неперервної професійної освіти” (квітень, м. Київ); “Народні звичаї, традиції та обряди: етнорегіональний

вимір у полікультурному просторі освіти” (квітень, м. Івано-Франківськ); “Соціальна робота у сучасному світі” (травень, м. Київ); “Роль молоді у політичному житті України та Західної Європи” (травень, м. Київ); “Психологічна служба ВНЗ: досвід та перспективи розвитку” (травень, м. Запоріжжя); “Психологічні проблеми сприймання” (червень, м. Київ); “Сучасні напрямки практичної психології” (жовтень, м. Запоріжжя); “Проблеми розвитку соціологічної теорії: українське суспільство та глобальні зміни” (листопад, м. Київ); “Психон 2009” (грудень, м. Київ);

наукові семінари: “Корпоративна культура як ресурс підвищення ефективності праці” (січень, м. Київ); “Постнекласична методологія: між розвитком та еволюцією” (лютий, м. Київ); “Психологічні засади соціальної мобільності” (травень, м. Івано-Франківськ); “Методологічні проблеми психології особистості” (жовтень, м. Івано-Франківськ); “Формування інтелігентності освітянина як актуальне завдання вищої школи” (вересень, м. Київ); “Глибинні аспекти практичної психології” (жовтень, м. Ялта);

круглі столи: “Громадянин і влада: патерналістські та авторитарні настрої в Україні” (січень, м. Київ); “Проблеми економічної соціалізації молоді в умовах фінансово-економічної кризи” (лютий, м. Київ); “Новітня еміграція: проблеми соціального і національного сирітства” (лютий, м. Івано-Франківськ); “Європейські цінності сучасної молоді” (квітень, м. Київ); “Принципи та механізми маніпулювання свідомістю: політичний аспект” (травень, м. Київ); “Обережно: пиво – тверезий погляд” (вересень, м. Київ); “Роль дитячих, молодіжних об’єднань у формуванні громадянського суспільства” (жовтень, м. Київ); “Запровадження технології забезпечення якості громадянської освіти в школі” (жовтень, м. Київ); “Запровадження стандартів комунікації між владою та громадськістю – план дій для України” (грудень, м. Київ); “Державна служба зайнятості України на ринку праці в умовах світової економічної кризи: питання теорії та виклики практики” (грудень, м. Київ).

Загалом протягом звітнього року науковцями Інституту в межах 209 масових заходів було виголошено 452 наукові доповіді, виступи і повідомлення.

Інститут брав участь в освітянській виставці-презентації *“Інноватика в освіті України”* (2–4 грудня, м. Київ), де було представлено експериментальну програму медіа-освіти старшокласників, розроблену лабораторією психології масової комунікації та медіа-освіти. За результатами виставки Інститут нагороджено Дипломом Міністерства освіти і науки України та Академії педагогічних наук України за розроблення і впровадження в навчально-виховний процес інноваційних освітніх технологій.

Науковці Інституту постійно консультують населення з найрізноманітніших проблем, виступають з лекціями, проводять тренінги і семінари. Так, провідний наук. співробітник к. психол. н. Лепіхова Л. А. на базі Центру позашкільної роботи Святошинського району м. Києва здійснювала психологічне консультування методистів з проблем професійного визначення учнівської молоді, реалізації життєвих завдань, психології особистісних стосунків. Протягом року нею було надано понад 60 консультацій.

Провідний наук. співробітник Лазоренко Б. П. здійснював соціально-психологічний супровід діяльності Всеукраїнської благодійної організації *“Час життя плюс”* у сфері позалікарняної допомоги ВІЛ-інфікованим і хворим на СНІД та надавав групові й індивідуальні консультації ВІЛ-інфікованим, наркоспоживачам, персоналові блоку СНІД Київського НДІ епідеміології та інфекційних хвороб ім. Л. І. Громашевського АМН України з проблем подолання психологічних стресів, налагодження стосунків з партнерами, можливостей вирішення конфліктів з батьками та близькими, психологічних особливостей життя з ВІЛ.

Завідувач лабораторії фундаментальних і прикладних проблем спілкування д. психол. н. Казміренко В. П. і старший наук. співробітник к. психол. н. Духневич В. М. провели консультативні зустрічі з представниками провідних ІТ-груп щодо соціально-психологічних проблем координації антикризових програм у підприємницькій діяльності України.

Старший наук. співробітник к. філос. н. Скорик М. М. взяла участь у підготовці аналітичного звіту “Стан гендерної рівності в системі освіти України”, який впроваджено в Міністерстві освіти і науки України у вигляді Плану заходів, затвердженого наказом міністра від 10.09.2009 р. № 839 “Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту”, а також у другому раунді експертних консультацій з питань гендерної освіти. Надавала консультативно-методичну допомогу Міністерству у справах сім’ї, молоді та спорту України, консультативну та експертну допомогу Канадському бюро міжнародної освіти, профспілці працівників житлово-комунального господарства, місцевої промисловості, побутового обслуговування населення України.

Для слухачів Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій при Київській обласній адміністрації старший наук. співробітник, к. психол. н. Циганенко Г. В. провела низку тренінгів, зокрема такі: “Стрес на робочому місці: методи протидії”, “Взаємодія із споживачами соціальної допомоги: методи впливу та протидія маніпуляції” тощо.

Завідувач лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин к. психол. н. Горностай П. П. вів програму навчання основ теорії та практики психологічного консультування за методом “Психодрама” в Києві, Луганську, Ужгороді.

Особлива увага у звітному році приділялася співпраці із загальноосвітніми навчальними закладами. Так, семінари “Психологічні

труднощі і когнітивні бар'єри в спілкуванні підлітків” (для вчителів) та “Особистісні проблеми підлітків, схильних до ігрової адикції” (для вчителів і батьків учнів гімназії “Перспектива” м. Борисполя) провела к. юрид. н. Сіверс З. Ф.

Пілотні заняття “Незвичайний проект для дітей і батьків”, “Формування картини світу: Покоління 2025” (для молодших школярів) та “Подорож у пошуках себе” (для старшокласників) провели к. психол. н. Белавіна Т. І. і молодший наук. співробітник Захаріяш Л. П. Презентація освітньо-розвивальної програми “Стратегії, які перемагають” відбулася на базі Науково-природничого ліцею № 145 м. Києва. З доповіддю “Психологічна складова навчально-розвивальних програм” на педраді і батьківських зборах ліцею виступила к. психол. н. Белавіна Т. І.

Старший наук. співробітник к. психол. н. Вознесенська О. Л. разом з аспіранткою Сидоркіною М. Ю. вели у міському Будинку вчителя лекторій для шкільних психологів “Арт-терапія в роботі з родиною” та сімейну арт-терапевтичну майстерню на базі Будинку дитячої творчості Подільського району м. Києва.

Наук. співробітник Позняк С. І. провела семінар-тренінг з упровадження “Технології та методики самооцінювання діяльності школи з громадянської освіти”. Здійснюючи супровід проекту, у м. Дніпропетровську організувала консультування робочої групи з обробки результатів самооцінювання школи та складання звіту.

Низку тренінгів для шкільної адміністрації за тематикою “Оптимізація соціально-психологічного клімату в колективі” (сmt. Якимівка Запорізької обл.) та для вчителів “Динамічні процеси у педагогічному колективі,” “Взаємозв'язок соціально-психологічного клімату педагогічного та учнівського колективів” (м. Мелітополь), а також навчальний семінар для вчителів “Соціально-психологічний клімат у педагогічному колективі”

(смт. Ярмолинці Хмельницької обл.) організувала й провела молодший наук. співробітник Плетка О. Т.

Наук. співробітник Стерденко С. М., молодший наук. співробітник Голубева О. Є. організували цикл медіа-освітніх занять “Історія екранних медіа” для учнів середньої загальноосвітньої школи №165 м. Києва. Окрім того, Стерденко С. М. як керівник Дитячої художньої студії “Маленький принц” Центру дитячої та юнацької творчості Святошинського району м. Києва спільно з міською спеціалізованою молодіжною бібліотекою “Молода гвардія” організувала виставку дитячих малюнків, присвячену Шевченківським дням. Семінар-практикум для батьків “Діти і телебачення” в межах спільного проекту “Батьківська педагогіка” Центру дитячої та юнацької творчості Солом’янського району м. Києва провела молодший наук. співробітник Голубева О. Є.

На базі “Школи вожатих” дитячого оздоровчого табору “Каштан” Київського інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України співробітники Інституту Савінов В. В., Бистревський В. Ю. провели соціально-психологічний тренінг “Інтелектуально-артистичний конкурс на тему: соціально-психологічний профіль вожатого”. У Будинку дитячої та юнацької творчості Подільського р-ну м. Києва відбулася вистава Київського психологічного театру імпровізації Playback-театру “Déjà vu plus”. Організацію та керівництво виставою здійснював Савінов В. В.

**ІХ. ЗВ'ЯЗКИ УСТАНОВИ ІЗ ЗАСОБАМИ
МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ**

Результати досліджень Інституту широко висвітлювались у засобах масової інформації. У звітному році за даними всеукраїнського опитування організовано і проведено **5 прес-конференцій**: *“Україна – 2009: національні символи, соціальна напруженість, електоральні наміри”* (16 липня); *“Проблеми освіти на політичному тлі майбутніх виборів”* (29 жовтня); *“Україна передвиборна: електоральні наміри, уявлення і переваги громадян”* (19 листопада); *“Електоральні наміри громадян і політичні комунікації: нові тенденції”* (7 грудня); *“Електоральні наміри, очікування, оцінки громадян України напередодні Нового року”* (28 грудня).

На прес-конференціях обговорювалися такі питання: реакція населення на кризові явища в українському суспільстві; наміри громадян щодо президентських і можливих парламентських виборів; особливості інформації про кандидатів у президенти, якою послуговуються виборці, сприйняття ними політичної реклами. *Аналізувалося проблемне поле української освіти: корупція, шкільні реформи, вступна кампанія, ставлення молоді та інших груп населення до національних символів України.* Прес-конференції широко висвітлювалися телебаченням та іншими засобами масової комунікації. Систематично здійснювалося співробітництво з інформаційним агентством “Інтерфакс-Україна”.

З оцінками політичної ситуації, електоральних намірів і думок громадян у програмах новин практично на всіх провідних вітчизняних *телеканалах* (“УТ-1”, “Інтер”, “1+1”, “5-й канал”, “СТБ”, “НТН”, “ІСТV”, “ТРК “Київ”, “Тоніс”) неодноразово виступали директор Інституту чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М., заступник директора з наукової роботи к. психол. н. Найдьонова Л. А., завідувач лабораторії психології мас та спільнот д. психол. н. Васютинський В. О., завідувач лабораторії соціально-психологічних технологій к. психол. н. Фролов П. Д. Зокрема, Слюсаревський М. М. на “5-му каналі” у програмі “Я так думаю: з Анною Безулик” виступив за темою “Проблема екзитполів і вплив громадської

думки на перебіг виборчої кампанії”. Заступник директора з наукової роботи, завідувачка лабораторії масової комунікації та медіа-освіти к. психол. н. Найдьонова Л. А., завідувач лабораторії психології мас та спільнот д. психол. н. Васютинський В. О., завідувач лабораторії соціально-психологічних технологій к. психол. н. Фролов П. Д., провідний наук. співробітник к. психол. н. Найдьонов М. І., старший наук. співробітник к. психол. н. Ліщинська О. А. виступили на **телеканалах** “УТ-1”, “1+1”, “ТРК “Ера”, “НТН”, “СТБ”, “ІСТV”, “СІПІ”, “ТРК Київ”, “5-й канал” (у передачах “Український вимір”, “Факти”, “Новини”, “Підсумки”, “ТСН”, “Подобиці тижня”, “ Місце зустрічі – Хрещатик 26”, “За вікнами”, “Ранок з 5-м каналом”, “На межі” та ін.) і дали низку інтерв’ю з політичної тематики.

Інтерв’ю і коментарі, що торкалися найрізноманітніших проблем суспільного життя, переліченим та іншим телеканалам, у т.ч. і регіональним (міст Запоріжжя, Мелітополя, Севастополя), дали заступник директора з наукової роботи, к. психол. н. Найдьонова Л. А., завідувачі лабораторій чл.-кор. АПН України Титаренко Т. М., к. психол. н. Жадан І. В., старші наук. співробітники Белавіна Т. І., Вознесенська О. Л., Ліщинська О. А., Мироненко Г. В., Петрунько О. В., наук. співробітники Краснякова А. О., Хоріна О. І., молодші наук. співробітники Голубева О. Є., Гундертайло Ю. Д., Плетка О. Т.

Низка виступів співробітників Інституту, зокрема Васютинського В. О., Найдьонової Л. А., Фролова П. Д., Вознесенської О. Л., Ліщинської О. А., Гундертайло Ю. Д., Стерденко С. М., Голубевої О. Є., Плетки О. Т., відбулася на **радіо** “Свобода”, “Ера”, “Ера-FM”, “Культура”, “Промінь”, “BBC Ukraine”.

Усього впродовж 2009 р. таких **виступів** співробітників Інституту на телебаченні і радіо було близько 90.

Результати досліджень Інституту популяризуються в *журналах* “Контракти”, “Форум”, “Експерт”, “Здоровье”, у *газетах* “Аргументы и факты”, “Демократична Україна”, “Дело”, “День”, “Известия в Украине”, “Сегодня”, “Експрес-газета”, “2000”, “Міст” (м. Львів) тощо (Васютинський В. О., Донченко О. А., Фролов П. Д., Ліщинська О. А. та ін.). Газета “Комсомольская правда в Украине” в рубриці “Все буде добре” продовжувала публікацію відповідей на запитання читачів та психологічні коментарі наук. співробітника Бублика П. І.

Учені Інституту активно презентують свої наукові здобутки в *освітянській пресі*. Спектр освітянських періодичних видань, на сторінках яких у звітному році публікувалися напрацювання науковців Інституту, представлений журналами “Педагогіка і психологія”, “Соціальний педагог”, газетами “Освіта”, “Освіта України”, “Педагогічна газета”, “Шкільний психолог”, “Психолог дошкілля”, “Психолог”, “Методист-BEST” – усього 35 публікацій. За тематикою виступи в освітянській пресі були спрямовані на: а) популяризацію серед педагогічної громадськості результатів наукових досліджень, що ведуться в Інституті (статті Найдьонові Л. А., Григоровської Л. В., Баришпольця О. Т., Жадан І. В., Іванченко С. М., Ліщинської О. А., Петрунько О. В., Черемних К. О., Стерденко С. М., Голубевої О. Є.); б) надання практично корисної інформації працівникам освітньої галузі, учням та їхнім батькам (статті Лазоренка Б. П., Мироненко Г. В., Осадько О. Ю., Циганенко Г. В., Череповської Н. І.); в) інформування наукової громадськості про організовані Інститутом масові заходи та події в житті професійної спільноти, участь у них співробітників Інституту (статті, інформаційні повідомлення, авторами яких є Духневич В. М., Кияшко Л. О., Бородчак М. В., Литвин М. О., Вознесенська О. Л., Скнар О. М., Плетка О. Т.).

Під постійною рубрикою “Вивчаємо самих себе” у дитячій газеті “Мішутка”, як і минулого року, друкувалися статті чл.-кор. АПН України, д. психол. н. Титаренко Т. М.

В *інтернет-виданнях* опубліковано статті та коментарі завідувача лабораторії соціально-психологічних технологій, к. психол. н. Фролова П. Д., наукових співробітників Духневича В. М., Череповської Н. І., Краснякової А. О.

Інститут є співзасновником Асоціації політичних психологів України, колективним членом Всеукраїнської асоціації психологів, Соціологічної асоціації України.

Науковці установи очолюють громадські організації, є їх співзасновниками. Директор Інституту чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М. – президент *Асоціації політичних психологів України*, віце-президент *Всеукраїнської асоціації психологів*; завідувач лабораторії фундаментальних і прикладних проблем спілкування, д. психол. н., професор Казміренко В. П. – президент *Київської асоціації практичних психологів і психотерапевтів*; завідувач лабораторії соціально-психологічних технологій к. психол. н. Фролов П. Д. – віце-президент Асоціації політичних психологів України, віце-президент *Міжнародної спілки іміджмейкерів*; завідувач лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин к. психол. н. Горностай П. П. – співзасновник громадського об’єднання *“Асоціація психодрами”*; старший наук. співробітник лабораторії методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень к. філос. н. Скорик М. М. – виконавчий директор громадського об’єднання *“Київський інститут гендерних досліджень”*; старший наук. співробітник лабораторії психології масової комунікації та медіа-освіти к. психол. н. Вознесенська О. Л. – виконавчий директор громадської організації *“Центр екології сім’ї”*, президент громадської організації *“Арт-терапевтична асоціація”*; провідний наук. співробітник лабораторії соціальної психології особистості к. філос. н. Лазоренко Б. П. –

співзасновник і заступник голови правління громадської організації **“Молодь – Резерв XXI”**; наук. співробітник лабораторії психологічних проблем політичної соціалізації молоді Позняк С. І. – співзасновник **Всеукраїнської спілки викладачів суспільних дисциплін і громадянської освіти**.

Співробітники Інституту як члени або партнери беруть активну участь у роботі більш як 54 громадських організацій. Серед них:

- **Українська спілка психотерапевтів** (Титаренко Т. М., Васютинський В. О., Татенко Н. О., Горностай П. П., Кляпець О. Я., Крайчинська В. А., Осадько О. Ю., Посохова В. В., Циганенко Г. В., Чорна Л. Г., Мяленко В. В, Савінов В. В – участь у проведенні масових заходів);

- **Українська філія міжнародної психотерапевтичної організації “PRH”** (“Personnalité et Relations Humaines” – “Особистість та особистісні стосунки”) (Титаренко Т. М., Татенко Н. О. – участь у проведенні психотерапевтичних семінарів “Хто я?”, “Чи керую я своїм життям?”, “Мої близькі стосунки” та ін., індивідуальне консультування);

- **Вища соціально-психологічна школа** (Титаренко Т. М., Лазоренко Б. П. – участь у проведенні тренінгів з профілактики психоемоційного вигорання для практичних психологів, соціальних працівників та співробітників державних центрів соціальних служб для молоді);

- **Українська спілка організаційної психології і психології праці** (Васютинський В. О. – членство, участь у проведенні масових заходів);

- **Громадська організація “Арт-терапевтична асоціація”** (Вознесенська О. Л. – керівник, Плетка О.Т. – член правління);

- **Центр позашкільної роботи Святошинського району м. Києва** (Лепіхова Л. А. – психологічне консультування учнівської молоді та методистів з проблем професійного визначення та особистісного саморозвитку);

- *Східно-Європейський Гештальт Інститут*, м. Санкт-Петербург, Російська Федерація (Титаренко Т. М., Савінов В. В. – участь у проведенні масових заходів);
- *Всеукраїнська благодійна організація “Час життя плюс”* (Лазоренко Б. П. – психосоціальний супровід проектів, психологічне консультування);
- *громадська організація “Інститут проблем наркоманії та наркозлочинності”* (Лазоренко Б. П. – проведення навчальних семінарів, психологічне консультування);
- *Український фонд активізації масової творчості* (Крайчинська В. А. – психологічні консультації, участь у засіданнях ради);
- *Київська асоціація практикуючих психологів та психотерапевтів* (Казміренко В. П., Духневич В. М., Дідковський С.В. – підготовка та проведення семінарів, лекцій, тренінгів, Савінов В. В. – участь у проведенні соціально-психологічних тренінгів);
- *Товариство незалежних експертів* (Дідковський С. В. – проведення тренінгів, семінарів);
- *Українська асоціація транзакційного аналізу (УАТА)* (Горностай П. П. – член правління; Никоненко Л. В., Плетка О. Т. – члени асоціації);
- *дитячий оздоровчий табір “Каштан” Київського інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона НАН України* (В. В. Савінов – участь у проведенні групових соціально-психологічних практичних занять у рамках “Школи вожатих”);
- *психологічний клуб факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка* (Савінов В. В. – участь в організації діяльності клубу, групових соціально-психологічних практичних занять);

- *Регіональна асоціація психологів Донбасу* (Кияшко Л. О. – участь в організації та проведенні регіональних науково-практичних конференцій, майстер-класів);
- *Асоціація організаційної психології та психології управління* (Кияшко Л. О. – допомога в організації та проведенні конференцій);
- *Ліга захисту прав землевласників та землекористувачів “Земля України”* (Слюсаревський М. М. – член правління);
- *Всеукраїнська молодіжна громадська організація “Європейська інтеграція”* (Белавіна Т. І. – науковий координатор проекту “Розроблення та впровадження програм з реінтеграції та працевлаштування неповнолітніх і молоді, що перебувають у конфлікті із законом”, організація та проведення круглих столів, консультування, тренінги та семінари);
- *Благодійний фонд “Міжнародна ліга прав дітей та молоді”* (Белавіна Т. І. – участь у проведенні масових заходів);
- *Львівська громадська організація “Інститут дослідження тоталітарних релігій та релігієзнавства”* (Ліщинська О. А. – організація та проведення конференцій, підготовка експертних висновків);
- *громадська організація “Діалог”*, м. Дніпропетровськ (Ліщинська О. А. – участь в організації масових заходів та ін.);
- *громадська організація “Освіта для демократії”* (Жадан І. В. – виконання експертних функцій, допомога в проведенні досліджень);
- *Київська міська громадська організація “Інститут ліберального суспільства”* (Жадан І. В. – член правління, проведення спільних досліджень);
- *громадська організація “Радичі”* (Жадан І. В. – експерт);
- *благодійна організація “Вчителі за демократію та партнерство”* (Позняк С. І., Белавіна Т. І. – експертна підтримка громадянських проектів, консультативна допомога);

- *Французький культурний центр при Посольстві Франції в Україні* (Стерденко С. М. – співорганізація круглих столів, лекцій, виставок);

- *Центр дитячої та юнацької творчості Святошинського району м. Києва* (Стерденко С. М. – співорганізація виставок; Голубєва О. Є. – організація і проведення майстер-класів);

Громадська організація “Центр екології сім’ї” (Вознесенська О. Л. – виконавчий директор, керівник проекту “Батьківська педагогіка” спільно з БДТ Подільського району м. Києва; Голубєва О. Є. – організація спільної науково-практичних конференцій);

- *Громадська рада при МОН України з питань середньої, дошкільної та позашкільної освіти* (Голубєва О. Є. – секретар);

- *Спілка кінематографістів України* (Голубєва О. Є. – співорганізатор фестивалю “Мініаніма”);

- *Кінофундація України “Кінофорум”* (Голубєва О. Є. – співорганізатор майстер-класів з медіа-культури);

- *Дитяча студія мультиплікації “Червоний собака”* (Голубєва О. Є. – керівник);

- *Дитяча художня студія “Маленький принц”* (Стерденко С. М. – керівник);

- *Програма рівних можливостей ПРООН* (Скорик М. М. – виконання досліджень, експертна оцінка, консультування);

- *Жіночий фонд ООН (UNIFEM)* (Скорик М. М. – експертна оцінка, консультування);

- *Канадське бюро міжнародної освіти* (Скорик М. М. – експертна оцінка, консультування);

- *Фонд ім. Гайнріха Бьоля* (Полунін О. В., Череповська Н. І., Стерденко С. М. – участь в організації масових заходів);

- *Фонд Фрідріха Еберта* (Кияшко Л. О., Краснякова А. О. – участь в організації масових заходів)

- *Європейська асоціація психології праці та організаційної психології* (Григоровська Л. В., Найдьонов М. І. – участь у масових заходах);
- *Міжнародна асоціація прикладної психології* (Григоровська Л. В., Найдьонов М. І. – участь у масових заходах);
- *Міжнародне товариство політичної психології* (Григоровська Л. В., Найдьонов М. І. – участь у масових заходах);
- *Міжнародна асоціація психології рефлексії* (Григоровська Л. В., Найдьонова Л. А., Найдьонов М. І. – організаційна участь у проведенні зборів із заснування);
- *Міжнародний благодійний фонд “Рівні можливості”* (Плетка О. Т. – регіональний представник);
- *Фундація регіональних ініціатив (ФРІ)* (Кияшко Л. О., Краснякова А. О. – участь у проведенні масових заходів);
- *Київське регіональне відділення Асоціації міст та громад* (Циганенко Г. В. – підготовка та проведення конференцій, фахових майстерень, семінарів);
- *Український клуб* (Ніколіца Ю. О., Бородчак М. В. – участь у масових заходах);
- *Асоціація мерів малих та середніх міст України при Інституті демократії ім. Пилипа Орлика* (Плетка О. Т. – участь у круглих столах);
- *Львівська громадська організація “Комітет миру”* (Абеляр В. М. – участь у масових заходах).

Активізації зв'язків з громадськістю сприяє *інтернет-сайт* Інституту (див. розділ XII “Інформатизація наукової діяльності”).

X. МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ

У низці міжнародних заходів звітного 2009 року важливе значення для зміцнення контактів із зарубіжними партнерами та презентації здобутків української соціальної і політичної психології мав *Міжнародний проект “Інтеркультурний полілог: інший не означає чужий – молодь Європи проти національних конфліктів”* (березень, м. Дюссельдорф, Німеччина). Українську делегацію очолював провідний наук. співробітник, к. психол. н. Найдьонов М.І., який у межах проекту прочитав лекції, провів тренінги. У проекті брали участь делегації України, Російської Федерації, Грузії, Литви та Німеччини.

Спільно з українськими та іноземними організаціями Інститут провів:

- *VI міжнародну науково-практичну конференцію “Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія”* (26–28 лютого, м. Київ);
- *III всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю “Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: “Подорож у просторі змін”* (29–31 травня, м. Мелітополь);
- *міжнародну наукову конференцію “Соціально-психологічні особливості сучасної молоді”* (2 грудня, м. Чернігів);
- *1-шу міжнародну науково-методичну інтернет-конференцію “Актуальні проблеми когнітивної психології спілкування”.*

Більш докладну інформацію про ці заходи вміщено в розділі VIII “Проведення масових заходів”.

Співробітники Інституту брали участь у масових заходах міжнародного рівня, що відбувалися в Україні та за її межами, серед яких:

- Тренінг з лідерства: Екологічний проект (квітень-березень, м. Трін, Швейцарія) – к. психол. н. Іванченко С. М.;
- міжнародна наукова конференція асоціації з дослідження культурів (липень, м. Женева, Швейцарія) – к. психол. н. Ліщинська О. А.;

- міжнародна конференція “Спадщина 1989 року – демократія, ринок і Європа” (листопад, м. Копенгаген, Данія) – докторант Полунін О. В.;
- VI з’їзд Польського товариства соціальної психології (вересень, Польща, м. Люблін) – д. психол. н. Васютинський В. О.;
- міжнародний семінар “Ліберальний порядок чи ліберальна імперія? Світовий порядок у 21-му сторіччі” (жовтень, м. Копенгаген, Данія) – докторант Полунін О. В.;
- VII міжнародний симпозиум “Рефлексивні процеси й управління” (жовтень, м. Москва, Росія) – к. психол. н. Найдьонов М. І., к. пед. н. Григоровська Л. В.;
- Перший міжнародний казкотерапевтичний фестиваль “Казка психології – психологія казки” (січень, м. Москва, Росія) – молодший наук. співробітник Плетка О. Т.;
- міжнародна конференція “Психологія спілкування XXI століття: 10 років розвитку” (жовтень, м. Москва, Росія) – доктори психол. н. Васютинський В. О., Казміренко В. П., кандидати психол. н. Дідковський С. В., Осадько О. Ю., Духневич В. М., наук. співробітник Слюсаревський М. М., аспірант Маматова А. С.;
- Всеросійська наукова ювілейна конференція присвячена 120-річчю від дня народження С. Л. Рубінштейна (жовтень, м. Москва, Росія) – чл.-кор. АПН України, д. психол. н. Татенко В. О., д. психол. н. Васютинський В. О.; кандидати психол. н. Кияшко Л. О., Петрунько О. В., Плющ О. М., наук. співробітники Кудріна Т. С., Мельник О. А., Краснякова А. О.;
- Всеросійська наукова конференція “Історія російської політичної психології” (жовтень, м. Санкт-Петербург, Росія) – к. психол. н. Плющ О. М.;
- III міжнародний соціологічний форум “Традиції та інновації в соціології” (травень, м. Львів) – д. психол. н. Злобіна О. Г.;

- Тавале-Фестиваль (квітень, м. Харків) – к. психол. н. Горностаї П. П.;

- IX міжнародна науково-практична конференція із системної та сімейної психотерапії (січень, м. Київ) – молодший наук. співробітник М'яленко В. В.;

- VIII міжнародна науково-практична конференція “Конфліктологічна експертиза: теорія та методика” (лютий, м. Київ) – чл.-кор. АПН України, д. психол. н. Татенко В. О.;

- IV міжнародна науково-практична конференція “Соціалізація особистості в умовах системних змін: теоретичні та прикладні проблеми” (березень, м. Київ) – д. психол. н. Васютинський В. О., кандидати психол. н. Осадько О. Ю, Дідук І. А., молодший наук. співробітник М'яленко В. В.;

- міжнародна науково-практична конференція “Полікультуротворча діяльність” (квітень, м. Київ) – к. юрид. н. Сіверс З. Ф.;

- Друга міжнародна науково-практична конференція “Методологія та технології практичної психології в системі вищої освіти” (квітень, м. Київ) – к. психол. н. Скнар О. М., молодший наук. співробітник Плетка О. Т.;

- XI міжнародна конференція молодих науковців “Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень” (квітень, м. Київ) – аспірант Маматова А. С.;

- VI міжнародна конференція “Розвиток демократії і демократична освіта в Україні” (травень, м. Київ) – к. психол. н. Жадан І. В.;

- Друга міжнародна наукова конференція для студентів, аспірантів, науковців “Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій” (квітень, м. Суми) – аспірант Маматова А. С.

- міжнародна науково-практична конференція “Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви” (травень, м. Чернівці) – чл.-кор. АПН України, д. психол. н.

Титаренко Т. М., д. психол. н. Васютинський В. О.; к. філос. н. Лазоренко Б. П., к. психол. н. Кочубейник О. М.;

- міжнародна науково-практична конференція “Сучасне мистецтво: трансценденції майбутнього” (травень, м. Київ) – к. психол. н. Жовтянська В. В., старший наук. співробітник Овдієнко Л. Н.

- X міжнародна науково-практична конференція “Творчість як корисне здійснення блага через істину у красі” (травень, м. Київ) – молодший наук. співробітник Бистревський В. В., Савінов В. В.;

- Перша міжнародна науково-практична конференція “Арт-терапія: інноваційний простір для підтримки фізичного, психічного та духовного здоров’я людини” (травень, м. Миколаїв) – к. психол. н. Скар О. М.;

- II міжнародна науково-практична конференція “Психолого-педагогічні аспекти розвитку майбутнього фахівця” (червень, м. Миколаїв) – молодший наук. співробітник Мельник О. А.;

- міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку в трансформаційному суспільстві” (червень, м. Чернігів) – аспірант Кальницька Ю. С.;

- Друга міжнародна науково-практична конференція “Духовність у становленні та розвитку особистості” (жовтень, м. Суми) – д. психол. н. Васютинський В. О.;

- VI міжнародна науково-методична конференція “Викладання психолого-педагогічних дисциплін у технічному університеті: методологія, досвід, перспективи” (жовтень, м. Київ) – к. психол. н. Бичко А. В.;

- IV міжнародна науково-практична конференція “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору” (листопад, м. Київ) – наук. співробітник Вольфовська Т. О.;

- міжнародний семінар “Перспективи освіти для глобального розвитку” (березень, м. Київ) – наук. співробітник Позняк С. І.;

- міжнародний семінар за українсько-фінським проектом “Профспілки за гендерну рівність” (квітень, м. Київ) – к. філос. н. Скорик М. М.;

- міжнародний науково-практичний семінар “Сучасні методи арт-терапії в процесі сімейного консультування” (вересень, м. Севастополь) – молодший наук. співробітник Плетка О. Т.;

- II міжнародний круглий стіл з участю Інституту вищої освіти АПН України “Медіа-освітні технології у навчальному процесі” – кандидати психол. н. Мироненко Г. В., Череповська Н. І., молодший наук. співробітник Сергійчук Г. В, аспірант Гончаренко Д. М.

Упродовж звітнього періоду здійснювалося систематичне інформування співробітників Інституту про міжнародні наукові масові заходи, їх тематику, напрями роботи та умови проведення.

XI. ПУБЛІКАЦІЇ ТА ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Загалом науковцями Інституту у 2008 р. опубліковано 336 праць сумарним обсягом 409,44 друк. арк. У тому числі видано: монографій – 5, підручників і навчальних посібників – 10, методичних посібників та рекомендацій – 3, збірників наукових праць – 3, інформаційних бюлетенів – 4, статей – 197, тез – 30, публікацій у масовій періодиці – 62.

Кількість планових публікацій за темами досліджень – 262, позапланових – 74.

Як і в минулі роки, у звітний період видавничу діяльність Інститут здійснював в основному за рахунок позабюджетних джерел переважно на засадах взаємовигідної науково-творчої співпраці з іншими установами та організаціями. Разом з ними Інститут видає збірники і журнали, включені ВАК України до переліку фахових видань із психології, а саме:

- **збірник статей “Наукові студії із соціальної та політичної психології”**. Голова редакційної ради – чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М., редакційної колегії – чл.-кор. АПН України, д. психол. н., проф. Титаренко Т.М. У 2009 р. видано 2 випуски збірника: 22(25), 23(26). Загальний тираж збірника становить 600 примірників, загальний обсяг – 35,1 друк. арк. У ньому опубліковано статті співробітників, докторантів, аспірантів та наукових кореспондентів за тематикою досліджень, які проводяться Інститутом;

- **збірник наукових праць “Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави”**. Редакційну раду очолює чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М., редакційну колегію – чл.-кор. АПН України Татенко В. О. У звітному році видано 9-й випуск збірника (16,7 друк. арк.). У збірнику розглядаються питання розвитку та соціалізації особистості в сучасних суспільно-політичних умовах, чинників її активності;

• журнал *“Психологічні перспективи”* (видається спільно з Волинським національним університетом імені Лесі Українки). До редакційної ради журналу входять відомі українські та зарубіжні вчені: Абульханова К. О. (Російська Федерація), Богачевська-Хом’як М. (США), Кремень В. Г. (Україна), Костицький М. В. (Україна) та ін. Очолює редакційну раду чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М. У журналі публікуються результати новітніх досягнень у галузі соціальної психології та суміжних наук. Часопис віддзеркалює потужний внесок авторів-дослідників у розширення перспектив розвитку української психології. У 2009 р. видано 13-й і 14-й номери журналу. Загальний тираж видання – 600 примірників, обсяг – 29,3 друк. арк.

У звітному році Інститут став співвидавцем журналу *“Психологія і суспільство”* (видавець – Тернопільський національний економічний університет, головний редактор – д. психол. н. Фурман А. В.). Журнал є фаховим виданням у галузі психології та соціології. До складу керівних органів журналу входять директор Інституту чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М. (заступник голови редакційної ради), провідні науковці Інституту доктори психол. н. Казміренко В. П., Татенко В. О., Титаренко Т. М. і доктор соціол. н. Донченко О. А. (члени редакційної колегії). Журнал висвітлює теоретичні, методологічні та управлінські проблеми розвитку психології, соціології, економіки, а також презентує інноваційні проекти соціогуманітарного спрямування, фундаментальні і прикладні розробки у сфері суспільного виробництва. Виходить щоквартально накладом 350 примірників.

У звітний період збірник статей “Наукові студії із соціальної та політичної психології” та збірник наукових праць “Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави” прийнято Національною бібліотекою України на депозитарне зберігання та представлення на порталі періодики України <http://www.nbu.gov.ua/portal/>.

Підготовлено документи до перереєстрації зазначених фахових видань у ВАК України у 2010 р.

Крім періодичних видань, включених ВАК України до переліку фахових, Інститут спільно з громадською організацією “Асоціація психодрами” видає науково-теоретичний і науково-практичний журнал **“Психодрама і сучасна психотерапія”** (голова редакційної ради – чл.-кор. АПН України Титаренко Т. М., головний редактор – к.психол.н. Горностай П. П.). До складу редакційної ради журналу входить ряд відомих українських психологів і фахівців з близького та далекого зарубіжжя. Публікуються матеріали з теорії та методики психодрами, соціодрами і соціометрії, міфодрами. На жаль, у 2009 р. через фінансову кризу випуск номерів журналу не було здійснено.

Протягом звітнього року видано власними силами книгу М. М. Слюсаревського **“Ми” і “Я” в сучасному світі: Вибрані твори** (обсяг – 18 друк. арк., тираж – 500 примірників).

Спільно з іншими установами та організаціями опубліковано збірники:

- **“Простір арт-терапії: хаос, структура, стихія: Матеріали VI міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю”** (обсяг – 7,2 друк. арк., тираж – 300 примірників);

- **“Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: подорож у просторі змін: Матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю”** (обсяг – 4,6 друк. арк., тираж – 300 примірників).

За даними масових опитувань у звітному році Інститутом видано також 4 **інформаційні бюлетені** (всі за редакцією члена-кореспондента АПН України М. М. Слюсаревського):

- “Україна – 2009: національні символи, соціальна напруженість, електоральні наміри. Липень ’2009”;

- “Проблеми освіти на політичному тлі майбутніх виборів. Жовтень ’2009”;
- “Україна передвиборна: електоральні наміри, уявлення і преференції громадян. Листопад ’2009”;
- “Україна передвиборна: електоральні наміри, політичні комунікації, громадсько-політична залученість. Грудень ’2009”;

Видрукувано 14 найменувань анкет загальним тиражем 22428 примірників для масових опитувань різних категорій населення.

XII. ІНФОРМАТИЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Парк комп'ютерної техніки Інституту налічує 26 одиниць ПЕОМ, що становить у середньому 1 комп'ютер на 3-х (із сумісниками – 4-х) наукових співробітників. При цьому в користуванні фахівців установи перебуває 6 ПЕОМ, ступінь зносу яких сягає 100%. Середній ступінь зносу ПЕОМ по Інституту становить 52,9%. У зв'язку з відсутністю відповідного фінансування закупівлі сучасної комп'ютерної техніки у звітному році не проводилися. З огляду на необхідність належного супроводу науково-дослідної роботи фахівців Інституту, забезпечення їхніх запитів щодо отримання та обробки інформації, оформлення результатів наукової діяльності залишається актуальним питання **поповнення та оновлення парку комп'ютерної техніки**.

Залежно від технічного рівня ПЕОМ працюють на базі операційної системи Microsoft Windows (версії 95, 98, 2000, XP, Server 2003).

Функціонує **локальна обчислювальна мережа Інституту** (з розрахунку на 52 робочих місця). До мережі підключено 26 одиниць комп'ютерної техніки, що дає змогу забезпечити доступ широкого загалу науковців установи, аспірантів, докторантів та пошукачів до електронного банку результатів НДР, публікацій, авторських методик, текстів дисертаційних досліджень тощо, підвищити ефективність експлуатації оргтехніки (зокрема принтерів), а також належним чином використовувати інтернет-ресурси Інституту. На сьогоднішній день користування глобальною мережею забезпечено з 26 робочих місць.

Зареєстровано поштовий домен Інституту (ispp.org.ua), функціонує **поштовий сервер**. Це дає можливість кожному науковому й адміністративному підрозділу Інституту мати персональні електронні адреси.

Доступ фахівців Інституту до інтернету з грудня 2003 р. забезпечує ТОВ “Інтернет-центр “СКІФ” через канал безпосереднього зв'язку на швидкості 2 Мбіт/с.

Інтернет-сайт Інституту (<http://www.ispp.org.ua>) функціонує в робочому режимі. Здійснюється його систематичне оновлення та наповнення.

Електронна адреса Інституту: info@ispp.org.ua.

Наукові співробітники Інституту досить добре володіють основами комп'ютерної техніки, навичками користування інтернетом. Додаткового навчання потребують 2 особи.

XIII. ФІНАНСУВАННЯ. МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Економічно обґрунтована планова сума бюджетних коштів, необхідна для забезпечення успішного виконання узгодженого тематичного плану науково-дослідних робіт Інституту на 2009 р., була затверджена кошторисом бюджетних доходів та видатків у сумі 4 млн 809,3 тис. грн на рік.

Фактично у складному звітному році (станом на 31.12.2009 р.) керівництву Інституту забезпечити повне, у стовідсотковому обсязі, виконання затвердженого кошторису видатків вартувало надзвичайних зусиль.

Крім основного кошторису, Інститут освоїв ще 1 млн 385,8 тис. грн бюджетних коштів, виділених за тематикою НДР на виконання прикладних наукових та державних і міжгалузевих програм та підготовку наукових кадрів для установ АПН України. У т. ч.:

- виконання цільових завдань з Міжгалузевої комплексної програми “Здоров’я нації” і Державних програм розвитку і функціонування української мови та підтримки сім’ї – 444,6 тис. грн;
- підготовка наукових кадрів – 482,1 тис. грн;
- виконання прикладної програми з моніторингу рівня та чинників престижності професій – 459,1 тис. грн.

При цьому особливою напругою відзначалося виконання завдань і кошторису з міжгалузевих та державних програм, що зумовлено недоліками фінансування робіт протягом року. Так, фактично 3 % від загального фінансування авансовано в січні, а решта – 97 % – лише після 20-го грудня 2009 р.

Загалом у 2009 р. установою освоєно 6 млн 195,1 тис. грн бюджетних коштів.

Додатково до бюджетних коштів на спецрахунки Інституту надійшло 210,8 тис. грн на виконання робіт згідно з функціональними повноваженнями наукової установи. У т. ч.:

- за послуги госпрозрахункової аспірантури – 147,3 тис. грн;
- за виконання договорів замовної (госпдоговірної) тематики – 63,5 тис. грн.

У звітному році поряд з пошуком джерел матеріального забезпечення робіт по відновленню та освоєнню елементів будівлі, які протягом багатьох попередніх років потребували косметичного ремонту, здійснено ряд організаційних заходів щодо дослідження стану основних елементів і конструкцій адміністративної будівлі Інституту.

Проведено низку реставраційно-ремонтних робіт з поетапним опорядженням стелі, стін і підлоги приміщень для управлінського апарату та лабораторій на другому поверсі. Виконано приписи протипожежних служб щодо демонтажу пожежонебезпечних дерев'яних панелей стін на шляхах евакуації в коридорах другого поверху і проведення заміру опору та ізоляції заземлення діючої оргтехніки.

У рамках заходів з підготовки до нового опалювального сезону здійснено профілактику і поточний ремонт теплопункту та аварійних діляниць, виявлених під час гідравлічних випробувань тепломережі всередині приміщень Інституту.

У службових приміщеннях та коридорах другого поверху проведено планову заміну застарілої електромережі на нову (енергозберігальну). Крім того, організовано і вперше здійснено реальні заходи щодо фахового дослідження фізичного стану основних конструкцій будівлі та інженерних мереж Інституту спеціалізованими організаціями. У т. ч.:

- проведено детальну експериментальну перевірку технічного стану діючих електроустановок, заземлювальних пристроїв автоматичних вимикачів та ліній електропередач разом з електровимірювальними та випробувальними роботами відповідно до вимог діючих нормативних актів.

Технічний звіт спеціалізованої організації “Євробуд Люкс” від

21.12.2009р. містить 11 друкованих сторінок, на яких викладено результати детального аналізу досліджуваних позицій; дано **позитивний висновок** щодо опору ізоляції кабелів живлення, **що уможливорює подальшу експлуатацію заземлювальних пристроїв ліній електропередачі та електрообладнання Інституту.** Рекомендована періодичність аналогічних обстежень мережі – один раз на два роки. Проміжні результати дослідження реального стану оновленої електромережі разом із відкоригованим режимом роботи установи стали підґрунтям для укладання нового договору з “АК Київенерго” про збільшення лімітів постачання електроенергії з 1.01.2010 р. в межах первинно закріплених (1998 р.) за Інститутом розмірів потужностей (15 кВт). Підготовлений договір узгоджено з районним управлінням і направлено на затвердження до міського управління “АК Київенерго”;

- фахівцями “Спеціалізованої організації ПП “Діагностика” в листопаді 2009 р. проведено обстеження технічного стану адміністративної будівлі Інституту на відповідність її вимогам безпечної експлуатації, вимогам нормативно-технічної документації, а також для складання паспорта технічного стану згідно з Постановою КМ України № 409 від 5.05.1997 р. Виконано такі завдання: 1) проведено обстеження в обсязі, необхідному для оцінки технічного стану будівельних конструкцій будівлі; 2) підготовлено технічний звіт про технічний стан будівельних конструкцій адміністративної будівлі в цілому; 3) складено Паспорт технічного стану адміністративної будівлі Інституту. Технічний звіт спеціалізованої організації обсягом 31 друкована сторінка містить опис та аналіз стану всіх будівельних конструкцій та інженерних мереж будівлі. Крім того, описано і проаналізовано всі виявлені пошкодження та причини їх виникнення. Окремий розділ (№ 6) присвячено рекомендаціям щодо поліпшення експлуатації будівельних конструкцій для забезпечення безпечної і надійної експлуатації будівлі, а також ліквідації негативного впливу виявлених пошкоджень на довговічність будівельних конструкцій. Проведені дослідження показали, що **технічний стан адміністративної будівлі**

Інституту соціальної та політичної психології АПН України на 1 листопада 2009 р. можна вважати в цілому задовільним, а саму адміністративну будівлю – придатною для подальшої експлуатації за призначенням. Наступне планове обстеження будівлі має бути проведене через 5 років. Необхідних експлуатаційних характеристик будівлі можна досягти в ході виконання поточних ремонтів. З метою подальшого збереження будівлі та окремих конструкцій, а також безпеки людей протягом 2010–2012 років рекомендовано виконати низку ремонтно-відновлюваних заходів, які перелічено в 6-му розділі Технічного звіту і попередньо оцінено в 350 тис. грн.

На наступний 2010 рік проведення профілактичних і ремонтно-відновлювальних робіт залишається однією з найактуальніших проблем. Плануючи фінансове забезпечення цих робіт, слід врахувати те, що їхня вартість за цінами 2009 р. становить близько 800 тис. грн, у т. ч.:

- поточний і косметичний ремонт службових приміщень 1-го поверху – 106 тис. грн;
- зміцнення аварійних ділянок фундаменту – 140 тис. грн;
- ремонт внутрішніх фасадів будівлі – 155 тис. грн;
- встановлення охоронної та пожежної сигналізації – 250 тис. грн;
- ремонт тепломережі та системи опалення 1-го поверху і теплопункту – 133 тис. грн.

Найбільш актуальними і невідкладними наразі є такі роботи:

- зміцнення аварійних ділянок фундаменту і ремонт внутрішніх фасадів будівлі – 295 тис. грн;
- реставрація і ремонт аварійних стін в'їзної арки та теплопункту – 180 тис. грн;
- обладнання системної пожежної сигналізації приміщень – 150 тис. грн;
- проведення вогнезахисної обробки дерев'яних конструкцій даху адмінбудівлі, горючих конструкцій гаража – 26 тис. грн;

- доукомплектування приміщень первинними засобами пожежогасіння згідно з нормами належності – 45 тис. грн;
- проведення реставрації застарілих електричних мереж службових приміщень 1-го поверху – 10 тис. грн.

Таким чином, перелік додатково-невідкладних робіт вимагає і додаткового фінансового забезпечення в сумі близько 702 тис. грн. Крім того, Інститут все ще потребує близько 450 тис. грн., які не були виділені минулого року для практичного виконання доручення голови Подільської районної у м. Києві держадміністрації від 28.11.2008 р. № 5344-09 та доручення Київського міського голови щодо п. 1 “Плану спільних заходів з недопущення ускладнення кримінальної ситуації в столиці в період світової фінансово-економічної кризи”. До першочергових упорядкувань рекомендується укладання угоди з Управлінням державної служби охорони щодо здійснення фізичної охорони в Інституті, установлення системи відеоспостереження та кнопок тривожної сигналізації (попередньо рекомендований термін виконання – червень 2009 р.).

Загалом завершення процесу реконструкції будівлі Інституту та покращення умов життєдіяльності наукового колективу потребують цільового фінансового забезпечення в обсязі близько 902 тис. грн. Адміністрація установи постійно й активно вишукує можливості для розв’язання значної частини таких завдань власними силами. Але потрібних коштів завжди бракує, і тому вважаємо обґрунтованим і необхідним ще раз звернути увагу Президії АПН України на нагальну потребу виділення відповідних бюджетних асигнувань для забезпечення виконання основних функціональних завдань наукової установи, перспективних і тематичних планів НДР та збереження державного майна, матеріальних цінностей та інтелектуального надбання колективу Інституту соціальної та політичної психології.

XIV. ВИСНОВКИ

Планові завдання з науково-дослідної роботи на 2009 р. Інститут соціальної та політичної психології виконав повністю. Одержано вагомі здобутки, що мають теоретичне і практичне значення.

Найважливіші теоретико-методологічні, методико-діагностичні емпірично-дослідницькі й розвивально-технологічні результати виконаних у звітному році етапів фундаментальних досліджень такі.

У межах теми *"Історіогенез і методологічний простір побудови соціально-психологічних теорій"* (керівник – чл.-кор. АПН України Слюсаревський М. М.):

- окреслено основні підходи до критеріального оцінювання психологічних теорій: історико-категоріальний, проблемоцентрований, наукознавчий (Скорик М. М.);
- висунуто гіпотезу щодо розрізнення вертикального і горизонтального підходів у висвітленні історії розвитку соціально-психологічних ідей і теорій (Климчук Н. В.);
- покладено початок розробленню нового напрямку соціальної психології управління – архетипового менеджменту (Донченко О. А.);
- побудовано онтогенетичну модель розвитку інтимно-особистісної сфери людських стосунків (Татенко В. О.);
- Запропоновано нове розуміння психологічних механізмів таких соціально опосередкованих форм відображення дійсності, як гра, метафора та міф (Жовтянська В. В.).

За темою *"Теоретико-методологічні засади і прикладний потенціал когнітивної психології спілкування"* (керівник – д. психол. н. Казміренко В. П.):

- започатковано діалогічну парадигму когнітивної психології спілкування, розроблено концептуальну модель когнітивно

насиченого спілкування, що має тривимірну структуру (Казміренко В. П.);

- розроблено методологічні засади дослідження когнітивних детермінант успішності спілкування особистості (Осадько О. Ю.);
- уведено нове поняття “когнітивний бар’єр у спілкуванні”, що відображає нездатність особистості змінити пізнавальну перспективу (Сіверс З. Ф.);
- експериментально виділено та обґрунтовано стратегії комунікації зворотного зв’язку (Гордієнко В. І.);
- виявлено головні змінні, що визначають принципову логіку конструювання тренінгів комунікативної компетентності (Духневич В. М.).

Виконавцями теми *“Життєві завдання як передумова особистісного самоздійснення в соціумі”* (керівник – чл.-кор. АПН України Титаренко Т. М.):

- розроблено концепцію самоконституювання особистості в постнекласичній парадигмі (Титаренко Т. М.);
- побудовано моделі життєструктурування в термінах відкритого, закритого і запозиченого Я-тексту (Черемних К. О.);
- обґрунтовано емпіричну модель дослідження життєвих шансів як механізму самоздійснення особистості (Злобіна О. Г.);
- створено моделі життєстійкого самоздійснення особистості (Ларіна Т. О.) та оптимізації постановки життєвих завдань проблемною молоддю (Лазоренко Б. П.);
- запропоновано авторський соціально-психологічний тренінг “Моє життя і Я” для оптимізації самонастановлення (Крайчинська В. А.).

У межах виконання теми ***"Соціально-психологічні чинники інтеграції російськомовної спільноти в сучасне українське суспільство"*** (керівник – д. психол. н. Васютинський В. О.):

- виявлено соціально-психологічну структуру уявлень громадян про сенс їх об'єднання в спільноти, механізми колективного самовизначення представників російськомовної спільноти (Васютинський В. О.);
- виділено основні стратегії соціально-психологічної адаптації російськомовних громадян України (Белавіна Т. І.);
- визначено психологічні передумови потенційної вразливості російськомовної спільноти на деструктивні впливи в інформаційному просторі (Ліщинська О. А.);
- з'ясовано джерела внутрішнього конфлікту російськомовних громадян українського етнічного походження, які полягають у суперечливості між позитивним образом української мови і негативним – використовуваної російської (Мяленко В. В.).

У розпочатому дослідженні з теми ***"Особливості становлення групової ідентичності в освітніх та соціальних середовищах"*** (керівник – к. психол. н. Горностай П. П.):

- визначено теоретичні межі поняття "групова ідентичність" у концептуально-феноменологічному полі групової свідомості і групового несвідомого, описано новий психічний феномен ідентифікації групою самої себе як колективного суб'єкта (Горностай П. П.);
- виділено основні індивідуально-психологічні характеристики, які впливають на групову динаміку і формування позиції аутсайдера (Вознесенська О. Л.);

- описано особливості рольової ідентичності членів малої групи з різними рівнями креативності (Чорна Л. Г.);
- окреслено гендерні аспекти вияву групової ідентичності однолітків у освітньому середовищі (Плетка О. Т.);
- запропоновано підходи до визначення лояльності як чинника становлення групової ідентичності членів малої групи (Никоненко Л. В.).

У межах теми *"Науково-методичні засади моніторингу соціальної ситуації особистісного та суспільного розвитку"* (керівник – к. психол. н. Григоровська Л. В.):

- здійснено аналіз функцій моніторингу як методу емпіричного соціально-психологічного дослідження процесів особистісного та суспільного розвитку (Белоножко Є. В.);
- обґрунтовано доцільність та можливість виявлення смислових і ресурсних складових ситуації особистісного і суспільного розвитку; уведено поняття "рефлексивний інтенціонал дискурсу", висунуто ідею різних масштабів смислоутворення в дискурсивних практиках (Найдьонов М. І.);
- розроблено та апробовано методику вимірювання потреби старших підлітків в усамітненні та в спілкуванні для задоволення потреб у розвитку (Хоріна О. І.).

Під час розроблення теми *"Психотехнологічні складові формування в громадській думці позитивного образу освітніх і суспільних інновацій"* (керівник – к. психол. н. Фролов П. Д.):

- сформульовано низку принципів та окреслено комплекс критеріїв ефективності соціально-психологічних технологій, що ґрунтуються на проектному підході (Іванченко С. М., Петрунько О. В.);

- визначено психосоціальні чинники, від яких залежить ефективність технологій формування в громадській думці образу інновацій (Овчаров А. О.);
- запропоновано загальну схему застосування технології попереднього збагачення громадської думки для вивчення психотехнологічних складових її формування (Фролов П. Д.).

У ході виконання першого етапу розпочатої теми *"Соціально-психологічні аспекти взаємодії інформаційного та освітнього просторів України"* (керівник – к. психол. н. Найдюнова Л. А.):

- запропоновано концептуальну модель перетину освітнього та інформаційного просторів, у якій виокремлено два основні підходи до проблеми – особистісний і соціально-мережевий, що поєднуються концептом медіа-творчості (Баришполець О. Т., Найдюнова Л. А.);
- розроблено теоретико-методологічні принципи дослідження і методикку діагностування парасоціального спілкування з медіа-персонажами, які заміщують реальні референтні відносини (Найдюнова Л. А.);
- висунуто ідею медіа-творчості особистості як соціально-психологічного ресурсу людини інформаційного суспільства (Череповська Н. І.);
- визначено основні характеристики екранної культури, виявлено сім рівнів медіа-соціалізації в різновіковій студійній групі (Голубєва О. Є.);
- обґрунтовано концептуальні засади медіа-гігієни, створено опитувальник для вивчення особливостей уявлень кіберкористувачів з різним ступенем інтернет-активності про безпечність ІТ-опосередкованої діяльності (Мироненко Г. В.);

- запропоновано програму і методики циклу лекційно-практичних занять з медіа-етики для клубної діяльності старшокласників (Стерденко С. М.).

У межах теми *"Соціальне наuczіння як механізм політичної соціалізації молоді в умовах модернізації освіти"* (керівник – к. психол. н. Жадан І. В.):

- апробовано програму дослідження впливу соціального наuczіння на процес засвоєння зразків політичної взаємодії демократичного типу (Жадан І. В.);
- розроблено модель емпіричного дослідження політичних компетенцій молоді (Скнар О. М.);
- визначено чинники ефективного моделювання навчально-виховних ситуацій щодо розвитку громадянських ставлень школярів (Дідук І.А.);
- розроблено технологію самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти, метою якої є підвищення громадянської компетентності учнівської молоді (Позняк С.І.).

У започаткованому дослідженні *"Соціально-психологічні умови формування у молоді мотивації та навичок політичної участі"* (керівник – к. психол. н. Кияшко Л. О.):

- виокремлено групи внутрішніх мотиваторів і зовнішніх стимуляторів мотиваційного процесу, запропоновано функціональну модель формування мотивації політичної участі молоді (Краснякова А. О.);
- експериментально підтверджено наявність впливу часового горизонту на поведінку виборця-студента (Полунін О. В.);
- виділено індивідуально-стильові стратегії політичної поведінки,

розроблено типологію стереотипних форм політичної поведінки молоді в громадській або політичній організації та психодіагностичну методику оцінювання впливу громадської організації на особистість молодого людини (Кияшко Л. О.).

Найсуттєвішими результатами завершеної прикладної теми *“Моніторинг рівня та чинників престижності професій”*, що виконувалася на замовлення Міністерства праці та соціальної політики України (керівник – канд. психол. н. Найдьонов М. І.), найсуттєвішими правомірно вважати такі:

- розроблення словника-кодифікатора для зменшення розмірності поля професій при аналізі відображених у громадській думці реалій ринку праці згідно з чинним Державним класифікатором професій і традиційними класифікаціями професій у системі профорієнтаційної роботи (Григоровська Л. В.);
- створення узгодженої з міжнародними української стандартизованої шкали оцінювання престижності професій (Найдьонов М. І., Григоровська Л. В., Хоріна О. І.);
- конструювання спеціального показника адекватності громадської думки щодо престижності професії станові ринку праці (Найдьонов М. І.);
- обґрунтування методичного прийому визначення дефіцитарних професій на основі аналізу статистичних даних Державної служби зайнятості України (Хоріна О. І.);
- виявлення емпіричних закономірностей оцінювання громадянами престижності професій, трансформації соціально-психологічних чинників, що визначають престижність професії в часи економічної кризи (Найдьонов М. І. та ін.);

- розроблення навчального плану і програми спецкурсу “Соціально-психологічні чинники престижності масових професій та їх врахування в профорієнтаційній роботі з молоддю” для впровадження в Інституті підготовки кадрів Державної служби зайнятості України (Григоровська Л. В. та ін.).

Важливі науково-практичні результати отримано у звітному році на виконання завдань державних і міжгалузевих програм.

Так, за темою “*Психологічні передумови підвищення престижності україномовного спілкування в студентському середовищі*” (Державна програма розвитку і функціонування української мови; керівник теми – д. психол. наук В. О. Васютинський):

- обґрунтовано тезу про істотне опосередкування ставлення російськомовної молоді до української мови діалогічністю або недіалогічністю моделей конструювання Ми-ідентичності (Черемних К.О.);
- розроблено новий варіант психосемантичного опитувальника престижності україномовного спілкування, виявлено емпіричні закономірності позитивної динаміки оцінювання молоддю української мови у сфері сприймання інформації (Васютинський В.О.);
- розроблено та апробовано чотири варіанти програми тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування (Циганенко Г. В., Захаріяш Л. П.).

У результаті виконання теми “*Соціально-психологічна профілактика порушень адаптації молоді до повсякденних стресів і кризових життєвих ситуацій*” (Міжгалузєва комплексна програма “Здоров’я нації”; керівник теми – чл.-кор. АПН України Титаренко Т. М.):

- виявлено емпіричні закономірності поширення стресових явищ у молодіжному середовищі та причини порушень адаптації молоді до повсякденних стресів (Баришполець О. Т.);
- визначено основні напрями і ресурси соціально-психологічної профілактики порушень адаптації молоді до повсякденного стресу на основі розвитку вміння прогнозувати власне майбутнє (Титаренко Т. М.).

За темою “*Науково-методичні засади соціально-психологічної допомоги сім’ї*” (Державна програма підтримки сім’ї на період до 2010 р.; керівник теми – к. психол. н. Кляпець О. Я.):

- з’ясовано структуру та особливості готовності сучасної молоді до подружнього життя, класифіковано чинники готовності молоді до створення сім’ї і визначено основні напрями психологічної роботи для оптимізації соціально-психологічної готовності молоді до шлюбу (Кляпець О. Я., Ларіна Т. О.).

Науковий доробок Інституту відображено у 336 публікаціях загальним обсягом 409,44 друк. арк., серед яких 5 монографії, 10 підручників і навчальних посібників, 3 методичних посібників та рекомендацій, 3 збірники наукових праць, 197 статей у фахових виданнях.

Організація науково-дослідних робіт, їх планування та звітність за їх результатами здійснювалися в Інституті відповідно до “Положення про порядок планування наукових досліджень в АПН України” і “Методичних рекомендацій з підготовки звіту про роботу Інституту (Центру) АПН України”.

Виправдовує себе поєднання експериментальної роботи з масовими репрезентативними опитуваннями, що дає змогу систематично відслідковувати важливі аспекти життя української громади, тримати руку на пульсі актуальних суспільних та освітніх інновацій. Розширюється коло

споживачів розроблених в Інституті інформаційних матеріалів, усе більшого масштабу набирають зв'язки з громадськістю.

Нові можливості відкриває початок роботи спеціалізованої вченої ради Д 26.457.01 із захисту докторських дисертацій із соціальної та політичної психології, що надало потужного імпульсу підготовці в Інституті кадрів вищої кваліфікації.

Відповідно до плану масових заходів АПН України, плану роботи Інституту та індивідуальних планів науковці установи взяли участь у 209 масових заходах різного масштабу, на яких виголосили понад 450 доповідей. Інститут виступив організатором 6 конференцій (у т. ч. 4 міжнародних), 9 наукових, теоретичних, науково-практичних та ін. семінарів, у т. ч. з міжнародною участю. До найбільш резонансних серед них слід віднести VI міжнародну науково-практичну конференцію “Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія” (26–28 лютого, м. Київ), III всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю “Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: Подорож у просторі змін” (29–31 травня; м. Мелітополь), семінар-нараду завідувачів кафедр, що спеціалізуються на соціально-психологічній проблематиці “Соціальна психологія в Україні: здобутки, проблеми, завдання” (22 травня, м. Київ), VII міжнародну науково-практичну конференцію “Молодь і держава” (25–27 вересня, смт. Юріївка Донецької обл.), міжнародну наукову конференцію “Соціально-психологічні особливості сучасної молоді” (2–3 грудня, м. Чернігів), IV науково-практичний семінар з актуальних проблем упровадження суб’єктно-вчинкової парадигми в освіту (19 вересня, м. Канів), IX міжінститутський теоретичний семінар з медіа-психології та медіа-освіти “Точки перетину освітнього середовища з медіа-простором” (21 вересня, м. Київ), українсько-російський теоретико-методологічний

семінар “Психологія індивідуальності: у пошуках нової парадигми” (20 жовтня, м. Київ).

Інститут взяв участь у виставці-презентації “Інноватика в освіті України” (2–4 грудня 2009 р.), завдяки якій широкій освітянській громадськості представлено інноваційну програму з медіа-освіти старшокласників.

Здійснюється пошук нових форм проведення масових заходів, спрямованих на забезпечення ефективності взаємодії виробників і споживачів наукового соціально-психологічного знання. Так, у звітному році вперше було проведено інтернет-конференцію з проблем когнітивної психології спілкування, матеріали якої обговорювалися на форумі сайту Інституту; створено постійно діючу електронну мережу із соціальної психології, яка об’єднує викладачів близько 30 кафедр соціально-психологічного профілю вищих навчальних закладів різних регіонів України.

Зростає результативність контактів установи із засобами масової інформації та громадськістю. Так, майже вдвічі порівняно з минулим роком зросла кількість публікацій співробітників в освітянській пресі. Науковці Інституту провели 5 прес-конференцій і більш як 90 разів виступили на телебаченні. З оцінками політичної ситуації, електоральних намірів і думок громадян фахівці установи неодноразово виступали в програмах новин практично всіх провідних вітчизняних телеканалів: “УТ-1”, “Інтер”, “1+1”, “5-й канал”, “СТБ”, “НТН”, “ІСТV”, “ТРК “Київ”, “Тоніс”, а також регіональних каналів міст Запоріжжя, Мелітополя, Севастополя. Співробітників Інституту добре знають і запрошують до слова в таких рейтингових телепередачах, як “Український вимір”, “Факти”, “Новини”, “Підсумки”, “ТСН”, “Подробиці тижня”, “ Місце зустрічі – Хрещатик 26”, “За вікнами”, “Ранок з 5-м каналом”, “На межі” та ін., а також на радіо

“Свобода”, “Ера”, “Ера-FM”, “Культура”, “Промінь”, “BBC Ukraine”. Широко представлені науковці Інституту в інтернет-виданнях.

На постійній основі здійснюється співробітництво майже з 50-ма об’єднаннями громадян. Провідні вчені очолюють громадські організації, є їх співзасновниками, співпрацюють з ними як члени або партнери.

Міжнародна співпраця у звітному році була зосереджена переважно на взаємодії з ученими Російської Федерації, де співробітники взяли участь у низці масштабних конференцій. Інститут спільно з науковцями Німеччини, Росії, Литви, Грузії виступив співорганізатором міжнародного проекту “Молодь Європи проти конфліктів: інший не ворог”, присвяченого забезпеченню спільних полілогів між представниками молоді цих країн у зв’язку із соціально-психологічними наслідками російсько-грузинського військового конфлікту (зустрічі молоді 5-ти країн відбувалися 15–28 березня 2009 р. у Дюссельдорфі, Німеччина). Загалом співробітники Інституту взяли участь у 41 міжнародному масовому заході, виголосивши 99 доповідей, провівши за запрошенням майстер-класи чи тренінги, продемонструвавши результати роботи дітей на експериментальному майданчику анімастудії тощо.

У звітний період робота аспірантури і докторантури велася на основі затвердженого вченою радою Перспективного переліку основних наукових напрямів і найважливіших проблем у галузях соціальної та політичної психології, узгодженого з тематикою планових досліджень наукових підрозділів Інституту. Згідно із затвердженим планом АПН України з підтримки молодих учених на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України здійснено низку науково-організаційних заходів, спрямованих на покращення роботи докторантури та аспірантури, зокрема щодо забезпечення іногородніх аспірантів, які навчаються за державним замовленням, місцем проживання в гуртожитку.

Помітно поліпшилася матеріальна база установи: проведено реставраційно-ремонтні роботи приміщень для управлінського апарату та лабораторій на другому поверсі; демонтовано пожежонебезпечні дерев'яні панелі стін на шляхах евакуації, проведено заміри опору та ізоляції заземлення діючої оргтехніки; застарілу електромережу в службових приміщеннях та коридорах другого поверху замінено на енергозберігальну; здійснено заходи з фахового дослідження фізичного стану основних конструкцій будівлі та інженерних мереж спеціалізованими організаціями. Разом з тим, однією з найактуальніших проблем діяльності Інституту залишається проведення профілактичних і ремонтно-відновлювальних робіт, вартість яких за цінами 2009 р. становить близько 800 тис. грн.

У роботі Інституту протягом звітнього року були й певні труднощі, зумовлені фінансово-економічною кризою. Так, науковці стали рідше публікувати свої праці власним коштом, унаслідок чого на 18% зменшилася загальна кількість публікацій порівняно з попереднім звітним періодом. За ініціативою співвиконавців були відмінені деякі заплановані масові заходи, що потягло за собою їх заміну іншими, близькими за формою проведення (інтернет-конференції “Актуальні проблеми когнітивної психології спілкування” замість “Актуальні проблеми медіа-освіти в Україні”) або за виконуваною функцією (Літню психологічну школу “На Свitezі” замінено науковим семінаром “Соціально-психологічні особливості особистісної самореалізації в сучасному суспільстві”). Знизилася порівняно з минулим роком участь співробітників у міжнародних і європейських конгресах та конференціях.

Потребує подальшого розвитку й розширення мережа експериментальних майданчиків Інституту – ідеться насамперед про підвищення рівня їх функціонування на основі активізації співпраці з іншими установами АПН України, системою післядипломної педагогічної освіти. Слід зосередити зусилля адміністрації і керівників підрозділів на

налагодженні систематичного моніторингу впровадження наукових розробок, реалізації інновацій, започаткованих новим Положенням про порядок планування і контролю за виконанням наукових досліджень в АПН України.

**Заступник директора
з наукової роботи,
канд. психол. наук**

Л. А. НАЙДЬОНОВА

XV. СПИСОК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

1. Монографії

1. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Психологія професійної комунікації. – Чернівці: Книги ХХІ ст., 2009. – 43,0.
2. Психология индивидуальности: Новые аспекты и концепции / Под науч. ред. Е. Б. Старовойтенко, В. Д. Шадрикова. – М.: НОУ ВПО МПСИ, 2009. – 23,5.
3. *Скорик М. М.* Гендерні перетворення в Україні / Під ред. М. М. Скорик. – К.: АДЕФ-Україна, 2007. – 10,2. (Фактично вийшла у 2009 р.).
4. *Слюсаревський М. М.* “Ми” і “Я” в сучасному світі: Вибрані твори. – К.: Міленіум, 2009. – 17,5.
5. *Титаренко Т. М.* Испытание кризисом. Одиссея преодоления. – К.: Людопринт Украина, 2009. – 12,5.

2. Підручники та навчальні посібники

1. *Бєлавіна Т. І.* Стратегії ресоціалізації в постпенітенціарний період: Посібник. – К.: СПД ФОП, 2009. – 10,0.
2. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: Навч.-метод. посіб. / За ред. Л. А. Найдъонової, О. Т. Барішпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 19,3.
3. *Никоненко Л. В.* Впровадження реорганізацій у закладах освіти (психологічні аспекти): Навч. посіб. – К.: Вид-во КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009. – 1,9.
4. *Никоненко Л. В.* Профілактика професійного вигорання у працівників закладів освіти: Навч. посіб. – К.: Вид-во КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2009. – 1,0.
5. *Стасюк В. В.* Психологічне забезпечення професійної діяльності саперів-миротворців: Навч. посіб. – К.: НАОУ, 2009. – 8,4. – (У співавт.).

6. *Стасюк В. В.* Методологічні та теоретичні проблеми психології: Навч. посіб. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 13,0. – (У співавт.).

7. *Татенко В. О.* Сучасна психологія: теоретично-методологічні проблеми: Навч. посіб. – К.: НАУ-друк, 2009. – 15,0.

8. *Титаренко Т. М.* Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: Навч. посіб. / За ред. Т. М. Титаренко, Т. О. Ларіної. – К.: Марич, 2009. – 7,6.

9. *Титаренко Т. М.* Сучасна психологія особистості: Навч. посіб. / За ред. Т. М. Титаренко. – К.: Марич, 2009. – 34,7.

10. *Циганенко Г. В.* Стреси в житті державного службовця. Основні причини. Методи профілактики стресової напруги: Посібник, метод. рекомендації. – К., 2009. – 1,5.

6. Збірники праць

1. Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22(25). – 14,08.

2. Наукові студії із соціальної та політичної психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23(26). – 21,0.

3. Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 16,7.

4. Методичні посібники та рекомендації

1. *Вознесенька О. Л., Сидоркіна М. Ю.* Творча взаємодія з дитиною: Метод. рек. для батьків. – К.: Міленіум, 2009. – 2,7.

2. *Кляпець О. Я., Ларіна Т. О.* Підготовка молоді до подружнього життя: Метод. рек. – К., 2009. – 4,0.

3. Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій: для працівників шкільної психологічної служби, державних соціальних служб у справах сім'ї, дітей та молоді / О. Я. Кляпець, Б. П. Лазоренко, Л. А. Лепіхова, В. В. Савінов. – К., 2009. – 4,2.

4. Проблеми освіти на політичному тлі майбутніх виборів: Інформ. бюл. Жовт.'2009 / За ред. М. М. Слюсаревського – К., 2009. – 2,4.

5. Україна–2009: національні символи, соціальна напруженість, електоральні наміри: Інформ. бюл. Лип.'2009 / За ред. М. М. Слюсаревського – К., 2009. – 2,4.

6. Україна передвиборна: електоральні наміри, політичні комунікації, громадсько-політична залученість: Інформ. бюл. Груд.'2009 / За ред. М. М. Слюсаревського – К., 2009. – 2,1.

7. Україна передвиборна: електоральні наміри, уявлення і преференції громадян: Інформ. бюл. Листоп.'2009 / За ред. М. М. Слюсаревського – К., 2009. – 4,0.

5. Статті

1. *Андрієнко О. В.* Соціально-психологічні принципи у дослідженні гендерних особливостей спілкування співробітників правовиконавчих установ // Захист прав людини як основа гуманізації суспільства: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Чернігів: Черніг. держ. ін-т права, соц. технологій та праці, 2009. – 0,5.

2. *Анцибор А. І.* Державне і соціальне становлення молоді // Наукові зап. Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. М. Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія: Зб. наук. пр. – Вінниця: Едельвейс і К, 2009. – Вип. 26. – 0,4.

3. *Анцибор А. І.* Проблематика трудових міграцій в Україні: оцінні судження студентів та вчителів початкової школи // Психолого-педагогічні аспекти соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / За ред. М. І. Томчука. – Вінниця: ВОІПОП, 2009. – 0,4.

4. *Баришполець О. Т.* Соціальне призначення медіа-освіти // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

5. *Бєлавіна Т. І.* Маргіналізація педагогічної спільноти як чинник впливу на формування соціальної картини світу вихованців // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

6. *Бєлоножко Є. В.* Інноваційно-впроваджувальний потенціал якісної складової моніторингового дослідження ситуацій суспільно-особистісного розвитку // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,6.

7. *Бублик П. І.* соціально-психологічні протоїдеї у вітчизняній філософській та культурній спадщині XVI–XVIII століть // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,6.

8. *Васютинский В. А.* Коллективная феноменология как основа процесса образования // Инновационные направления в образовании: Сб. материалов Междунар. науч.-практ. конф.: В 4 ч. – Екатеринбург: УрГПУ, 2009. Ч. 3 / Под науч. ред. А. С. Белкина. – 0,4.

9. *Васютинський В. О.* Ліберальні цінності в мотиваційному просторі самоздійснення особи // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

10. *Васютинский В. А.* Человек в совместно с другими создаваемом мире: социально-конструктивистские идеи С. Л. Рубинштейна // Психология человека в современном мире: Материалы Всерос. юбил. науч.

конф., посвящ. 120-летию со дня рожд. С. Л. Рубинштейна, 15–16 октяб. 2009 г., г. Москва. — М.: Изд-во ИП РАН, 2009. — Т. 4. Субъектный подход в психологии: история и современное состояние. Личность профессионала в обществе современных технологий. Нейрофизиологические основы психики. — 0,5.

11. *Васютинський В. О.* Мова спілкування студентів як чинник соціально-політичного прогнозування // Мова і культура. — К., 2009. — Вип. 11. — Т. XIII (125). — 0,4.

12. *Васютинський В. О.* Можливості та обмеження дослідження механізмів колективного самовизначення спільноти // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. — К.: Міленіум, 2009. — Вип. 23 (26). — 1,4.

13. *Васютинський В. О.* Особистість чи особа: кого вивчають соціальні психологи? // Проблеми емпіричних досліджень у психології. — К., 2009. — Вип. 2. — 0,6.

14. *Васютинський В. О.* Особливості самовизначення студентів у сфері вибору мови спілкування // Проблеми заг. та пед. психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. — К., 2009. — Т. XI. — Ч. 5. — 0,5.

15. *Васютинский В. А.* Психологическая характеристика интересубъектного взаимодействия // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы Междунар. конф., 8–10 октяб. 2009 г.: В 2-х т. — М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. — Т. 1. — 0,3.

16. *Васютинський В. О.* Україномовне спілкування в контексті уявлень студентів про майбутнє // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Сер.: Педагогіка та психологія. Зб. наук. пр. — Чернівці: ЧНУ, 2009. — Вип. 447–448. — 0,5.

17. *Васютинський В. О.* Принцип інтеракційно-дискурсивного опосередкування соціалізації особи в спільноті // Психолого-педагогічні

аспекти соціалізації особистості в умовах сучасного суспільства: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. / За ред. М. І. Томчука. – Вінниця: ВОПОПП, 2009. – 0,4.

18. *Вознесенська О. Л.* Арт-терапевтичний вплив на структури особистості в роботі з образом “Я” // Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. / ЦППО АПН України, ГО “Арт-терапевтична асоціація”; За ред. В. А. Семиченко, А. П. Чуприкова. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 2 (6). – 0,6. – (У співавт.).

19. *Вознесенская Е. Л.* Особенности и перспективы развития арт-терапии в Украине // Наукові праці: Наук.-метод. журн. – Педагогіка. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – Вип. 95. – Т. 105. – 0,6.

20. *Вознесенская Е. Л.* Пластилиновые расстановки: арт-терапевтические технологии в работе с семьей // Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. / ЦППО АПН України, ГО “Арт-терапевтична асоціація”; За ред. В. А. Семиченко, А. П. Чуприкова – К.: Міленіум, 2008. – Вип. 2 (4). – 0,9. – (Фактично вийшла в 2009 р.).

21. *Вознесенська О. Л.* Професійна ідентичність майбутніх психологів (на прикладі студентів різних ВНЗ) // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5. – (У співавт.).

22. *Вознесенська О. Л., Голубєва О. Є.* Психологічний аналіз сучасного мистецтва як форма медіа-освіти // Матеріали IV між нар. наук.-практ. конф. “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Моніторинг якості освіти”. – К., 2009. – 0,6.

23. *Вольфовська Т. О.* До питання щодо ефективної політичної соціалізації. Дослідження стереотипів молоді // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів, Ін-т соц та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

24. *Вольфовська Т. О.* Дослідження політичних стереотипів і упереджень молоді: формування когнітивних компетенцій // Матеріали IV

міжнар. наук.-практ. конф. “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – К., 2009. – 0,4.

25. *Гавриленко Я. А.* Особливості футуристичного автонаративу юнаків і дівчат, залежних від значущих стосунків // Наук. студ. із соц. та політ психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,8.

26. *Глазунова С. М.* Інтеграційні процеси в Україні: міфологічна складова когнітивних мотивів політичного вибору підприємців // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23(26). – 0,5.

27. *Голубєва О. Є.* Екранна реальність у новому світі мас-медіа // Вища освіта України. – 2008. – Тем. вип. “Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Моніторинг якості освіти”. – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

28. *Голубєва О. Є.* Репрезентація образу родини в телевізійних засобах масової комунікації (телевізійні новини) // Наук. студії із соц. та політ. психології : Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,8.

29. *Голубєва О. Є.* Соціально-психологічні особливості екранних продуктів: образ родини в новинах основних національних телеканалів // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

30. *Гордиенко В. И.* О необходимости обновления концептуальных подходов к исследованию межличностной обратной связи // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф. 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Том 1. – 0,4.

31. *Гордієнко В. І.* Моделі комунікативного процесу в сучасній психології та їхній потенціал в поясненні діалогічності спілкування // Наук. зап. НАУКМА. Психологічні, педагогічні науки та соціальна робота. – 2009. – Вип. 97. – 0,5.

32. *Гордієнко В. І.* Стратегії міжособового зворотного зв'язку: результати дослідження // Наук. зап. НАУКМА. Психологічні, педагогічні науки та соціальна робота. – 2009. – Вип. 97. – 0,5.

33. *Горностай П. П.* Двумерные личностные конструкты как модель сценарных убеждений // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвыпуск. – 0,5.

34. *Горностай П. П.* Динамічні процеси в малій групі та проблеми групової психіки // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,8.

35. *Грибенко І. В.* Школа і сім'я як агенти соціалізації підлітків // Соціальна психологія. – 2009. – № 5 (37). – 0,5.

36. *Григоровська Л. В., Найдьонов М. І.* Соціальна ситуація дефіцитності-престижності професій // Державна служба зайнятості України на ринку праці в умовах світової фінансово-економічної кризи: питання теорії та виклики практики: Матеріали наук.-практ. конф. / За ред. Ю. М. Маршавіна. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 0,4.

37. *Гундერთайло Ю. Д.* Ініціація як форма творення життєвих завдань особистості // Наук. студ. із соц. та політ психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

38. *Дидковський С. В.* Модель организации общения в экзистенциальном проектировании // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф. 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Том 2. – 0,5.

39. *Дідковський С. В.* Подвійне розуміння схем в оргпроектуванні // Актуальні проблеми психології: психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – Т. 8. – Вип. 6. – 0,5.

40. *Дідук І. А.* Психологічна готовність молоді до нормативної взаємодії // Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2009. – Т. 11. – Ч. 1. – 0,5.

41. *Донченко О. А.* Проблема психологічного феномена проєкції в політиці // Політ. менеджмент. – 2009. – №4(37). – 1,0. – (У співавт.).

42. *Донченко О. А.* Феномен проєкції в політиці та його вплив на соціетальну психіку українців // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,8.

43. *Донченко О. А.* Феномени психічної інфляції і проєкції в політиці та їх вплив на соціетальну психіку українців // Український соціум. – 2009. – № 3. – 0,7.

44. *Донченко О. А.* Феномен містичної співпричетності як психоінстинктивний чинник групового структурування // Соціальна психологія. – 2009. – №4 (36). – 1,0.

45. *Доценко Я. Ю.* Організаційні інновації як об'єкт антикризового управління // Вісн. Київ. держ. пед. ун-ту “Нова парадигма”. – 2009. – № 1. – 0,75.

46. *Духневич В. Н.* Взгляд на кейс с точки зрения когнитивной психологии общения // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф. 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Т. 1. – 0,3.

47. *Духневич В. М.* Погляд на природу формування взаєморозуміння: соціально-психологічні механізми (теоретичний аналіз) // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

48. *Духневич В. М.* Соціально-психологічні механізми формування взаєморозуміння при вирішення задач спільної діяльності // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22(25). – 0,8.

49. *Жадан І. В.* Дослідження впливу соціального навчання на процес політичної соціалізації молоді // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб.

ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 1,2.

50. *Жадан І. В.* Модель комунікації влади і суспільства: аксіологічний аспект // Політична ситуація в Україні. Кризові тенденції та шляхи їх подолання (2007р., вересень 2008р.): Зб. аналіт. матеріалів / За ред. В. М. Яблонського. – К.: НІСД, 2009. – 0,5.

51. *Жадан І. В.* Соціальне наuczання як чинник політичної соціалізації молоді // Матеріали VI міжнар. конф. “Розвиток демократії та демократична освіта в Україні”. – К., 2009. – 0,5.

52. *Жадан І. В.* Соціально-психологічні чинники політичної соціалізації молоді в суспільстві, що трансформується // Вісн. Чернігівського держ. пед. ун-ту. Серія: Психол. науки. Вип. 59. – Т. 1. – Чернігів, 2008. – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

53. *Жадан І. В.* Ціннісний вимір політичної культури в Україні // Культура України: цілісність у регіональній різноманітності: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф., 19 листоп. 2008 р., м. Київ. – К., 2009. – 1,0.

54. *Жовтянська В. В.* Діалектика значення і смислу // Зб. наук. пр.: Проблеми заг. та пед. психології / АПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка. – К., 2009. – 0,5.

55. *Жовтянська В. В.* Психологічний механізм функціонування метафори // Психологія і суспільство. – 2009. – № 3 (37). – 1,0.

56. *Захаров К. В.* Соціальні уявлення студентів-психологів про політичне майбутнє України // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

57. *Злобіна О. Г.* Європейський вибір в орієнтаціях молоді України // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук пр. – К.: Інститут соціології НАН України, 2009. – Вип. 1 (12). – 0,5.

58. *Злобіна О. Г.* Індивідуальний досвід у координатах соціології особистості // Якісні методи в соціологічних дослідженнях: Навч. посіб. / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2009. – 1,0.

59. *Злобіна О. Г.* Молодь України та Росії: досвід порівняльного аналізу // Український соціум. – 2009. – № 1. – 0,5.

60. *Злобіна О. Г.* Особистість як суб'єкт соціальних змін // Наук. студії Львів. соціол. форуму “Традиції та інновації в соціології”: Зб. наук. пр. – Дрогобич: Просвіт, 2009. – 0,5.

61. *Злобіна О. Г.* Соціальне самопочуття як чинник соціальної диференціації // Проблеми розвитку соціологічної теорії: соціальна інтеграція та соціальні нерівності в контексті сучасних суспільних трансформацій. – К.: Вид.-полігр. центр “Київ. ун-т”, 2009. – 0,5.

62. *Злобіна О. Г.* Соціально-психологічні складові адаптивного потенціалу населення // Українське суспільство 1992–2009. Соціологічний моніторинг. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2009. – 0,4.

63. *Іванченко С. М.* Медіа-освіта: питання здоров'я та промоції здорового способу життя // Таврійський вісн. освіти. – Херсон, 2009. – № 2. – 0,3.

64. *Іванченко С. М.* Соціально-психологічні технології формування громадської думки у сфері громадського здоров'я // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

65. *Іванченко С. М.* Суб'єктивна оцінка здоров'я серед надавачів та користувачів медичних послуг // Психол. перспективи. – 2009. – Вип. 13. – 0,5.

66. *Іванчук І. О.* Сучасна культура як важливий чинник формування картини світу та соціалізації особистості // Проблеми заг. та пед. психології: Зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2009. – Т. XI. – Ч. 1. – 0,5.

67. *Казміренко В. П.* Общение в политике // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф. 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. Том 2. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – 0,3.

68. *Казмиренко В. П.* Общение в политике // Энциклопедия общения / Под ред. А. А. Бодалёва – М.: Ин-т психологии РАН, 2009. – 0,3.

69. *Казміренко В. П.* Структура когнітивної психології спілкування // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 1,4.

70. *Казміренко В. П.* Усвідомлення відповідальності за суспільно-політичний вибір // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. Сер.: Психологія. – Львів, 2007. – Вип. 1. – 0,7. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

71. *Келепко О. В.* Політична соціалізація молодших школярів засобами соціального навчання // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

72. *Кияшко Л. О.* Психологічні проблеми політичної участі молоді в сучасній Україні // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 1,1.

73. *Кияшко Л. А., Некрасова И. Н.* Ментальные детерминанты выбора модели общения в конфликтном взаимодействии // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф., 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Т. 2. – 0,4.

74. *Кляпець О. Я.* Моделі побудови студентами життєвих завдань, пов'язаних із шлюбом та сім'єю // Наук. вісн. Чернів. ун-ту: Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. наук. пр.:– Чернівці: ЧНУ, 2009. – Вип. 447–448. – 0,5.

75. *Кляпець О. Я.* Постановка життєвого завдання особистості як чинник її самореалізації в сімейній сфері // Наук. зап. “Гуманітарні науки”. – К., 2008. – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

76. *Кляпець О. Я.* Чинники формування життєвих завдань особистості, пов’язаних із шлюбом та сім’єю // Наук. студ. із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,7 .

77. *Копотун М. М.* Наративний метод вивчення життєвого цілепокладання студентської молоді // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

78. *Котляр О. О.* Динамічні перетворення смислових конструктів у структурі семантичного простору політичної свідомості студентської молоді // Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – К., 2009. – Т. X. – Вип. 12. – 0,6.

79. *Котляр О. О.* Концептуальні аспекти побудови опитувальника з визначення психологічних механізмів детермінації політичної свідомості молоді // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

80. *Кочубейник О. М.* Автентичність особистості в діапазоні “автономія – інтерсуб’єктність” // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,6.

81. *Кочубейник О. М.* Модуси екзистенції як спосіб реалізації автентичності // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами / Відкритий міжнар. ун-т розвитку людини “Україна”, Ін-т вищої освіти АПН України, Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К., 2008. – Вип. 4. – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

82. *Кочубейник О. М.* Психосоціальні практики модусу уніфікації (історико-культурний аспект) // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. “Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви”. – Чернівці: Книга ХХІ століття, 2009. – 0,5.

83. *Кравченко О. П.* Значущість події: можливі форми інтерпретації // Наук. студії із соц. та політ психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

84. *Крайчинська В. А.* Самонастановлення особистості у сферах життєвих завдань // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,6.

85. *Крайчинська В. А.* Сфери життєвих завдань особистості // Наук. студії із соц. та політ психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,6.

86. *Крайчинська В. А.* Формування життєвих завдань та самонастановлення особистості // Соціальна психологія. – 2009. – № 2 (34). – 0,6.

87. *Краснякова А. О.* Полімотивація політичної участі сучасної української молоді // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

88. *Краснякова А. О.* Потреба самореалізації як детермінанта політичної активності молоді // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

89. *Крупенко О. В.* Соціально-психологічний аналіз професійної діяльності фермерів // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Соціалізація особистості і суспільні трансформації: механізми взаємовпливу та вияви” 14–15 трав. 2009 р., м. Чернівці. – Чернівці: Книга – ХХІ, 2009. – 0,5.

90. *Кудрина Т. С.* Психологические условия становления и развития сложных логических операций // Психология человека в современном мире: Ин-т психологии РАН. – М., 2009. – Т. 2. – 0,5.

91. *Кухар Т. В.* Психологічний зміст комунікативних стратегій поведінки безробітних // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,6.

92. *Лазоренко Б. П.* Міжсуб'єктна взаємодія як закономірність ресоціалізації та самоздійснення проблемної молоді // Наук. вісн. Чернів. ун-ту Сер.: Педагогіка і психологія. Зб. наук. пр. – Чернівці: ЧНУ, 2009. – Вип. 449–450. – 0,5.

93. *Лазоренко Б. П.* Особливості постановки життєвих завдань проблемною молоддю // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,6.

94. *Лазоренко Б. П.* Психокорекція стресового стану особистості проблемної молоді // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.

95. *Лазоренко Б. П.* Соціально-психологічні механізми самоздійснення проблемної молоді в процесі її реабілітації // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К.: Наук. світ, 2008. – Т. 1, № 21–22. – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

96. *Лазоренко Б. П.* Соціально-психологічні механізми суб'єктного самоздійснення і його роль в особистісній та соціальній самореалізації проблемної молоді // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К.: Главник, 2009. – Т. X. – Ч. II. – 0,5.

97. *Ларіна Т. О.* Критерії дослідження ролі життєстійкості особистості в самопрогнозуванні // Наук. студії із соц. та політ. психології:

Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

98. *Ларіна Т. О., Посохова В. В.* Розвиток життєстійкості як умова ефективного самоздійснення схильної до залежності молоді // Вісн. АПН України Сер.: Педагогіка і психологія.. – К.: Пед. преса, 2008. – № 3–4 (60–61). – 0,5.– (Фактично вийшла у 2009 р.).

99. *Лепіхова Л. А.* Рівень психологічної готовності старшокласників до постановки життєвих завдань // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,7.

100. *Литвин М. О.* Як почуватися соціальна психологія у вищій школі ? // Соціальна психологія. – 2009. – №5 (37). – 0,5.

101. *Ліщинська О. А.* Мотиваційно-динамічна концепція психологічної залежності особистості // Соціальна психологія. – 2009. – № 4. – 0,5.

102. *Ліщинська О. А.* Соціально-психологічні чинники деструктивних впливів у спільноті та на спільному // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,6.

103. *Маматова А. С.* Етнонаціональна ідентичність: сутність та методи дослідження // Проблеми емпіричних досліджень у психології. – К.: Гнозис, 2009. – Вип. 3. 0,5.

104. *Маматова А. С.* Особливості етнонаціональних уявлень у структурі образу-Я старшого дошкільника // Проблеми особистості в сучасній науці: результати та перспективи досліджень: Вісн. КНУ ім. Т. Шевченка. Сер.: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – К.: Гнозис, 2009. – Тем. вип. № 1. – 0,4.

105. *Маматова А. С.* Соціально-психологічні проблеми білінгвізму в українському суспільстві // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ.

психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

106. *Мельник О. А.* Людина в аксіологічному вимірі соціокультурного буття давньоруської доби крізь призму правничих відносин // Проблеми сучасної психології: Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – 2009. – Вип. 5. – 0,6.

107. *Мельник О. А.* Поняття провини та відповідальності у давньоруську добу // Соціальна психологія. – 2009. – № 5 (37). – 0,4.

108. *Мельник О. А.* Проблема переживання часу в структурі часових властивостей людини // Актуальні проблеми психології Сер.: Психофізіологія. Експериментальна психологія. Психологія праці. Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К., 2009. – Т. V. – Вип. 8. – 0,5.

109. *Мельник О. А.* Психологічне здоров'я як необхідний чинник політичної активності особистості // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

110. *Мельник О. А.* Уявлення про природу людини у княжу добу (на матеріалі текстів “Правда Руська”) // Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2009. – Вип. 37. – 0,5.

111. *Мельник О. А.* Экзистенциальные проблемы в XXI веке // Психология человека в современном мире. Психология развития и акмеология. Экзистенциальные проблемы в трудах С. Л. Рубинштейна и в современной психологии. Рубинштейновские традиции исследования и экспериментатики: Материалы Всерос. юбил. науч. конф., посвящ. 120-летию со дня рожд. С. Л. Рубинштейна, 15–16 октяб. 2009 г., г. Москва. – М., 2009. – 0,4.

112. *Мельник О. А.* Психологічна реконструкція образу людини в ментальному просторі княжої доби // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2009. – Т. 8. – Вип. 6. – 0,5.

113. *Мироненко Г. В.* Інформаційно-технологічна безпека школяра: медіа-гігієнічний підхід // Соціальний педагог. – 2009. – № 10 (34). – 1,0.

114. *Мироненко Г. В.* Роль медійного “інфотейнменту” в політичній соціалізації молоді // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

115. *Мяленко В. В.* Соціально-психологічний аналіз деяких особливостей фінансової поведінки молоді // Проблеми заг. та пед. психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психол. ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К.: Гнозис, 2009. – Т. 11. – Ч. 1. – 0,5.

116. *Найдьонов М. І.* Експериментальні дослідження рефлексивних процесів: вивчення феноменів складнокоординованості // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск – 0,5.

117. *Найдьонов М. І.* Парадокс формування суб’єктивності: груп-рефлексивний підхід у соціальній і політичній психології // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

118. *Найдьонов М. І.* Рефлексивний інтенціонал дискурсу: до лідерської позиції психології в міжгалузевому знанні // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,8.

119. *Найдьонова Л. А.* Концепт “креативного капіталу” Річарда Флориди як виклик соціальній психології творчості // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України: У

12-ти т. / За ред. В. О. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – Т. 12 – Вип. 8. – 0,5.

120. *Найденова Л. А.* Теоретико-методологические проблемы психологии парасоциального общения (анализ зарубежных исследований) // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф. 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Т. 1. – 0,5.

121. *Найдьонова Л. А.* Проблема готовності до ефективної маршрутизації у просторі змін територіальної громади // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.

122. *Найдьонова Л. А.* Голодомор: страждання, спричинені політичною технологією // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

123. *Найдьонова Л. А.* Медіа-психологія як нова галузь соціально-психологічного знання: проблеми і перспективи // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,8.

124. *Некрасова І. М.* Ментальний формат особистості як функціонально-змістова основа соціальних впливів // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

125. *Низовець О. М.* Соціальна робота з неповнолітніми засудженими в місцях позбавлення волі та в постпенітенціарний період // Захист прав людини як основа гуманізації суспільства: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Чернігів: Черніг. держ. ін-т права, соціальних технологій та праці, 2009. – 0,5.

126. *Низовець О. М.* Соціально–психологічна адаптація неповнолітніх засуджених до умов перебування в місцях позбавлення волі // Проблеми заг. та пед. психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2009. – Т. XI. – Ч. 1. – 0,5.

127. *Никоненко Л. В.* Види впливів, що сприяють упровадженню організаційних змін у закладах освіти // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.

128. *Никоненко Л. В.* Психологічні особливості сприйняття реорганізацій менеджерами закладів освіти // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

129. *Никоненко Л. В.* Феномен довіри в контексті соціально-економічного розвитку регіону // Соціально-економічна матриця регіону: Пролетарський район м. Донецька: Аналіт. звіт за рез. соціол. дослідж. – Донецьк: ДІРСП, 2009. – 0,9.

130. *Ніконова О. Ю.* Співзалежність як проблема системи соціально-психологічної допомоги: дефініція, сутність, причини // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.

131. *Овдієнко Л. Н.* Трансцензус художнього образу: Остання межа // Міст: мистецтво, історія, сучасність, теорія: Зб. наук. пр. з мистецтвознавства і культурології. – Макарів, 2009. – Вип. 6. – 1,0.

132. *Овчаров А. А.* Детские характеры // Менеджмент и кадры. – 2009. – №5 (77). – 0,5.

133. *Овчаров А. А.* Определение типа личности у детей // Менеджмент и кадры. – 2009. – № 4 (76). – 0,4.

134. *Овчаров А. О.* Особливості соціально-психологічного впливу на громадську думку в освітній сфері // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – 0,5.

135. *Овчаров А. О.* Психодіагностична технологія визначення напрямку профілізації дітей молодшого шкільного віку // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2009. – № 2. – 0,4.

136. *Овчаров А. А.* Сильные функции и выбор социальной роли // Соционика и психология личности. – 2009. – №2 (83). – 0,3.

137. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Вплив групових процесів на формування основ соціально-психологічної компетентності особистості школяра // Етнопсихологічна складова процесу формування компетентності молодших школярів: Навч.-метод. посіб. / За ред.. О. Будник. – К. – Івано-Франківськ, 2009. – 0,7.

138. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Гуманістична парадигма спілкування: соціально-психологічна інтерпретація // Зб. наук. пр.: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2009. – Вип. 14. – Ч. 2. – 1,0.

139. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Соціалізація особистості в умовах трансформації сучасного суспільства // Зб. наук. пр.: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2009. – Вип. 14. – Ч. 2. – 0,8.

140. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Соціально-психологічна компетентність особистості, її зміст та етнокультурна специфіка // Етнопсихологічна складова процесу формування компетентності молодших школярів: Навч.-метод. посіб. / За ред. О. Будник. – К. – Івано-Франківськ, 2009. – 1,0.

141. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Соціально-психологічна характеристика структурно-функціональних компонентів спілкування // Зб. наук. пр.: Філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2009. – Вип. 14. – Ч. 1. – 1,1.

142. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Соціально-психологічні уроки перед-вибірних маніпуляцій // Соціальна психологія. – 2009. – № 3 (35). – 0,9.

143. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Специфіка міжособистісної і міжгрупової взаємодії в умовах міграції // Соціальна психологія. – 2008. – №5 (31). – 1,0. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

144. *Орбан-Лембрик Л. Е.* Українська ментальність і зміст соціально-психологічної компетентності // Етнопсихологічна складова процесу формування компетентності молодших школярів: Навч.-метод. посіб. / За ред. О. Будник. – К. – Івано-Франківськ, 2009. – 1,0.

145. *Осадько О. Ю.* Діти, які потребують допомоги батьків і вихователя // Програма виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. Нова редакція. – К.: Богдана, 2009. – 2,5.

146. *Осадько О. Ю.* Інтраперсональні детермінанти професійної соціалізації вчителя // Проблеми заг. та пед. психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К., 2009. – Т. XI. – Ч. 1. – 0,5.

147. *Осадько О. Ю.* Когнітивні складові життєвої компетентності особистості: методи діагностики та розвитку // Досвід роботи із формування здорового способу життя в учнівської та студентської молоді: Метод. посіб. / За ред. В. Г. Панка. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 0,5.

148. *Осадько О. Ю.* Особливості ментальної репрезентації досвіду вчителів з різними стилями спілкування // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

149. *Осадько О. Ю.* Психогімнастика – набуття досвіду емоційних переживань та спілкування: Метод. рекомендації до Програми виховання і навчання дітей від 3 до 7 років. Нова редакція – К.: Богдана, 2009. – 1,2.

150. *Осадько О. Ю.* Психологічна профілактика адаптаційних проблем молодших школярів: Тренінгові, соціально-реабілітаційні та навчальні програми із формування здорового способу життя в учнівської та студентської молоді: Метод. посіб. / За ред. В. Г. Панка. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 1,2.

151. *Осадько О. Ю.* Психологічні основи формування життєвої компетенції дитини: Метод. рекомендації для психологів, вихователів і батьків. – К.: Дошкільний психолог 2009. – 2,5.

152. *Осадько О. Ю.* Субъективные затруднения в общении: когнитивно психологический подход // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф. 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Т. 2. – 0,4.

153. *Пахомов I. В.* Православні цінності як чинник ресоціалізації засуджених-рецидивістів // Захист прав людини як основа гуманізації суспільства: Матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Чернігів: Чернігівський держ. ін-т права, соц. технологій та праці, 2009. – 0,5.

154. *Петрунько О. В.* Множественные защиты социализации в условиях медиасреды // Психология человека в современном мире. Материалы Всерос. юбил. науч. конф., посвящ. 120-летию со дня рожд. С. Л. Рубинштейна, 15–16 октяб. 2009 г. – М.: Изд-во Ин-та психологии РАН, 2009. – Т. 5. Личность и группа в условиях социальных изменений. – 0,5.

155. *Плетка О. Т.* До питання використання казкотерапії в освітянському просторі // Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Сер. № 12. Психол. науки: Зб. наук. пр. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – № 26 (50). – Ч. II. – 0,4.

156. *Плетка О. Т.* Мандри до внутрішнього міфу (драматерапія в природних умовах) // Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. / ЦППО АПН України, ГО “Арт-терапевтична асоціація” / За ред. В. А. Семиченко, А. П. Чуприкова. – К.: Міленіум, 2008. – Вип. 2 (4). – 0,4. – (Фактично вийшла в 2009 р.).

157. *Плетка О. Т.* Современные российские исследования гендерной идентичности в России // Психол. перспективы. – 2009. – Спецвыпуск. – 0,5.

158. *Плетка О. Т.* Соціально-психологічні особливості образу школи в педагогічних та учнівських колективах загальноосвітніх шкіл // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

159. *Плетка О. Т.* Техніка “образ професії” при роботі з фахівцями соціальної сфери // Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: Матеріали ІІ всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – К.–Мелітополь, 2008. – 0,4. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

160. *Плющ О. М.* Інформаційні маніпуляції як можливість для саморозвитку // Соціальна психологія. – 2009. – № 3. – 0,6.

161. *Плющ А. Н.* Синергетическая концепция организации мышления // Психология человека в современном мире: Материалы Всерос. юбил. науч. конф., посвящ. 120-летию со дня рожд. С. Л. Рубинштейна, 15–16 октяб. 2009 г. – М.: Изд-во Ин-та психологии РАН, 2009. – Т. 2. – 0,4.

162. *Позняк С. І.* Моделювання навчально-виховних ситуацій у процесі політичного навчання учнівської молоді // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

163. *Polunin O.* Temporal dimension of a framing effect in topical mental accounting // *Stidia Psychologica*. – 2009. – Vol. 51. – № 4. – 0,8.

164. *Polunin O.* Grenzfall europäische Identität // *Partner, Nachbarn, Konkurrenten. Dynamik und Wandel an der Grenzen in Osteuropa*. – Berlin: Nomos Verlag, 2009. – 1,0. – (У співавт.).

165. *Полунін О. В.* Концепція об’єктивного теперішнього Е. Пьоппеля: критичний погляд // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

166. *Полунін О. В.* Прийняття рішення студентською молоддю щодо політичної участі // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

167. *Полунін О. В.* Часові інтервали як стимули в експериментах з переключення уваги: новий експериментальний метод // Психологія і суспільство. – 2009. – №2. – 0,7.

168. *Посохова В. В.* Особливості моделювання життєвих завдань користувачами інтернет-простору // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

169. *Савінов В. В.* Співвідношення варіантів ідентичності особистості із способами постановки життєвих завдань // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

170. *Сіверс З. Ф.* Діагностичні і корекційні можливості тесту особистісних конструктів у роботі з індивідуальною концепцією педагогічної діяльності в практиці психологічної допомоги вчителю // Експериментальне дослідження позитивного ставлення учнів і студентів до ЗСЖ: Метод. посіб. / За наук. ред. В. Г. Панка, Н. М. Городнової. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 0,5.

171. *Скнар О. М.* Арт-терапевтична техніка “колаж” у роботі із сім’єю // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.

172. *Скнар О. М.* Емпірична модель дослідження політичних компетенцій молоді // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23(26). – 0,5.

173. *Скнар О. М.* Методика дослідження основних тенденцій політичної ідентичності старшокласників // Соціальна психологія. – 2009. – № 1 (33). – 0,5.

174. *Скнар О. Н.* Арт-техника “коллаж”: диагностический и терапевтический потенциал // Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 2 (6). – 0,5. – (У співавт.).

175. *Скнар О. Н.* Коллаж в арт-терапевтической работе с темой “Мужчина и Женина” // Простір арт-терапії: Зб. наук. ст. – К.: Міленіум, 2008. – Вип. 2 (4). – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

176. *Слюсаревський Максим М.* Особливості етнополітичної ідентифікації російськомовних громадян України // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,5.

177. *Слюсаревський М. М.* Історія становлення і сучасний стан політичної психології // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – 0,9.

178. *Слюсаревський М. М.* Поведінковий підхід у політичній психології: термінологічний тезаурус, основні напрями і проблеми // Соціальна психологія – 2009. – № 6 (38). – 0,8.

179. *Слюсаревський М. М.* Політична психологія як наука: порівняльний аналіз шляхів становлення та розвитку за рубежом та в Україні // Психологія і суспільство. – 2009. – № 5 (37). – 0,8.

180. *Слюсаревський М. М.* Політична психологія як наука: предмет і проблематика // Соціальна психологія. – 2009. – № 5 (37). – 0,8.

181. *Слюсаревський М. М.* Політична участь як особливий “зріз” політичної поведінки // Політичний менеджмент. – 2009. – №5 (38). – 1,1.

182. *Слюсаревський М. М.* Ситуація як об’єкт соціально-психологічного дослідження: історіогенез і сучасний стан проблеми // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 1,4.

183. *Стасюк В. В.* Значення морально-психологічного стану в сучасній збройній боротьбі // Вісн. Нац. академії оборони України. – К., 2009. – № 4. – 0,5.

184. *Стасюк В. В.* Концептуально-технологічні засади психологічного супроводу військовослужбовців // Вісн. Нац. акад. оборони України. – К., 2009. – № 2. – 0,5.

185. *Стерденко С. М., Голубєва О. Є.* Соціалізація, освіта, виховання сучасних дітей у світі медіа // Соціальний педагог. – 2009. – Спецвипуск. – 1,0.
186. *Стерденко С. М., Голубєва О. Є.* У пошуках форм розвитку медіа-культури молоді // Соціальний педагог. – 2009. – Спецвипуск. – 1,0.
187. *Стерденко С. М.* Родина як осередок формування медіа-культури // Соціальний педагог. – 2009. – №2. – 0,5.
188. *Стерденко С. М.* Роль родини у формуванні медіа-культури підлітків // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.
189. *Тараканова О. Б.* Сприймання історичного часу старшокласниками у зв'язку із соціалізацією в умовах активного споживання телепродукції розважального жанру // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.
190. *Татенко В. А.* Системный анализ социально-психологических механизмов влияния человека на человека // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф., 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М., Обнинск: ИГ-СОЦИН, 2009. – Т. 1. – 0,5.
191. *Татенко В. О.* Ніжність як прояв людської душі і предмет психологічного дослідження // Соціальна психологія. – 2009. – №5 (37). – 1,0.
192. *Татенко В. А.* Онтопсихологические аспекты понимания индивидуальности // Психология индивидуальности: Новые аспекты и концепции / Под науч. ред. Е. Б. Старовойтенко, В. Д. Шадрикова. – М.: НОУ ВПО МПСИ, 2009. – 2,5.
193. *Татенко Н. О.* Сильова специфіка постановки життєвих завдань особистістю з ефективним життєздійсненням // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,4.

194. *Титаренко Т. М.* Впливи сучасності на самоконструювання особистості // Соціальна психологія. – 2009. – № 2. – 0,5.

195. *Титаренко Т. М.* Контури особистості в постнекласичній парадигмі // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішніх справ. Сер.: психологічна: Зб. наук. пр. / Гол. ред. В. Л. Ординський. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – Вип. 1. – 0,8.

196. *Титаренко Т. М.* Наративне моделювання майбутнього як спосіб підвищення безпеки особистості // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. Сер.: Педагогіка і психологія: Зб. наук. пр. – Чернівці: ЧНУ, 2009. – Вип. 449–450. – 0,5.

197. *Титаренко Т. М.* Наривні практики організації особистісного майбутнього // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,6.

198. *Титаренко Т. М.* Постмодерні концептуалізації понять “особистість” та “життєвий шлях” // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4 (38). – 1,5.

199. *Титаренко Т. М.* Соціально-психологічні чинники самоконструювання особистості // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 1,4.

200. *Ткаченко В. М.* Філософія історичного дискурсу в час політизації історії та історизації політики // Політичний менеджмент. – 2009. – № 3. – 1,0.

201. *Туник М. О.* Втілення психологічної концепції нації в ідею національної автономії // Зб. істор. та політол. досл. – Донецьк: ДонНУ, 2009. – 0,5.

202. *Туник М. О.* Соціально-психологічні ідеї вітчизняної наукової спадщини II чверті XX століття // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2009. – Т. II. – 0,5.

203. *Фролов П. Д.* Використання соціально-психологічного знання в процесі формування громадської думки: проблеми технологізації // Наук. студії із соц. та політ психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,8.

204. *Хазратова Н. В.* Про психологічну природу почуття власності // Соціальна психологія. – 2009. – №5 (37). – 1,0.

205. *Хазратова Н. В., Гнатко М. М.* Соціальне означення творчого продукту як елемент творчого процесу // Соціальна психологія. – 2009. – № 6 (38). – 0,5.

206. *Хазратова Н. В., Гнатко М. М.* Психологічна легітимність Української держави в історичній ретроспективі // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

207. *Хоріна О. І.* Визначення спектру актуальних і дефіцитних професій як індикація перебігу кризових явищ // Державна служба зайнятості України на ринку праці в умовах світової фінансово-економічної кризи: питання теорії та виклики практики: Матеріали наук.-практ. конф. / За ред. Ю. М. Маршавіна. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – 0,3.

208. *Хоріна О. І.* Ресурсна складова соціальної ситуації особистісного розвитку підлітків // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – 0,5.

209. *Черемних К. О.* Наратив як категорія сучасного соціогуманітарного дослідження: епістемологія, методологія, інструмент // Наук. студії із соц. та політ психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 22 (25). – 0,5.

210. *Черемних К. О.* Особистісна ідентифікація як механізм самоздійснення і життєтворчості // Педагогіка і психологія. – К.: Пед. преса, 2009. – № 2 (63). – 0,5.

211. Череповська Н. І. Медіа-освіта в сучасній школі // Соціальний педагог. – 2009. – № 6. – 1,1.

212. Череповська Н. І. Особистісна відеокультура молоді в процесі сприймання політичної агітації // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

213. Череповська Н. І. Психологічний захист від візуальної інформації. Методика “Антиреклама” // Соціальний педагог. – 2009. – № 10 (34). – 1,1.

214. Череповська Н. І. Соціально-психологічні аспекти відеокультури особистості // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Зб. наук. пр. / За ред. В. О. Моляко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – Т. 12. – Вип. 7. – 0,65.

215. Чорна Л. Г. Вияв мисленнєвих настановлень особистості за допомогою класичних тестів креативності // Креативність і творчість. – Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Сер.: Соціологія. Психологія. Педагогіка / Відп. ред. І. П. Маноха. – К.: Гнозис, 2009. – Тем. вип. – № 1. – 0,7.

216. Чорна Л. Г. Когнітивно-особистісні складові обдарованості: досвід теоретичного та емпіричного дослідження // Актуальні проблеми психології: Зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, В. Д. Потапової. – К.: Гнозис, 2008. – Т. XV. – Ч. II. – 0,5. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

217. Чорна Л. Г. Модифікація інструкцій та тестових завдань методик як чинник виявлення ресурсів творчого потенціалу індивіда // Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К.: ВД Троя, 2008. – 0,6. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

218. Чорна Л. Г. Учнівський клас старшої загальноосвітньої школи як мала група // Психол. перспективи. – 2009. – Спецвипуск. – 0,5.

219. *Яремчук О. В.* Індивідуальна авторська міфотворчість як самоініціація суб'єкта в культурі // Проблеми політ. психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Зб. наук. пр. / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології АПН України. – К.: Міленіум, 2009. – Вип. 9. – 0,6.

9. Тези

1. *Бистревський В. Ю.* Психологічний театр Playback як форма прояву творчості // Творчість як корисне здійснення блага через істину у красі: Матеріали X міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 трав. 2009 р., м. Київ. – К.: ІВЦ Вид-во “Політехніка”, 2009. – 0,1.

2. *Васютинський В. О.* Етнолінгвістичні і конфесійні залежності в суспільному житті сучасної України // Религия и общество – 4: Сб. науч. тр. / Под общ. ред. В. В. Старостенко, О. В. Дьяченко. – Могилев: МГУ им. Кулешова, 2009. – 0,2. – [Білорус. мовою].

3. *Васютинський В. О.* Соціально-психологічні основи розвитку політичної свідомості в Україні // VI Zjazd Polskiego Stowarzyszenia Psychologii Społecznej. – Lublin, 2009. – 0,1. – [Пол. мовою].

4. *Васютинський В. О., Калачнікова Л. М.* Російський капітал як чинник ідеологічного впливу в оцінках українців // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій: Матеріали Другої міжнар. наук. конф. – К., 2009. – Т. 3. – Ч. 3. – 0,2.

5. *Вознесенська О. Л., Савінов В. В.* Чоловік і жінка: драма і терапія // Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія: Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26–28 лютого 2009 р. / Київ. міськ. Будинок учителя, Ін-т соц. та політ. психології АПН України, НПУ ім. М.П. Драгоманова. – К.: Міленіум, 2009. – 0,25.

6. *Грибенко І. В.* Методика “Греческие маски” // Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної

сфери: подорож у просторі змін: Матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – К.–Мелітополь, 2009. – 0,1.

7. *Григоровская Л. В.* Рефлексивность педагога как ресурс гармонизации личности учителя, развития педагогической среды и основной инструмент развития учащихся // Рефлексивные процессы и управление: Сб. материалов VII междунар. симп. “Рефлексивные процессы и управление”, 15–16 октяб. 2009 г., г. Москва. – М.: Когито-Центр, 2009. – 0,2.

8. *Григоровська Л. В.* Терапевтичні ефекти розв’язання музичних задач // Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. – К.: Міленіум, 2009. – 0,1.

9. *Злобіна О. Г.* Цінності української та європейської молоді: досвід порівняльного дослідження // Соціологія в ситуації соціальної невизначеності: Тези доп. I Конгресу соціологічної асоціації України. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – 0,1.

10. *Кияшко Л. О., Мозолева Г. О.* Психологічні аспекти розвитку молодіжного руху в регіонах // Матеріали Першої регіон. наук.-практ. конф. “Антикризова стратегія регіональної молодіжної політики”. – Донецьк: Норд-Прес, 2009. – 0,2.

11. *Краснякова А. А.* Проблемы становления субъектности политически активной молодежи // Психология человека в современном мире: Материалы Всерос. юбил. науч. конф., посвященной 120-летию С. Л. Рубинштейна, 15–16 октяб. 2009 г., г. Москва. Отв. ред. А. Л. Журавлёв. – М.: Ин-т психологии РАН, 2009. – Т. 5. Личность и группа в условиях социальных изменений. – 0,2.

12. *Ліщинська О. А.* Соціально-психологічні передумови культової залежності в Україні // ICSA 2009 Annual Conference Handbook. – Zheneva, 2009. – 0,1. – [Англ. мовою].

13. *Маматова А. С.* Етнонаціональна ідентичність української молоді за умов глобалізації // Матеріали Першої регіон. наук.-практ. конф. “Антикризова стратегія регіональної молодіжної політики”. – Донецьк: Норд-Прес, 2009. – 0,2.

14. *Маматова А. С.* Ракурси вивчення етнонаціональної ідентичності в українському контексті // Матеріали 2-ї міжнар. наук. конф. “Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій”. – Суми, 2009. – Т. 2. – 0,2.

15. *Маматова А. С.* Социально-психологические особенности билингвального общения // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф., 8–10 октяб. 2009 г.: В 2 т. – М.; Обнинск: ИГ–СОЦИНГ, 2009. – Т. 2. – 0,2.

16. *Мироненко А. В.* Формирование патологической потребности в продукции масс-медиа // Журналистика-2008: стан, проблеми перспектив: Матэрыялы 10-й Мижнар. навук.-практ. канф., Минск, 11–12 снежня. – Минск, 2008. – Вып. 10. – 0,1. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

17. *Найденов М. И.* Неконфронтационная модель рефлексивного управления как решение проблемы сложнокоординированности // Рефлексивные процессы и управление: Сб. материалов VII междунар. симп. “Рефлексивные процессы и управление”, 15–16 октяб. 2009 г., г. Москва. – М.: Когито-Центр, 2009. – 0,3.

18. *Найдьонова Л. А.* Арт-терапія віртуальністю та віртуалізована арт-терапія // Простір арт-терапії: хаос, структура, стихія: Матеріали VI міжнар. міждисциплін. наук.-практ. конф. – К.: Міленіум, 2009. – 0,1.

19. *Некрасова И. Н.* Психологические основы определения ложности показаний в работе правоохранительных органов // Сб. статей по материалам V междунар. науч.-практ. конф. “Психологические технологии в экстремальных видах деятельности”, 28–29 мая 2009 г. – Донецк, 2009. – 0,3.

20. *Никоненко Л. В.* Проблема довіри у соціологічному вимірі // Соціологія в ситуації соціальних невизначеностей: Тези доп. учасників I Конгресу Соціол. асоціації України. – Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. – 0,1.

21. *Никоненко Л. В.* Соціально-психологічні чинники формування освітнього середовища // Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. “Професіоналізм педагога в контексті європейського вибору України”, 22–23 верес. 2009 р., м. Ялта. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. – Ч. 3. – 0,3.

22. *Плетка О. Т.* У кожній краплині прихована сніжинка, у кожній сніжинці дримає краплина // Простір арт-терапії: структура, хаос, стихія: Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–28 лютого 2009 р., м. Київ / Київ. міськ. Будинок учителя, Ін-т соц. та політ. психології АПН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: Міленіум, 2009. – 0,2.

23. *Плетка О. Т.* Використання фольклорного матеріалу у груповій роботі // Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: подорож у просторі змін: Матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. – К.–Мелітополь, 2009. – 0,2.

24. *Савінов В. В.* Психологічний театр імпровізації Playback // Простір арт-терапії: хаос, структура, стихія: Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–28 лютого 2009 р., м. Київ / Київ. міськ. Будинок учителя, Ін-т соц. та політ. психології АПН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: Міленіум, 2009. – 0,2.

25. *Скнар О. Н.* Украшение “Гейши” // Простір арт-терапії: хаос, структура, стихія: Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф., 26–28 лютого 2009 р., м. Київ / Київ. міськ. Будинок учителя, Ін-т соц. та політ. психології АПН України, НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К.: Міленіум, 2009. – 0,1.

26. *Slusarevskiy M. M., Naydonova L. A, Naydonova L. M.* Civic Development in Ukraine: community participation // 2009 ISPP Annual Presentations Abstracts, As May 29, 2009. – 2009. – 0,01.

27. *Слюсаревский Н. Н.* Измерение “социального капитала” в изучении психологии общностей // Психология общения XXI век: 10 лет развития: Материалы междунар. конф., 8–10 октяб. 2009 г.: В 2-х т. – М.; Обнинск: ИГ–СОЦИНГ, 2009. – Т. 2. – 0,1.

28. *Стасюк В. В.* Зростання ролі морального фактору в умовах сучасної війни (збройного конфлікту) // Актуальні проблеми психологічного забезпечення життєдіяльності військ (сил) в сучасних умовах / Матеріали наук.-практ. конф. НАОУ, 19 жовт. 2009 р. – К., 2009. – 0,2.

29. *Стерденко С. М.* Феномен доверия в информационном пространстве // Журналистыка-2008: стан, праблемы, перспектывы: Матэрыялы 10-й Мижнар. навук.-практ. канф., Минск, 11–12 снежня. – Минск, 2008. – Вып. 10. – 0,2. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

30. *Череповська Н. І.* Особливості моделювання образу світу українськими тележурналістами у теленовинах // Журналистыка-2008: стан, праблемы перспектывы: Матэрыялы 10-й Мижнар. навук.-практ. канф., Минск, 11–12 снежня. – Минск, 2008. – Вып. 10. – 0,2. – (Фактично вийшла у 2009 р.).

10. Публікації в масовій періодиці

1. *Баршитолец О. Т.* Медіаосвіта в загальній школі // Пед. газета. – 2009. – № 9 (182). – 0,3.

2. *Бублик П. И.* Важно понять, что отравляет вам жизнь // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – № 22. – 0,1.

3. *Бублик П. И.* Муж поет – значит он несчастен? // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – № 16. – 0,1.

4. *Бублик П. И.* Находите общий язык с детьми // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – № 10. – 0,1.

5. *Бублик П. И.* Требуйте от близких уважения к себе // Комсомольская правда в Украине. – 2009. – № 6. – 0,1.

6. *Вознесенська О. Л.* Арт-калейдоскоп – новітня форма навчання та розвитку // *Методист – BEST.* – 2009. – № 7 (211). – 0,3. – (Дод. до газ. “Управління школою”).
7. *Вознесенська О. Л.* Арт-калейдоскоп – новітня форма освітнього простору // *Пед. газета.* – 2009. – № 9 (182). – 0,3.
8. *Вознесенська О. Л.* Ідеї – у мистецтво. Природа, арт-терапія і розвиток особистості: поєднання в освіті // *Методист – BEST.* – 2009. – № 3 (207). – 0,3. – (Дод. до газ. “Управління школою”).
9. *Вознесенська О. Л.* Особистісний розвиток студентів засобами арт-терапії: відповідальність системи освіти // *Методист – BEST.* – 2009. – № 1 (205). – 0,3. – (Дод. до газ. “Управління школою”).
10. *Вознесенська О. Л.* Творчі виміри розвитку арт-терапії в Україні // *Пед. газета.* – 2009. – № 10 (183). – 0,3.
11. *Вознесенська О. Л.* Творчість як вихід з кризи репортаж // *Шкільний світ.* – 2009. – № 18 (354). – 0,4.
12. *Вознесенська О. Л.* Творчість як вихід із кризи. VI міждисциплінарна науково-практична конференція “Простір арт-терапії: хаос, структура, стихія” // *Управління освітою.* – 2009. – № 12. – 0,3.
13. *Глазунова С. М.* Міфологічна та раціональна складова політичного вибору молоді – у пошуках гармонії // *Психолог,* 2009. – Верес. – № 36 – 0,25.
14. *Голубєва О. Є.* Дитячо-юнацька студія мультиплікації як модель позашкільної освіти // *Позашкілля.* – 2009. – № 1 (12). – 0,5.
15. *Григоровська Л. В., Хоріна О. І.* Престижність професій у дзеркалі громадської думки публіцистичний // *Пед. газета.* – 2009. – № 2 (175). – 0,1.
16. *Донченко О. А.* Українські політики творять політику для слабких // *Главред.* – 2009. – № 47 (148). – 0,3.

17. *Донченко О. А.* Школа на вітрах глобалізації // Дем. Україна. – 2009. – № 10. – 0,1.
18. *Духневич В. М.* Потенціал когнітивної психології спілкування // Пед. газета. – 2009. – № 7. – 0,1.
19. *Жадан І. В.* Ціннісні пріоритети студентської молоді // Пед. газета. – 2009. – № 11 (184). – 0,2.
20. *Кияшко Л. О., Бородчак М. В.* Креативна й відповідальна молодь збирається у “Сонячному” // Пед. газета. – 2009. – № 10 (183). – 0,2.
21. *Лазоренко Б. П.* Можливість серйозно замислитись... // Освіта України. – 2009. – № 22. – 0,2.
22. *Литвин М. О.* З почуттям відповідальності перед суспільством і освітою // Освіта України. – 2009. – № 53-54. – 0,2.
23. *Литвин М. О.* Перший семінар завідувачів кафедр // Пед. газета. – 2009. – № 7 (180). – 0,2.
24. *Ліщинська О. А.* Формування соціальної компетентності та інформаційної стійкості у молоді // Психолог. – 2009. – № 25–27. – 1,0.
25. *Найдьонова Л. А.* Шкільний медіа-практикум: мотиваційні модулі медіа-освіти для підлітків // Соціальний педагог. – 2009. – № 10 (34). – 0,2.
26. *Осадько О. Ю.* Психологічний супровід дітей 2-3 років // Психолог дошкілля. – 2009. – № 1. – 0,5.
27. *Осадько О. Ю.* Психологічний супровід дітей 3-4 років // Психолог дошкілля. – 2009. – № 2. – 0,5.
28. *Осадько О. Ю.* Психологічний супровід дітей 4-5 років // Психолог дошкілля. – 2009. – № 3. – 0,5.
29. *Осадько О. Ю.* Психологічний супровід дітей 5-6 років // Психолог дошкілля. – 2009. – № 4. – 0,5.
30. *Осадько О. Ю.* Психологічний супровід дітей 6-7 років // Психолог дошкілля. – 2009. – № 5 – 2009. – 0,5.

31. *Петрунько О. В.* Сучасна дитина в медіа-просторі // Пед. газета. – 2009. – № 7 (180). – 0,3.
32. *Плетка О. Т.* Терапія в просторі змін. 3-тя науково-практична конференція з міжнародною участю “Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: подорож в просторі змін” // Пед. газета. – 2009. – № 7 (180). – 0,3.
33. *Полунин А. В.* Что Вы знает о рынке наверняка? // Инвестгазета, 2009. – 16–22 февр. – 0,5.
34. *Романюк Ю. Г.* Технології оптимізму, просвітництва чи спустошення? // Журналіст України. – 2009. – № 3. – 0,3.
35. *Скнар О. М.* Арт-мозаїка–2009 // Пед. газета. – 2009. – № 2. – 0,1.
36. *Скнар О. М.* Можливості використання арт-терапевтичної техніки “колаж” у роботі психолога з особистістю та групою // Психолог. – 2009. – №9 (345). – 0,3.
37. *Слюсаревський М. М.* Герб, гімн і прапор // День. – 2009. – № 147–148. – 0,1.
38. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 16–17. – 0,1.
39. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 17–18. – 0,1.
40. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 21. – 0,1.
41. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 22–23. – 0,1.
42. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 2–3. – 0,1.
43. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 25–26. – 0,1.

44. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 28–29. – 0,1.
45. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 30. – 0,1.
46. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 4. – 0,1.
47. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 6. – 0,1.
48. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 8. – 0,1.
49. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 9–10. – 0,1.
50. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 10–11. – 0,1.
51. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 12. – 0,1.
52. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 1–2. – 0,1.
53. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 13–14. – 0,1.
54. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 14–15. – 0,1.
55. *Титаренко Т. М.* Вивчаємо самих себе // Мішутка. – 2009. – № 19–20. – 0,1.
56. *Циганенко Г. В.* Дай, я хочу... Або дорослі, як діти // Аспект. – 2009. – № 20. – 0,3.
57. *Циганенко Г. В.* Деякі нюанси професійного самовизначення: як, що і де // Шкільний психолог. – 2009. – № 41. – 0,4.

58. Циганенко Г. В. Конфліктна взаємодія: це плюс чи мінус? // Аспект. – 2009. – № 19. – 0,3.

59. Циганенко Г. В. Неочевидні вигоди економічної кризи: повернення до себе // Шкільний психолог. – 2009. – № 40. – 0,4.

60. Циганенко Г. В. Неочевидні вигоди економічної кризи: повернення до себе // Аспект. – 2009. – № 16. – 0,3.

61. Циганенко Г. В. Пошук роботи під час кризи: як, що і де? // Аспект. – 2009. – № 17. – 0,3.

62. Циганенко Г. В. Психологічна відкритість до нового в собі і навколишньому світі? // Шкільний психолог. – 2009. – № 42. – 0,6.

XVI. ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВИ (у таблицях)

**Кількісний і якісний склад керівних кадрів Інституту соціальної та політичної психології АПН України
(станом на 1 січня 2010 р.)**

Посада	Усього	У т.ч. жінок	За вченими ступенями і званнями			За віком				За стажем роботи на посаді				Почесні звання			
			акад., чл.-кор.	д-р наук, проф.	канд. наук, ст.наук. співр., доц.	до 40 років	41-60 років	61-65 років	понад 65 років	до 5 років	5-10 років	10-15 років	понад 15 років	Засл. діячі науки і техніки	Засл. працівники освіти	Лауреати Держ. премії	Лауреати премії АПН
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Директор	1	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—
Заступники директора	2	1	—	—	2	—	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—
Учений секретар	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Зав. лабораторіями	7	3	1	2	5	—	6	1	—	—	2	5	—	—	1	—	4
Усього*	11	5	2	2	9	—	8	3	—	1	3	7	—	—	2	—	4

* Оскільки директор, його заступник та учений секретар є водночас і завідувачами лабораторій, у графі 2 “Усього” цей показник зазначено лише один раз.

Кількісний і якісний склад наукових кадрів Інституту соціальної та політичної психології АПН України
(станом на 1 січня 2010 р.)

Посада	Усього	У т.ч. жінок	За вченими ступенями і званнями			За віком					За стажем роботи на посаді				Почесні звання			
			акад., чл.-кор.	д-р наук, проф.	канд. наук, ст. наук. співроб., доцент	до 30 років	до 40 років	41-60 років	61-65 років	понад 65 років	до 5 років	5-10 років	10-15 років	понад 15 років	Засл. діячі науки і техніки	Засл. працівники освіти	Лауреати Держ. премії	Лауреати премії АПН
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Головні наукові співробітники	2	1	—	2	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	—	2	—	2
Провідні наукові співробітники	9	3	—	—	9	—	—	6	—	3	1	6	2	—	—	2	—	—
Старші наукові співробітники	28	23	—	1	25	2	10	16	—	—	12	14	2	—	—	1	—	—
Наукові співробітники	16	12	—	—	2	—	6	10	—	—	10	4	2	—	—	—	—	1
Молодші наукові співробітники	22	17	—	—	—	10	10	2	—	—	18	4	—	—	—	—	—	—
Усього	77	56	—	3	36	12	26	35	1	3	41	30	8	—	—	5	—	5

**Розподіл наукових кадрів Інституту соціальної та політичної психології АПН України за науковими підрозділами
(станом на 1 січня 2010 р.)**

№ з/п	Підрозділи Інституту	Чисельність працівників	Усього наукових працівників	Наукові працівники за посадами						Інженери, лаборанти	З них			Звільнилося з роботи у звітному році		Сумісники		
				керівники наукових підрозділів	голови наукові співробітники	провідні наукові співробітники	старші наукові співробітники	наукові співробітники	молодші наукові співробітники		доктори наук	кандидати наук	без вченого ступеня	Наукових працівників	Технічних працівників	з інших підрозділів своєї установи	з інших організацій	всього сумісників
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.	Керівництво	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	3	—	3
2.	Лабораторія методології психосоціальних і політико - психологічних досліджень	12	11*	1	2	1	3	3	2	1	2	3	6	—	—	—	3	3
3.	Лабораторія соціальної психології особистості	12	11	1	—	2	5	2	1	1	1	8	2	—	—	—	1	1
4.	Лабораторія психології мас та спільнот	6	5	—	—	1	2	—	3	1	—	3	2	—	—	1*	1	2
5.	Лабораторія психології малих груп та міжгрупових відносин	7	6	1	—	—	1	2	2	1	—	1	5	—	1	—	—	—
6.	Лабораторія фундаментальних і прикладних проблем спілкування	8	8	1	—	—	4	2	1	—	1	4	3	1	1	1	2	3
7.	Лабораторія психологічних проблем політичної соціалізації молоді	8	7	1	—	—	2	2	2	1	—	3	4	—	—	—	—	—
8.	Лабораторія психології масової комунікації та медіа-освіти	9	9*	—	—	2	4	2	2	—	—	4	5	1	1	—	2	2
9.	Лабораторія психології політичної участі	8	7	1	—	—	1	2	3	1	—	2	5	—	—	—	2	2
10.	Лабораторія соціально-психологічних технологій	10	9	1	—	1	5	—	2	1	1	6	2	—	—	—	—	—
11.	Лабораторія моніторингу суспільно-політичних процесів	8	7*	—	—	2	1	1	4	1	—	1	6	1	—	3*	4	7
	УСЬОГО:	92	84	7	2	9	28	16	22	8	5	39	40	3	3	11	15	26

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
	Обслуговуючий персонал:																	
12.	Бухгалтерія гол. бухгалтер заст. гол. бухгалтера пров. економіст пров. бухгалтер бухгалтер I категорії касир	1 1 1 — 1 —														1		1
13.	Канцелярія зав. канцелярії секретар керівника	* *														1 1		1 1
14.	Машбюро зав. машбюро друкарка I категорії	— 1																
15.	Бібліотека провідний бібліотекар бібліотекар I категорії	1 —																
16.	Господарський відділ зав. відділу водій електрик 4 розряду слюсар-сантехнік доглядач за будовами швейцар прибир. приміщень прибир. території	* 2 — 1 1 4 2 1													1 1	1		1
	УСЬОГО:	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	—	4
	РАЗОМ:	109	84	7	2	9	28	16	22	8	5	39	40	3	5	15	15	30

* Оскільки директор, його заступник та учений секретар є водночас і завідувачами лабораторій, у графі 4 “Усього наукових працівників” цей показник зазначено лише один раз

Таблиця 4

Підготовка докторів наук

№ пор.	Шифр і назва наукових спеціальностей	Направлено в докторантуру		Надано 6-міс. творчих відпусток		Захищено докторських дисертацій	
		за планом	фактично	за планом	фактично	за планом	фактично
1.	19.00.01 Загальна психологія, історія психології	–	–	—	—	—	—
2.	19.00.05 Соціальна психологія; психологія соціальної роботи	1	1	—	—	–	1
Усього		2	1	—	—	–	1

Таблиця 5

Підготовка кандидатів наук

№ пор.	Шифр і назва наукових спеціальностей	Направлено в аспірантуру		Надано 3-міс. творчих відпусток		Захищено кандидатських дисертацій	
		за планом	фактично	за планом	фактично	за планом	фактично
1.	19.00.01 Загальна психологія, історія психології	—	—	—	—	—	—
2.	19.00.05 Соціальна психологія; психологія соціальної роботи	3	3	—	—	2	—
3.	19.00.11 Політична психологія	2	2	—	—	—	—
У с ь о г о		5	5	—	—	2	—

Таблиця 6

**Підготовка наукових кадрів в аспірантурі Інституту
(прийом аспірантів)**

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	Кількість штатних наукових співробітників			З них керують аспірантами		Прийом						Загальна чисельність аспірантів (на кінець звітного року)						Загальна чисельність здобувачів		
		усього	докт.н., проф.	канд.н., ст.н.с.	докт.н., проф.	канд.н., ст.н.с.	за державним замовленням			на умовах контракту			РАЗОМ	за державним замовленням			на умовах контракту			РАЗОМ	
							усього	з відривом від виробництва	без відриву від виробництва	Усього	з відривом від виробництва	без відриву від виробництва		усього	з відривом від виробництва	без відриву від виробництва					
																	усього	з відривом від виробництва			без відриву від виробництва
1.	19.00.01 – загальна психологія, історія психології				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.	19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи				3	15	3+1* +1**	3+1*	1**	7+ 2**	2	5+ 2**	10+1* +2**	19	15	4	40	12	28	59	17
3.	19.00.11 – політична психологія				3	2	2	2	0	4	1	3	6	2	2	0	4	1	3	6	0
	Усього				6	17	5+1* +1**	5+1*	1**	11+2**	3	8+2* *	16+1* +2**	21	17	4	44	13	31	65	17

У 2009 р.: *1 аспірантка (стаціонар) переведена з госпрозрахункової аспірантури на бюджет;

**3 аспіранти (1-бюджетна, 2-госпрозрахункова) переведені із стаціонарного відділення на заочне.

**Підготовка наукових кадрів в аспірантурі Інституту
(випуск аспірантів)**

№ з/п	Назва установи, шифр і назва спеціальності	Загальна чисельність аспірантів (на початок звітного року)							Випуск															Відраховано					
		за державним замовленням			на умовах контракту				За державним замовленням							На умовах контракту								Ефективність роботи (у %)	у т.ч. за державним замовленням				
		усього	з відривом від виробництва	без відриву від виробництва	усього	з відривом від виробництва	без відриву від виробництва	РАЗОМ	з відривом від виробництва			без відриву від виробництва				РАЗОМ (чол.)	Ефективність роботи (у %)	з відривом від виробництва			без відриву від виробництва								
									усього	із захистом дисертацій	з поданням до захисту	усього	із захистом дисертацій	з поданням до захисту	усього			із захистом дисертацій	з поданням до захисту	усього	із захистом дисертацій	з поданням до захисту	РАЗОМ (чол.)	Ефективність роботи (у %)	усього	із захистом дисертацій	з поданням до захисту		
1	19.00.01 – загальна психологія, історія психології	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	18	14	4	42	16	26	60	2+ 1**	0	0	1	0	0	3+1**	0	3в+1* +2**	0	0	4+1в	0	0	4+4в+ 1*+2**	0	4	0	0	0	0
3	19.00.11 – політична психологія	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Разом	18	14	4	42	16	26	60	2+ 1**	0	0	1	0	0	3+1**	0	3в+1* +2**	0	0	4+1в	0	0	4+4в+ 1*+2**	0	4	0	0	0	0

У 2009 р.: *1 аспірантка (стаціонар)переведена з госпрозрахункової аспірантури на бюджет;

**3 аспіранти (1-бюджетна, 2-госпрозрахункова)переведені із стаціонарного відділення на заочне;

в 4 аспіранти госпрозрахункової аспірантури (3-стаціонарна, 1-заочна) відраховані до завершення терміну навчання.

Підготовка наукових кадрів у докторантурі Інституту

№ з/п	Шифр і назва спеціальності	Кількість штатних наукових співробітників		Загальна чисельність докторантів (на початок звітнього року)			Випуск							Відраховано		Прийом			Загальна чисельність докторантів (на кінець звітнього року)			Загальна чисельність здобувачів							
		усього	у т. ч. докт. н., проф.	за державним замовленням	на умовах контракту	усього	За державним замовленням			На умовах контракту				усього	за державним замовленням	за державним замовленням	на умовах контракту	усього	за державним замовленням	на умовах контракту	усього								
							усього	у т. ч.		усього	із захистом дисертацій	з поданням до захисту	ефективність роботи (у %)										усього	у т. ч.		усього	із захистом дисертацій	з поданням до захисту	ефективність роботи (у %)
								із захистом дисертацій	з поданням до захисту															із захистом дисертацій	з поданням до захисту				
1	19.00.01 – загальна психологія, історія психології			3	0	3	2	0	1	33,3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0				
2	19.00.05 - соціальна психологія; психологія соціальної роботи			2	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	2	0	2	0	2	1				
3	19.00.11 – політична психологія			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0				
	ВСЬОГО			5	0	5	3	0	1	33,3	0	0	0	0	0	0	1	0	1	3	0	3	0	3	1				

Таблиця 9

**Робота спеціалізованої вченої ради Д 26.457.01 Інституту соціальної та політичної психології
АПН України**

Розгляд дисертацій	Шифр і назва наукових спеціальностей	Захист дисертацій		Кількість переатестацій			Кількість дисертацій укр. мовою	Кількість авторефератів укр. мовою	Кількість дисертацій, що перебувають на розгляді в раді
		з позитивним рішенням	з негативним рішенням	всього	з позитивним рішенням	з негативним рішенням			
Кандидатські	19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	5	—	—	—	—	3	5	2
	19.00.11 – політична психологія	—	—	—	—	—	—	—	1
	УСЬОГО:	5	—	—	—	—	3	5	3
Докторські	19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	1	—	—	—	—	1	1	1
	19.00.11 – політична психологія	—	—	—	—	—	—	—	—
	УСЬОГО:	1	—	—	—	—	1	1	1

**Атестація наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації
спеціалізованою вченою радою Д 26.457.01 у 2009 році**

Розгляд дисертацій	Шифр і назва наукових спеціальностей	Кількість дисертацій, захищених:								
		аспірантами		докторантами		співробітниками Інституту	працівниками АПН України	працівниками вищих навчальних закладів	працівниками середніх спеціальних закладів	працівниками інших установ
		які навчалися за державним замовленням	які навчалися на умовах контракту	які навчалися за державним замовленням	які навчалися на умовах контракту					
Докторські	19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Кандидатські	19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи	5	—	—	—	—	—	5	—	—
	УСЬОГО:	5	—	1	—	1	—	5	—	—

Виконання тематики наукових досліджень

№ з/п	Назва наукових підрозділів (лабораторій, кафедр)	Кількість наукових напрямів, за якими виконувались НДР	Всього досліджувалося тем, що фінансувалися з Держбюджету	у тому числі		Кількість досліджуваних тем за госп-договорами
				кількість розпочатих НДР у звітному році	кількість завершених НДР у звітному році	
1.	Лабораторія методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень	1	1	0	0	0
2.	Лабораторія соціальної психології особистості	3	3	0	0	0
3.	Лабораторія психологічних проблем політичної соціалізації молоді	1	1	0	0	0
4.	Лабораторія психології мас та спільнот	2	2	0	0	0
5.	Лабораторія психології малих груп та міжгрупових відносин	0	0	1	0	0
6.	Лабораторія психології масової комунікації та медіа-освіти	1	1	1	0	0
7.	Лабораторія фундаментальних і прикладних проблем спілкування	1	1	0	0	0
8.	Лабораторія моніторингу суспільно-політичних процесів	3	2	1	2	1
9.	Лабораторія психології політичної участі	1	1	1	0	0
10.	Лабораторія соціально-психологічних технологій	1	1	0	0	0

Дані про проведення експериментальної роботи у звітному році

Кількість експериментів – всього	Кількість інновацій, що відпрацьовується в ході експериментальної роботи	Число науковців установи, які задіяні в експериментах	Кількість експериментальних навчальних закладів, установ, організацій				Рівень експерименту				
			усього	у т.ч. затверджених:			всеукра- їнський	загально- академіч- ний	регіо- нальний	установи АПН	
				АПН України	МОН України	обласним (міським) управлі- нням освіти					установою АПН
8	11	18	30	–	1	–	29	1	–	–	7

Упровадження і використання результатів наукових досліджень

№ з/п	Назва наукових підрозділів (лабораторій, кафедр)	Кількість розробок, упроваджених у практику у звітному періоді		Місце впровадження					Кількість наукових розробок, готових до впровадження
		усього	у т. ч. інновацій	вищі навчальні заклади	середні загально-освітні школи	професійно-технічні навчальні заклади	інші навчальні заклади (дошкільні, позашкільні тощо)	інші організації, установи	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Лабораторія методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень	2	–	5	–	–	1	–	4
	Лабораторія соціальної психології особистості	2	2	–	–	–	1	1	7
	Лабораторія психології мас та спільнот	2	–	2	1	–	–	–	3
	Лабораторія психологічних проблем політичної соціалізації молоді	1	1	3	3	–	–	3	2

Лабораторія психології малих груп та міжгрупових відносин	6	5	6	–	–	–	1	–
Лабораторія фундаментальних і прикладних проблем спілкування	2	1	2	–	–	1	–	–
Лабораторія психології політичної участі	3	3	1	7	–	2	1	–
Лабораторія соціально-психологічних технологій	1	1	–	–	–	–	–	1
Лабораторія психології масових комунікацій та медіа-освіти	5	5	5	–	–	7	1	–
Лабораторія моніторингу суспільно-політичних процесів	1	1	3	–	–	–	3	1
УСЬОГО	25	19	27	10	–	12	10	18

Дані про публікації

№ з/п	Назва наукових підрозділів (лабораторій, кафедр)	Види опублікованої наукової продукції *											У т.ч. у міжн. виданнях	Усього
		монографії	підручники	навчальні посібники	програми	концепції	методичні посібники	методичні рекомендації	словники, довідники	статті у фахових виданнях	матеріали конференцій	інші види наукової продукції		
1	Лабораторія методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень	3/1	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	35/1	1/0	5/4	1/0	45/6
2	Лабораторія соціальної психології особистості	1/0	0/0	2/0	0/0	0/0	0/0	2/0	0/0	33/5	4/0	19/0	0/0	61/5
3	Лабораторія психології мас та спільнот	0/0	0/0	0/1	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	27/3	6/4	1/0	0/0	34/8
4	Лабораторія психологічних проблем політичної соціалізації молоді	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	12/3	0/1	2/1	0/0	14/5
5	Лабораторія фундаментальних і прикладних проблем спілкування	0/0	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	22/0	0/0	2/12	0/0	25/12
6	Лабораторія соціально - психологічних технологій	0/0	0/0	0/2	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	10/5	1/0	2/0	0/0	13/7
7	Лабораторія психології малих груп та міжгрупових відносин	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	14/2	2/2	3/3	0/0	19/7
8	Лабораторія психології політичної участі	0/0	0/0	2/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	12/5	0/1	0/2	0/0	14/8
9	Лабораторія психології масової комунікації та медіаосвіти	0/0	0/0	1/0	0/0	0/0	0/0	0/1	0/0	19/3	3/1	3/2	1/0	26/7
10	Лабораторія моніторингу суспільно-політичних процесів	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	4/0	0/0	0/0	3/5	0/4	0/1	0/0	7/10
	Усього	4/1	0/0	7/3	0/0	0/0	4/0	2/1	0/0	187/32	20/13**	37/25	2/0	261/75

Примітки: *У чисельнику — кількість планових, у знаменнику — кількість позапланових публікацій

** Загальний показник планових публікацій (усього), поданий з урахуванням 11-х збірників наукових праць, що були сформовані спільними зусиллями підрозділів Інституту, і тому є більшим за суму публікацій лабораторій.

Дані про участь у масових науково-практичних заходах

Види масових заходів *																Усього
з'їзди		конгреси		симпозіуми, форуми		конференції		наукові семінари		педагогічні читання		виставки		інші види заходів		
усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	усього	у т.ч. міжнародні	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2/2	2/2			2/3	2/3	49/217	28/99	21/89	5/11			1		133/141	4/8	209/452

* Чисельник – кількість заходів, знаменник – число науковців, які взяли активну участь у заході (лише доповіді і виступи).

Виконання завершених галузевих фундаментальних і прикладних досліджень у 2009 р.

№ з/п	Напрямок та проблема дослідження галузевої теми	Тема дослідження	Науковий керівник теми (ПІБ, наук. ступінь, вч. звання)	Термін виконання	Кінцеві результати	
					Назва і вид продукції	Стан впровадження
1	<i>Напрямок 19. Психологія професійної освіти Проблема. Соціально-психологічні чинники престижності професій</i>	Моніторинг рівня та чинників престижності професій	<i>Найдьонов Михайло Іванович, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник</i>	01.02.2008 – 31.12.2009	<p>Навчальний план і програма спецкурсу “<i>Соціально-психологічні чинники престижності масових професій та їх врахування в профорієнтаційній роботі з молоддю</i>” (1,0 д.а.)</p> <p>3 інформаційні бюлетені за результатами масових опитувань (6 д.а.)</p> <p>2 статті: <i>Григорівська Л. В., Найдьонов М. І. Соціальна ситуація дефіцитності-престижності професій // Державна служба зайнятості України на ринку праці в умовах світової фінансово-економічної кризи: питання теорії та виклики практики: Матеріали наук.-практ. конф. / За заг. ред. Ю. М. Маршавіна; Упоряд. О. В. Астахова, Д. Д. Айстраханов, А. В. Казановський. – К.: ІПК</i></p>	Розпочато впровадження в Інституті підготовки кадрів Державної служби зайнятості України (довідка № від 12.09)

№ з/п	Напрямок та проблема дослідження галузевої теми	Тема дослідження	Науковий керівник теми (ПІБ, наук. ступінь, вч. звання)	Термін виконання	Кінцеві результати	
					Назва і вид продукції	Стан впровадження
					ДСЗУ, 2009. – С. 136–144. Хоріна О. І. Визначення спектру актуальних і дефіцитних професій як індикація перебігу кризових явищ // Державна служба зайнятості України на ринку праці в умовах світової фінансово-економічної кризи: питання теорії та виклики практики: Матеріали наук.-практ. конф. / За заг ред. Ю. М. Маршавіна; Упоряд. О. В. Астахова, Д. Д. Листраханов, А. В. Казановський. – К.: ІПК ДСЗУ, 2009. – С. 234–243.	

ДОДАТКИ

АНОТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК НАУКОВИХ РОЗРОБОК, ГОТОВИХ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ І ВПРОВАДЖЕННЯ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ, КОНЦЕПЦІЇ

Испытание кризисом. Одиссея преодоления (Титаренко Т. М.)

У шести частинах монографії розглядаються особливості криз, що супроводжують людину на кожному віковому етапі, починаючи від народження і до смерті. Розглянуто конкретні способи психологічної підтримки вагітних, можливості допомоги молодим батькам, які разом із дитиною переживають кризи раннього і шкільного віку. Спеціальну увагу приділено кризам зрілого та похилого віку. Визначено основні психосоматичні захворювання, способи допомоги тяжкохворим і тим, хто пережив недавню втрату.

Книгу адресовано широкому колу читачів, які переживають різноманітні кризові ситуації і потребують відповідної інформації щодо їх причин, динаміки, можливих наслідків. Основне її призначення – запропонувати тим, хто перебуває у кризовому стані, певні прийоми і засоби самопомоги, які сприяли б якомога конструктивнішому виходу з кризи.

(Титаренко Т. М. Испытание кризисом. Одиссея преодоления: Монография. – К.: Людопринт Украина, 2009. – 277 с. – 12,5 друк. арк.)

Психология индивидуальности: Новые аспекты и концепции (Под науч. ред. Старовойтенко Е. Б., Шадрикова В. Д.).

У монографії розгорнуто психологічне осмислення проблем індивідуальності в новому соціокультурному і науковому контекстах. Представлено ряд авторських концепцій і моделей сучасних парадигм психології індивідуальності: онтопсихологічну, суб'єктну, феноменологічну, культурну, екзистенційно-гуманістичну. Робота має інноваційний і прогностичний характер.

Орієнтована на підготовку бакалаврів, магістрів, аспірантів, докторантів за різними психологічними спеціальностями.

(Психология индивидуальности: Новые аспекты и концепции / Под науч. ред. Е. Б. Старовойтенко, В. Д. Шадрикова – М.: НОУ ВПО МПСИ, 2009. – 381 с. – 23,5 печ.л.)

Психологія професійної комунікації (Орбан-Лембрик Л. Е.)

Монографію присвячено психологічним проблемам професіоналізації спілкування. У ній всебічно розкрито психолого-акмеологічні характеристики спілкування, показано універсальність і значення феномена комунікації в професійній діяльності спеціаліста, обґрунтовано соціально-психологічну та акмеологічну концепції спілкування.

Монографія може використовуватись і як навчальний посібник фахівцями у соціальній сфері та студентами вищих навчальних закладів.

(Орбан-Лембрик Л.Е. Психология професійної комунікації: Монографія. – Чернівці: Книги XXI ст., 2009. – 528 с. – 43,0 друк. арк.)

“Ми” і “Я” в сучасному світі: Вибрані твори” (Слюсаревський М. М.)

До книги увійшли видрукувані протягом 1998–2008 років вибрані наукові праці, в яких окреслено сучасні тенденції розвитку соціальної психології, методологічні інновації та критичні обмеження галузі, етичні імперативи дослідників соціальних процесів. Обґрунтовуються основні принципи політичної психології як нової галузі наукових досліджень, узагальнюються історія її становлення та прогнозуються перспективи розвитку.

Адресується соціальним та політичним психологам, фахівцям із суміжних наук, викладачам, аспірантам і студентам.

(Слюсаревський М. М. “Ми” і “Я” в сучасному світі: Вибрані твори”. – К.: Міленіум, 2009. – 340 с. – 17,5 друк. арк.)

Автентичність особистості у її життєвому світі: модули, статуси, процеси (Кочубейник О. М.)

У монографії представлено модульну концепцію автентичності та проаналізовано взаємодію між різними сферами життєвого світу особистості, що забезпечують змістові й процесуальні особливості її конструювання; висвітлено зміст статусів та джерела їх внутрішньої динаміки.

Монографія може бути використана під час розроблення навчальних курсів із психології особистості, допоможе в консультуванні, психотерапії та психокорекції. Інформація, що стосується статусів автентичності з різними проблематизаціями (насамперед виокремлення та аналіз їх основних ускладнень), дасть змогу адекватно організовувати психологічну підтримку, спрямовану на подолання перешкод на шляху особистісного зростання. Результати також можуть знайти практичне застосування в побудові нових прийомів та засобів психотерапевтичної практики, що ґрунтуються на можливості відтворення переживання справжнього буття-у світі.

(Кочубейник О. М. Автентичність особистості у її життєвому світі: модули, статуси, процеси. – Рукопис. – 15,0 друк. арк.)

ПІДРУЧНИКИ, ПОСІБНИКИ

Сучасна психологія особистості (Титаренко Т. М.)

У навчальному посібнику, що відповідає сучасному рівню психології особистості, розробляється проблема життєвого світу і життєвого вибору, розглядаються життєві домагання та життєві завдання як спосіб моделювання майбутнього. Окремі розділи посібника присвячено часу і простору людського життя, індивідуальній своєрідності, можливостям життєтворчості особистості. Кожний розділ супроводжується методичними додатками. Запропоновано авторські тренінги, способи організації інших видів групової роботи, прийоми самопомоги та поглиблення самопізнання, що можуть сприяти розроблення спеціалістами власних методик надання психологічної допомоги різним категоріям населення.

Для психологів-практиків, фахівців у галузі надання психологічної допомоги.

(Титаренко Т. М. Сучасна психологія особистості: Навч. посіб. – К.: Марич, 2009. – 232 с. – 34,7 друк. арк.)

Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека (Титаренко Т. М., Ларіна Т. О.)

Посібник присвячено одному із сучасних аспектів соціальної психології – життєстійкості особистості. Розглядається структура життєстійкості та умови її розгортання, а також різні способи конструктивного і безпечного опанування людиною життєвих труднощів.

З огляду на те, що людина, постійно прораховуючи варіанти поведінки, обираючи між безліччю альтернатив, змушена лавірувати між інформаційними потоками і, у решті-решт, виявляється перевантаженою виборами, особливу увагу приділено умовам оптимального використання резервних регулятивних ресурсів людини.

Для практичних психологів, педагогів, студентів соціально-психологічних і педагогічних факультетів, соціальних працівників.

(Титаренко Т. М., Ларіна Т. О. Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: Навч. посіб. – К.: Марич, 2009. – 76 с. – (Серія “Бібліотечка соціального працівника”). – 7,6 друк. арк.)

Методологічні та теоретичні проблеми психології (Стасюк В. В. та ін.)

Навчальний посібник містить 16 тем, які охоплюють широке коло актуальних методологічних і теоретичних проблем психології, методичних підходів до вивчення різноманітних психологічних процесів та явищ під кутосм зору системного, діяльнісного та особистісно-центрованого підходів. Детально розглянуто сутність, зміст та управління психологічною підготовкою особистості у військовій сфері.

Адресований викладачам, магістрам, студентам, усім, хто цікавиться методологічними проблемами психології.

(Стасюк В. В. та ін. Методологічні та теоретичні проблеми психології: Навч. посіб. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 336 с.)

Стратегії ресоціалізації в постпенітенціарний період (Бєлавіна Т. І.)

Посібник містить багатий практично орієнтований матеріал для фахівців, чийми професійними функціями є реінтеграція в соціум осіб, що повернулися з місць позбавлення волі. Видання спрямоване на оптимізацію соціального супроводу зазначеної категорії, підтримку і захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, удосконалення форм і методів психологічної корекції поведінки засуджених та осіб, що звільняються з місць позбавлення волі. Окрему частину присвячено заходам з підвищення кваліфікації фахівців, що працюють з цією категорією осіб.

Адресований працівникам пенітенціарних закладів, соціальним працівникам та фахівцям, які працюють із засудженими, що звільнилися з місць позбавлення волі.

(Бєлавіна Т. І. Стратегії ресоціалізації в постпенітенціарний період: Посібник. – К.: СПД ФОП, 2009. – 262 с.)

Актуалізація етнокультурного міфотворчого потенціалу студентів-гуманітаріїв (Яремчук О. В.)

Навчальний посібник спрямований на формування ціннісно-сміслової складової культурної компетентності студентів гуманітарних факультетів вищих навчальних закладів, що вивчають курс “Акмеологія”. Передбачається використання посібника насамперед у таких формах навчальної діяльності, як практичні заняття, самостійна робота, індивідуальна науково-дослідна робота студентів.

Адресований викладачам вищих навчальних закладів, що читають курс “Акмеологія”, студентам гуманітарних спеціальностей.

(Яремчук О. В. Актуалізація етнокультурного міфотворчого потенціалу студентів-гуманітаріїв: Навч. посіб. – Рукопис. – 10,0 друк. арк.)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ, РОЗРОБКИ

Підготовка молоді до подружнього життя (Кляпець О. Я., Ларіна Т. О.)

У методичних рекомендаціях розглянуто соціально-психологічні аспекти побудови щасливого і міцного шлюбу. Різнобічно висвітлюється проблема готовності молоді до шлюбу, аргументовано її значущість для побудови ефективних шлюбно-сімейних взаємин. Особливу увагу приділено чинникам, що зумовлюють готовність молодої людини виконувати шлюбні функції та її спрямованість на ефективну сімейну взаємодію, творення і розвиток позитивних, стійких сімейних взаємин. Запропоновано окремі напрямки психологічної роботи з майбутнім подружжям, що мають на меті підвищення соціально-психологічної готовності до шлюбу.

Для шкільних психологів, соціальних працівників, учителів та батьків, а також для всіх, хто намагається бути щасливим у сімейному житті.

(Кляпець О. Я., Ларіна Т. О. Підготовка молоді до подружнього життя: Метод. рек. – К.: Міленіум, 2009. – 4,0 друк. арк.)

Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв’язання кризових життєвих ситуацій: для працівників шкільної психологічної служби, державних соціальних служб у справах сім’ї, дітей та молоді (Кляпець О. Я., Лазоренко Б. П., Лепіхова Л. А., Савінов В. В.)

Збірка містить апробовані методики діагностики особистісної готовності до переживання стресових ситуацій та кризових станів, оцінки рівня психологічної “безпеки” дитини і дорослого у стресових і кризових ситуаціях, діагностики сімейних стресів і кризових ситуацій, методики дослідження

ідентичності молодій людині, самооцінки соціально-психологічної компетентності старшокласників та копінг-поведінки у стресових ситуаціях.

Адресовано практичним психологам, соціальним працівникам, вчителям, батькам.

(Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій / Кляпець О. Я., Лазоренко Б. П., Лепіхова Л. А., Савінов В. В.; за ред. Т. М. Титаренко. – К.: Міленіум, 2009. – 4,2 друк. арк.)

Методичні рекомендації з проведення тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування (Васютинський В. О., Захаріяш Л. П., Циганенко Г. В.)

Методичні рекомендації розроблено в процесі і за результатами вивчення психологічних передумов підвищення престижності україномовного спілкування в студентському середовищі. В основу програми і змісту тренінгу покладено низку прийомів з актуалізації поглядів та настановлень учасників, які спонукають до самоусвідомлення у сфері вибору мови спілкування.

Призначено для науковців і практиків у галузі соціальної та політичної психології, для викладачів, які працюють із студентською молоддю, для самих студентів.

(Васютинський В. О., Захаріяш Л. П., Циганенко Г. В. Методичні рекомендації з проведення тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування. – К.: Міленіум, 2009. – 1,0 друк. арк.)

Особистісні і міжособові передумови підвищення престижності україномовного спілкування серед студентів (Васютинський В. О., Калачнікова Л. М., Позняк Д. В., Циганенко Г. В., Чорний В. В.)

У методичній розробці узагальнено результати трирічного вивчення психологічних передумов підвищення престижності україномовного спілкування в студентському середовищі. Розробка містить важливі й цікаві

дані про переважні тенденції вибору студентами різних регіонів України мови спілкування в основних сферах їхнього соціального та особистого життя.

Призначено для науковців і практиків у галузі соціально-політичної психології, для викладачів, які працюють із студентською молоддю, для самих студентів.

(Особистісні і міжособові передумови підвищення престижності україномовного спілкування серед студентів: Метод. рек. / Васютинський В. О., Калачнікова Л. М., Позняк Д. В., Циганенко Г. В., Чорний В. В. – К.: Міленіум, 2009. – 1,0 друк. арк.).

Проект мінімального стандарту якості соціальних послуг з догляду і підтримки для людей, які живуть з ВІЛ/СНІД (Лазоренко Б. П.)

У проекті стандарту спільно з іншими фахівцями розроблено базові соціальні послуги з урахуванням індивідуальних потреб людей, які живуть з ВІЛ/СНІД. Спеціальну увагу приділено соціально-психологічним послугам та соціально-психологічному супроводу зазначеної категорії осіб. Перелік, зміст, якість та процес надання цих послуг є обов'язковим для дотримання державними і недержавними організаціями різних форм власності. У проекті стандарту визначено критерії, відповідно до яких контролюється якість наданих послуг.

Адресовано державним і недержавним організаціям, які надають соціальні послуги з догляду й підтримки людям, які живуть з ВІЛ/СНІД.

(Лазоренко Б. П. Проект мінімального стандарту якості соціальних послуг з догляду і підтримки для людей, які живуть з ВІЛ/СНІД. – Рукопис. – 1,0 друк. арк.).

НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ

Програма тренінгових занять з курсу “Я і суспільство” (6–7 кл.) (Позняк С. І.)

Мета курсу – формувати прагнення, готовність і вміння учнів підпорядковувати власні вчинки загальнолюдським нормам, які у процесі навчання стають для них особистісно значущими; усвідомлення підлітком необхідності не лише самому виконувати вимоги, а й уміти захищати цінності значущого оточення, активно сприяти їх утвердженню; спонукати учнів до свідомого використання знань. В основу побудови програми тренінгових занять покладено виявлені психологами-когнітивістами принципи навчання і техніки соціального впливу. Заняття побудовано на основі чотирьох компонентів: інформаційно-сміслового, корекційно-розвивального, емоційного і діагностичного.

Адресовано шкільним психологам та вчителям загальноосвітніх шкіл.

(Позняк С. І. Програма тренінгових занять з курсу “Я і суспільство” (6–7 кл.). – Рукопис. – 1,0 друк. арк.)

Програма спецкурсу “Соціально-психологічні чинники престижності масових професій та їх врахування в профорієнтаційній роботі з молоддю” (Найдьонов М. І., Григоровська Л. В., Хоріна О. І.)

Спецкурс створено на основі результатів дворічного моніторингу громадської думки щодо рівня престижності професій та чинників, які її визначають. Розроблений для педагогів, психологів, соціальних працівників, що мають безпосереднє відношення до профорієнтаційної роботи з молоддю, спрямований на формування їх компетентності у сфері профорієнтації, передусім у тій її частині, яку можна назвати психологічною складовою.

Адресований працівникам Державної служби зайнятості, шкільним психологам, учителям загальноосвітніх шкіл, усім тим, хто причетний до профорієнтаційної роботи з молоддю.

(Найдьонов М. І., Григоровська Л. В., Хоріна О. І. Навчальний план і програма спецкурсу “Соціально-психологічні чинники престижності масових

професій та їх врахування в профорієнтаційній роботі з молоддю”. – Рукопис.
– 1,0 друк. арк.)

МОДЕЛІ, ТЕХНОЛОГІЇ

Технологія самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти (Позняк С.І.)

Розроблення та впровадження технології самооцінювання діяльності школи спрямовані на залучення учнів до діалогу та спільної діяльності з іншими учасниками навчально-виховного процесу з метою розвитку таких громадянських ставлень, як соціальна довіра, відповідальність і готовність до співпраці. У ході самооцінювання учні разом з учителями, адміністрацією школи та батьками залучаються (1) до збирання та опрацювання інформації для діагностування роботи школи в галузі громадянської освіти; (2) рефлексії та оцінювання практики навчально-виховного процесу, шкільного клімату, стилю керівництва та управління школою; (3) оцінювання власної діяльності і того, наскільки вмотивованими і компетентними учасниками процесу громадянської освіти є вони самі. Упровадження технології самооцінювання сприяє розвитку когнітивних компетенцій учнів, батьків, учителів та адміністрації щодо цілей, способів реалізації, ресурсів та очікуваних результатів діяльності, підвищує мотивацію та заохочує учасників навчально-виховного процесу до активної взаємодії як безпосередньо в процесі навчання, так і в позакласній діяльності та управлінні школою.

Адресовано вчителям, адміністрації загальноосвітніх шкіл, менеджерам освітньої галузі.

(Позняк С. І. Технологія самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти. – Рукопис. – 1 друк. арк.)

**ПЕРЕЛІК ТЕМ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЗАХИЩЕНИХ
У СПЕЦІАЛІЗОВАНІЙ ВЧЕНІЙ РАДІ ІНСТИТУТУ У 2009 Р.
НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ ДОКТОРА НАУК**

19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

1. *Горностаї П. П. Психологія ролі самореалізації особистості* / Інститут соціальної та політичної психології АПН України; наук. консультант – д. психол. н., професор, чл.-кор. АПН України Титаренко Т. М.

**ПЕРЕЛІК ТЕМ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ, ЗАХИЩЕНИХ
У СПЕЦІАЛІЗОВАНІЙ ВЧЕНІЙ РАДІ ІНСТИТУТУ У 2009 Р.
НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ КАНДИДАТА НАУК**

19.00.05 – соціальна психологія; психологія соціальної роботи

1. *Кравченко В. Ю. Довіра як прояв афіліативної потреби особистості в юнацькому віці* / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника; наук. керівник – к. психол. н., доцент Міщиха Л. П.
2. *Дерев'янка С. П. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості до студентського середовища* / Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка; наук. керівник – к. психол. н., доцент Скок М. А.
3. *Духніч О. Є. Етнокультурні особливості наративного самоконститування та взаємної ідентифікації слов'ян та кримських татар* / Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського; наук. керівник – д. психол. н., професор, дійсний член АПН України Чебікін О. Я.

4. *Брунова-Калісецька І. В. Психологічна самоефективність як фактор крос-культурної адаптації* / Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського; наук. керівник – д. психол. н., професор, чл.-кор. АПН України Татенко В. О.

5. *Ляховець Л. О. Особливості формування соціального інтелекту у майбутніх психологів* / Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка; наук. керівник – к. психол. н., доцент Скок М. А.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ У ЗВІТНОМУ 2009 РОЦІ

№ з/п	Тема експериментальної роботи	Рівень експерименту (всеукр., регіонал., загально-академічн, установи)	Установа, що прийняла рішення про проведення експерименту	Установа, що провела експертизу заявки на проведення експерименту	Науковий керівник (П.І.Б., посада, н.ступінь, вч.звання), науковці-учасники експ.роб.	Терміни проведення експерименту	Назва інновації, що розробляється (апробується) в ході експерименту	Очікувані результати експерименту	Отримані результати експерименту	Заклади, установи, організації, на базі яких проводиться експеримент
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.	Організація навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу на засадах суб'єктно-вчинкового підходу	Всеукраїнський	МОН України (наказ № 472 від 11.06.2007 р.)	Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України; Комісія з проблем виховання дітей та учнівської молоді науково-методичної ради з питань освіти МОН України, 30.03.2007р.	Науковий керівник: Татенко В.О., головний наук. співроб., д. психол.н., проф., чл.-кор. АПН України	2007 – 2011 рр.	Експериментальне розроблення та апробація в навчально-виховному процесі психолого-педагогічної технології виховання особистості учня як суб'єкта вчинкової активності	Психолого-педагогічна технологія розвитку сутнісних сил молоді людини, цілеспрямоване формування у дітей шкільного віку суб'єктних рис особистості, орієнтації на духовні цінності, готовності до вчинку	Запроваджено проектний підхід до організації позакласного виховного процесу на засадах спільного вчинку, розпочато формування в учасників виховного процесу досвіду розроблення і впровадження спільних вчинкових проектів;	Канівська гімназія ім. Івана Франка (Черкаська обл.)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
									<p>організовано роботу навчальних пізнавально-розвивальних студій для учнів 7–11-х класів як форми розвитку та реалізації вчинкової активності;</p> <p>розроблено та апробовано експериментальну програму тематичних виховних годин на вчинковій основі для учнів 5–11-х класів;</p> <p>розроблено, апробовано та впроваджено в практику виховного процесу тренінг вчинкової активності для учнів 8–9-х класів</p>	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2.	Дослідження упереджень та стереотипів у формуванні політичних ставлень молоді	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Жадан І.В., зав. лабораторії психол. проблем політичної соціалізації молоді, к.психол.н., старш. наук. співроб.; науковці-учасники: наук. спів роб. Вольфовська Т.О.	2008–2010 рр.	Засоби коригування упереджень та стереотипів молоді з метою формування когнітивних компетенцій неупередженого оцінювання інформації та подій	Визначення особливостей впливу соціального наuczіння на формування політичних упереджень та стереотипів	Визначено особливості впливу політичних стереотипів на формування політичних ставлень молоді	Національний авіаційний ун-т; Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини “Україна”

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3.	Дослідження громадянських ставлень молоді	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Жадан І.В., зав. лабораторії психол. проблем політичної соціалізації молоді, к.психол.н., старш. наук. співроб.; науковці-учасники: наук. спів роб. Позняк С.І.	2008–2010 рр.	Методичний інструментарій для самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти	Розроблення технології самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти	Розроблено і апробовано технологію самооцінювання діяльності школи щодо громадянської освіти як засобу моделювання навчально-виховних ситуацій, спрямованих на розвиток громадянських ставлень учнівської молоді; побудовано модель соціально-політичних чинників політичного наuczіння учнівської молоді	ЗОШ № 12, юридичний лицей (м. Дніпропетровськ); гімназія № 18 (м. Луцьк)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
4.	Соціально-психологічне дослідження політичних компетенцій молоді в контексті соціального наuczіння	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Жадан І.В., зав. лабораторії психол. проблем політичної соціалізації молоді, к.психол.н., старш. наук. співроб.; науковці-учасники: ст. наук. співроб., к.психол.н. Скнар О.М.	2009–2010 рр.	Модель політичних компетенцій молоді, що визначають формування політичних ставлень демократичного типу; комплекс методик для вивчення рівня сформованості політичних компетенцій сучасної молоді	Визначення особливостей впливу соціального наuczіння на формування політичних компетенцій студентської молоді	Запропоновано комплекс методик (у т.ч. авторський опитувальник) для вивчення рівня сформованості політичних компетенцій сучасної молоді; визначено соціально-психологічні чинники формування політичних компетенцій молоді	Національний авіаційний ун-т; Відкритий між народний ун-т розвитку людини “Україна”; Чернігівський державний пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
5.	Механізми формування соціально-нормативних настановлень у процесі соціально-правового навчіння особистості	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Жадан І.В., зав. лабораторії психол. проблем політичної соціалізації молоді, к.психол.н., старш. наук. співроб.; науковці-учасники: ст. наук. співроб., к.психол.н. Дідук І.В.	2009–2010 рр.	Засоби оптимізації процесу соціально-правової соціалізації особистості в умовах модернізації освіти	Розробити засоби оптимізації процесу соціально-правової соціалізації особистості в умовах модернізації освіти	Запропоновано технологічні підходи до розвитку соціально-нормативних настановлень особистості в освітньому процесі	Гімназія “Пріоритет” (м. Київ)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
6.	Вплив громадських організацій на особистісний розвиток молоді	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Кияшко Л.О., зав. лабораторії психології політичної участі, к.психол.н., ст. наук. співроб.; науковці-учасники: к.психол.н., старш. наук. співроб. Полунін О.В.; наук. співроб. Краснякова А.О.; мол. наук. співроб. Бородчак М.В.; мол. наук. співроб. Мельник О.А.; мол. наук. співроб. Никоненко Л.В.	2009 р.	Інструментарій оцінювання впливу громадських організацій на особистісний розвиток молоді людини; програма тренінгів для молодих політичних лідерів	Створити інструменти оцінювання впливу громадських організацій на особистісний розвиток молоді людини та підготовки молодих політичних лідерів	Розроблено анкету для оцінювання впливу громадських організацій на особистісний розвиток молоді людини; розроблено програму тренінгів для молодих політичних лідерів	Донецький ін-т ринку та соціальної політики; ЗОШ № 57 (м. Кривий Ріг), гімназія № 1 м.Арциз (Одеська обл.); Школа лідерів регіональних молодіжних політичних організацій; громадські організації: “Комітет миру” (м. Львів), “Центр громадських експертиз”, “Карітас”, “Просвіта”, “Солідарність”, “Фармацевти без кордонів”, товариство “Червоний хрест України”, Всеукраїнська ліга українських жінок, молодіжна організація “Український Пласт”, політичний фонд “Альтера”;

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
										студенти магістратури та аспіранти ВНЗ Донецької обл. – кадровий резерв облдерж- адміністра- ції; молодь віком до 35 років: м. Малин (Житомирсь- ка обл.), м. Кролевець (Сумська обл.), м. Ладижин (Вінницька обл.), с. Байдівка (Луганська обл.), населені пункти Добровелич- ківського р-ну Кіро- воградської обл..

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
7.	Психологічні передумови підвищення престижності українського спілкування в студентському середовищі	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Васютинський В.О., зав. лабораторії психології мас та спільнот, д.психол.н., проф.; науковці-виконавці: к.психол.н., ст. наук. співроб. Циганенко Г.В.; к.психол.н., ст. наук. співроб. Черемних К.О.; ст. наук. співроб. Калачнікова Л.М.; мол. наук. співроб. Захаріяш Л.П.	2008–2009 рр.	Інноваційне застосування традиційних дослідницьких інструментів; розроблення інструментів психологічного впливу з метою посилення готовності студентської молоді до українського спілкування	Удосконалення традиційних дослідницьких інструментів здійснення моніторингу престижності українського спілкування студентів; вироблення засобів психологічного впливу з метою посилення готовності студентської молоді до українського спілкування	Розроблено новий варіант психосемантичного опитувальника для здійснення моніторингу престижності українського спілкування студентів різних регіонів України; виявлено основні причини, що зумовлюють негативне ставлення студентської молоді до української мови: переконаність щодо її недосконалості, брак українського середовища, недостатнє володіння мовою; виявлено позитивний кореляційний зв'язок між прихильністю до української мови та високим рівнем суб'єктивного контролю, осмисленості життя, реалізації потреб саморозвитку;	Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського; Запорізька держ. інженерна академія; Луганський нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка; Волинський нац. ун-т ім. Лесі Українки (м. Луцьк); Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка; Південно-Український держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського (м. Одеса);

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
									<p>розроблено чотири варіанти програми тренінгу, спрямованого на посилення готовності студентської молоді до україномовного спілкування, та підтверджено його ефективність: зафіксовано послаблення негативних стереотипів та атиюдів щодо української мови, посилення прихильності до неї та готовності розмовляти українською внаслідок удосконалення мовно-комунікативних навичок, усвідомлення відповідної життєвої потреби, формування асертивності у сфері спілкування під час проведення тренінгової роботи;</p> <p>обґрунтовано тезу про істотне опосередкування ставлення російськомовної молоді до української мови діалогічністю або недіалогічністю моделювання Мідентичності</p>	<p>Таврійський національний ун-т ім. В.І.Вернадського (м. Сімферополь), Чернігівський державний педагогічний ун-т ім. Т.Г. Шевченка</p>

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
8.	Смислові, змістові і ресурсні складові моніторингу соціальної ситуації особистісного та суспільного розвитку	Установи АПН	ІСПП АПН України	ІСПП АПН України	Науковий керівник: Найдюнов М.І., провідний наук. співроб., к.психол.н., ст. наук. співроб.; науковці-виконавці: мол. наук. співроб. Хоріна О.І.; мол. наук. співроб. Белоножко Є.В.	2009–2010 рр.	Інноваційне застосування традиційних інструментів моніторингу	Отримання при проведенні масових опитувань емпіричного матеріалу, що презентує контекст опитування і розширює можливості психологічної інтерпретації; розроблення методики фіксації контекстного емпіричного матеріалу в масових опитуваннях	Розроблено та апробовано методику фіксації контекстного емпіричного матеріалу в інтерв'ю з респондентами масових опитувань; модифіковано комп'ютерну програму для середовища Windows АРМІ-2009 з метою здійснення аналізу накопиченого емпіричного матеріалу методом контекстуального функціонально-параметричного змістово-сміслового аналізу (КФПЗСА)	Доросле населення – мешканці м. Києва